

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Edukologijos katedra

Neringa Paškevičiūtė

Edukologijos studijų programos studentė

Magistro darbas

**Bendrujų kompetencijų ugdymas kaip aukštojo mokslo kokybės
pagrindas**

Darbo vadovė: doc. dr. Tatjana Bulajeva

Vilnius 2006

TURINYS

SANTRAUKA	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
SUMMARY	Klaida! Žymelė neapibrėžta.
IVADAS	3
I. AUKŠTOJO MOKSLO KOKYBĖS SAMPRATA	7
1.1. Ugdymo kokybės aukštojoje mokykloje sampratos kaita	7
1.2. Aukštojo mokslo kokybė Lietuvos ir tarptautiniuose aukštojo mokslo kokybę reglamentuojančiuose teisės aktuose	9
1.3. Studijų programų modernizavimas bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu	16
II. BENDRŪJŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMAS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE	19
2.1. Bendrųjų kompetencijų sampratos analizė	19
2.2. Bendrųjų kompetencijų ugdymas - aukštojo mokslo kokybės pagrindas	21
2.3. Aukštojoje mokykloje ugdytinų bendrųjų kompetencijų modelis	24
III. UGDY TINŲ BENDRŪJŲ KOMPETENCIJŲ KOKYBĖS TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ	29
3.1. Tyrimo eiga ir organizavimas	29
3.2. Vilniaus universiteto bakalauro studijų programų aprašų analizė	30
3.2.1. Studijų programų charakteristika	30
3.2.2. Vilniaus universiteto studijų programų aprašų analizė (bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu)	30
3.3. Studentų nuomonės apie ugdomas bendrąsias kompetencijas rezultatai ir jų analizė	34
3.3.1. Tiriamųjų imties charakteristika	34
3.3.2. Komunikavimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų į(si)vertinimas	35
3.3.3. Mokslinės kompetencijos į(si)vertinimas	37
3.3.4. Informacinių technologijų kompetencijos į(si)vertinimas	39
3.3.5. Gebėjimo mokytis kompetencijos į(si)vertinimas	40
3.3.6. Tarpkultūrinės, kultūrinės ir pilietinės kompetencijos į(si)vertinimas	41
3.3.7. Verslumo kompetencijos į(si)vertinimas	44
3.4. Skirtingų fakultetų studentų vertinimų lyginamoji analizė	46
IŠVADOS	58
LITERATŪRA	62
PRIEDAI	66

ĮVADAS

Problemos aktualumas. Lietuva įžengė į sparčios kaitos amžių, kupiną naujų iššūkių. Vienas iš svarbiausių iššūkių – globalizacija, kuri esminiai keičia šalies ekonominį, kultūrinį ir socialinį gyvenimą. Globalizacija palietė ir aukštąjį mokslą, kuriam tenka įveikti istoriškai susiklosčiusį uždaramą, kad galėtų labiau atliepti šalies ūkio poreikius (Bulajeva, 2005, p. 179).

Aukštojo mokslo sistemai, kaip švietimo sistemos posistemei, daro įtaką rinkos poreikiai, kurie atspindi visuomenės raidos charakteristikas, todėl neišvengiamai patiria transformacijas. Pasireiškus rinkos įtakai aukštojo mokslo sistemoje, elitiniam aukštajam mokslui tapus masiniu, padaugėjo universitetų bei studijų programų. Per 1990 - 2000 metus studentų skaičius išaugo net 10 tūkstančių, todėl natūraliai atsiradusi konkurencija skatina aukštąsias mokyklas labiau rūpintis kokybe. Pastarasis visuomenės raidos etapas įvardijamas kaip prasidėjęs kokybinis visuomenės virsmas arba transformacija.

Visuomeniniame gyvenime nuolat vykstanti struktūrinė, ekonominė, kultūrinė ir techninė kaita daro įtaką žmogaus veiklai, kuri tampa vis labiau visuomeniška, ir žmogui, norinčiam patenkinti savo poreikius ir prisiderinti prie nuolat kintančios aplinkos, tampa aktualu įgyti bendrąsias kompetencijas. Jos dažniausiai sąlygoja žmogaus veiklos kompetentingumą ir yra bet kokios veiklos sėkmės garantas (Adomaitienė, Teresevičienė, 2002, p. 62). Visa tai formuoja naują užsakymą aukštojo mokslo sistemai – studentai turi įgyti bendrąsias kompetencijas, kurios yra asmenybės tobulėjimo, įsidarbinimo, karjeros plėtojimo, gebėjimo veikti ne tik profesinėje srityje, bet ir už jos ribų, pagrindas. Didėjanti bendrųjų kompetencijų svarba įvairiose srityse atsispindi ir teisės aktuose – dauguma Lietuvos ir tarptautinių teisės aktų aukštojo mokslo kokybę bei aukštojo mokslo tikslus sieja su bendrųjų kompetencijų ugdymu. Bendrųjų kompetencijų ugdymas aukštosiose mokyklose yra būtinas atviros visuomenės, globalizacijos, sparčios kaitos, informacijos sprogimo sąlygomis, todėl gali būti traktuojamas ir analizuojamas kaip aukštojo mokslo kokybės pagrindas.

Mokslinės problemos iširtumas. Teoriškai ir praktiškai bendrosiomis kompetencijomis aktyviau imta domėtis tik pastaraisiais metais ir jau šiuo metu Lietuvos mokslinėje spaudoje bendrosios kompetencijos yra gana plačiai aptariamoms. Iki 9 – ojo dešimtmečio apie jas kalbėta nedaug, kadangi tarybinio laikotarpio dominavusiai planinei ekonomikai svarbu buvo išugdyti darbuotoją, kuris gerai išmanytų siaurą specializaciją.

Devintąjį dešimtmetį Lietuvai įžengus į rinkos ekonomiką, tobulėjant mokslui ir technikai, tapo aktualu, kad darbuotojai įgytų bendrąsias kompetencijas, suteikiančias galimybę asmeniui tobulėti, mokytis ir kurios gali būti lengvai transformuojamos iš vienos veiklos į kitą.

Studentų kompetencijoms Lietuvos aukštojoje mokykloje ugdyti skirta nemažai dėmesio, tačiau apžvelgus Lietuvos mokslinę literatūrą, paaiškėjo, kad autoriai daugiausia rašo ir analizuoja studentų *komunikacinę kompetenciją* (Dumčius, 2002; Chreptavičienė, 1999; Grebliauskienė, 2004; Česevičienė, 2004; Jucevičienė, Lepaitė, 2000) bei *socialinę kompetenciją* (Malinauskas, 1980; Lekavičienė, 2001; Pickett Rathjen, Foreyt, 1980; Connolly, Bruner, 1974). Mažiausiai buvo analizuojamos *bendrosios kompetencijos*, tačiau jų svarba ir reikšmė dabartiniame pasaulyje nuolatos didėja. Lietuvos integracija į Vakarų pasaulį bei stojimas į Europos Sąjungą transformuoja visuomenės požiūrį į ugdymo procesą, todėl pastaruoju metu jomis itin susidomėta.

Lietuvoje bendrųjų kompetencijų sampratą bei ugdymą profesinio rengimo ir aukštojo mokslo sistemose nagrinėjo Jovaiša, Show (1998), Kirby, Žydžiūnaitė (1999), Laužackas (1999), Jucevičienė (2000), Žydžiūnaitė (2000), Lepaitė (2002), Adomaitienė, Teresevičienė (2002).

D. Lepaitė (2003) analizavo kompetencijų plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologiją ir tuo pačiu teoriškai aiškinosi bendrųjų kompetencijų plėtojimą studijų programose.

D. Lepaitė, R. Kliminskas (2003) analizavo bendrųjų kompetencijų plėtojimo situaciją Panevėžio suaugusiųjų mokymo centre.

Nuo 1997 metų Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija bei Darbo ir socialinių tyrimų institutas atlieka aukštųjų mokyklų absolventų konkurencingumo darbo rinkoje tyrimus ir kartu analizuoja bei vertina profesinio pasirengimo, teorinių žinių bei bendrųjų gebėjimų įgyjimą aukštojoje mokykloje.

Bendrųjų kompetencijų ir kompetencijos sampratos bei jų plėtros tyrimai daugiausia buvo atliekami Jungtinėje Karalystėje, JAV ir Vokietijoje, kuriose labiau paplitę bendrųjų gebėjimų, bendrųjų kvalifikacijų terminai (Eraut, 1990; Laur – Ernst, 1990; Reetz, 1991; Barnett, 1993).

Šiuo metu labai paplitę yra aukštojo mokslo kokybės tyrimai. Švietimo ir ugdymo sociologijoje su studijų kokybe susijusius klausimus įvairiais aspektais tyrinėjo tikrai nemažai mokslininkų: G. G. Stern (1967), G. W. Parkyn (1967), J. P. Keeves (1972), R. H. Moos (1979), P. Ramsden (2000), A. Landsbergienė (2001), J. Pečkaitis ir R. Tidikis (2001), V. Kanopienė ir D. Tureikytė (2002), B. Čėsnaite (2002), V. Zuzevičiūtė (2004), J. Leonavičius (2004) ir kt.

A. Landsbergienė (2001) tyrė Vilniaus universiteto studentų požiūrį į studijų kokybę dėstytojų darbo, studijų tikslų darbo krūvio, vertinimo metodų bei savarankiškumo ugdymo aspektais. V. Kanopienė ir D. Tureikytė (2002) tyrė Vilniaus universiteto studentų požiūrį į studijų kokybę studijų sąlygų, dėstytojų kvalifikacijos bei dėstymo lygio ir pasitenkinimo studijomis Vilniaus universitete aspektu. B. Čėsnaite (2002) tyrė įvairių kryptių absolventų požiūrį į studijų kokybę profesinio pasirengimo aspektu. A. Valiuškevičiūtė, R. Druskytė, I. Mikutavičienė (2004) analizavo studijų kokybę studentų akademinio, profesinio ir asmeninio tobulėjimo, administravimo efektyvumo, studentų priėmimo ir paramos jiems organizavimo sistemos efektyvumo, pedagogų kvalifikacijos tinkamumo, materialinių išteklių tinkamumo, pakankamumo ir prieinamumo bei

išorinių ryšių plėtojimo aspektais. V. Zuzevičiūtė (2004) aiškina studentų požiūrį į mokymą-(si) aukštosiose mokyklose (tyrė studentų motyvaciją, savarankiškumą, požiūrį į vertinimą).

Tuning projekte (2004) ugdymo kokybė aukštajame moksle suprantama, kaip universalių gebėjimų ugdymas, kokybė analizuojama bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu. Nors tyrimai, remiantis Tuningo projektu, atlikti daugelyje šalių, tačiau Lietuvos universitetai šiame tyrime dar nedalyvavo.

Nors aukštojo mokslo kokybė tirta daugeliu aspektų, tačiau Lietuvoje kokybė bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu iki šiol dar nebuvo nagrinėta. Tai tampa aktualia mokslinė problema – identifikuoti svarbiausius bendrųjų kompetencijų elementus, kurie turėtų būti ugdomi aukštosiose mokyklose, norint išugdyti asmenį, gebantį nuolatos mokytis, tobulėti, plėtoti karjerą ir tikslingai veikti nuolat kintančiame darbo pasaulyje, gebėjimus pritaikant įvairiose veiklos srityse. Šių kompetencijų puoselėjimas turi būti ugdymo programų tikslas. Visa tai skatina bendrąsias kompetencijas analizuoti kaip aukštojo mokslo kokybės pagrindą.

Tyrimo tikslas – ištirti ugdytinų bendrųjų kompetencijų kokybę aukštojoje mokykloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti ugdymo kokybės aukštojoje mokykloje sampratos kaitą.
2. Išanalizuoti aukštojo mokslo kokybę teisiniu aspektu.
3. Ištirti aukštojo mokslo kokybę kaip bendrųjų kompetencijų ugdymą.
4. Sudaryti ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modelį.
5. Išanalizuoti Vilniaus universiteto studijų programas bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu.
6. Atskleisti bendrųjų kompetencijų svarbą ir išugdomo lygį Vilniaus universiteto atskiruose fakultetuose.

Tyrimo objektu pasirinkta ugdytinų bendrųjų kompetencijų kokybė Vilniaus universitete.

Tiriamieji – Vilniaus universiteto Filologijos, Gamtos mokslų ir Ekonomikos fakultetų pirmosios pakopos IV kurso studentai.

Remiantis švietimo ekspertų darbuose keliamomis problemomis, tyrimų rezultatais bei sprendžiant šiuos uždavinius, buvo siekiama patikrinti šias **hipotezes**:

1. Vilniaus universitete labiausiai išplėtos yra informacinių technologijų, asmenybinė, gebėjimo mokytis ir mokslinė kompetencijos.
2. Gebėjimas kritiškai mąstyti išugdomas visuose fakultetuose.
3. Komunikavimo kompetencijos bei tarpkultūrinė kompetencija labiausiai išplėtos yra Filologijos fakultete.

Tyrimo metodai. Šiam tikslui pasiekti buvo taikomi šie tyrimo metodai:

1. mokslinės literatūros ir aukštąjį mokslą reglamentuojančių dokumentų analizė;
2. studijų programų aprašų turinio analizė;
3. anketinė apklausa;

4. statistinių duomenų analizė.

Darbe remiamasi šiomis **metodologinėmis nuostatomis**:

- tradicine (elitine) ir šiuolaikine (masinio) aukštojo mokslo samprata (Barnett, 1990);
- integralios asmenybės ugdymo koncepcija (McLaughlin, 1997);
- šiuolaikinio išsilavinusio žmogaus samprata (Drucker, 1993).

Tyrimo naujumas:

1. Atlikta aukštojo mokslo kokybę reglamentuojančių teisės aktų analizė.
2. Sukurtas ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modelis.
3. Nustatyta, kokios kompetencijos studentams yra svarbiausios ir iki kokio lygio jos išplėtojamos.
4. Parengtos rekomendacijos, į kokius gebėjimus siūloma atkreipti dėmesį ir ugdyti aukštojoje mokykloje.

Šis tyrimas galėtų pasitarnauti kaip diskusijos apie realią kompetencijų ugdymo būklę aukštosiose mokyklose atspirties taškas. Tyrimo rezultatai suteiks galimybę tobulinti studijų programas bei gerinti aukštojo mokslo kokybę.

Darbo struktūra

Darbą sudaro santrauka, įvadas, trys skyriai, išvados, literatūros sąrašas (šaltiniai) bei priedai.

Teorinėje dalyje (pirmame ir antrame skyriuose) nagrinėjama problema apibūdinanti literatūra, teisės aktai, pateikiama jų analizė. Viso to pagrindu sukurtas ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modelis.

Trečioje darbo dalyje pateikiama empirinio tyrimo duomenų analizė. Duomenys iliustruojami lentelėmis ir iliustracijomis.

I. AUKŠTOJO MOKSLO KOKYBĖS SAMPRATA

1.1. Ugdymo kokybės aukštojoje mokykloje sampratos kaita

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2003) ugdymas apibrėžiamas, kaip mokymas, lavinimas, įgūdžių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų formavimas. Įstatyme neakcentuojama, kad ugdymas vyksta tik ikimokyklinėse įstaigose ir bendrojo lavinimo mokyklose, nors ugdymo procesas iki šiol Lietuvoje dar dažnai suprantamas augančios kartos ugdymo institucijų – darželio, mokyklos veikėjų – pedagogų veiklos kontekste tačiau jau devintojo dešimtmečio pradžioje išryškėjo tendencijos tą kontekstą praplėsti.

Edukologijos aspektu, ugdymą vertinant kaip permanentinį procesą ir pripažįstant vis didėjančią tęstinio ugdymo institucijų svarbą (Jucevičienė, 1997), ugdymo proceso sampratos kontekstas turi plėstis.

Lietuvoje iki 9 – ojo dešimtmečio, esant sovietiniam režimui dominavo elitinis aukštasis mokslas, kuris savo ištakose akcentavo laisvuosius menus ir ruošė tik kai kurių išskirtinių profesijų atstovus: teisininkus, dvasininkus, medikus (Gudaitytė, 2000, p. 113) ir ugdė tik visuomenės elitą. Tuo metu tikrasis švietimo tikslas buvo ugdyti paklusnų darbuotoją: be iniciatyvos, verslumo, neturintį kritinio mąstymo, negalintį daryti savarankiškų sprendimų. Be to, švietimo metodologija rėmėsi mokymu, todėl menkai buvo ugdomi mokymosi gebėjimai (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004). Tarybiniais metais dominavusiai planinei ekonomikai svarbu buvo išugdyti darbuotoją, kuris gerai išmano siaurą specializaciją. Asmenys turėjo ribotus gebėjimus spręsti problemas ir atlikti užduotis. Visą šį laikotarpį dominavo tradicinė ugdymo samprata.

Daugybė veiksnių, tokių kaip globalizacija, rinkos ekonomika, sparti mokslo ir technologijų pažanga, darbo veiklos kaita ir sudėtingumas, perėjimas iš pramonės pasaulio į žinių pasaulį, aukštojo mokslo virtimas masiniu sukėlė ir ugdymo kokybės aukštojoje mokykloje sampratos pokyčius. Pokyčiai tapo gyvenimo norma, kuo toliau, tuo jie darosi spartesni. Maža to, pastovumas jau darosi patologija. Dabar reikalinga nauja ugdymo kokybė. Rinkos įtakos dėka aukštojo mokslo kokybė dabar suprantama kaip vartotojų ir rinkos poreikių tenkinimas. Šių poreikių tenkinimas suponavo posūkį į bendrųjų kompetencijų ugdymą. Visa tai formuoja ir naujus aukštojo mokslo tikslus, kurie atsispindi teisiniuose dokumentuose, o vertinant studijų kokybę į pagalbą pasitelkiami bendrųjų kompetencijų ugdymo kriterijai.

XX amžiaus gale įvairios socialinės, ekonominės, technologinės permainos padarė įtaką, kad aukštojo mokslo „žinios dėl žinių“ ideologija būtų pakeista į „kompetencijos ir iniciatyvos“ ideologiją: reikalaujama, kad aukštojo mokslo veikloje dėmesys būtų sutelktas į svarbių darbo pasauliui taikomojo pobūdžio žinių kūrimą, taikymą, įgūdžių formavimą.

Elitiniam aukštajam mokslui virtus masiniu mokslo akiratyje atsidūrė visa visuomenė. Masinis aukštasis mokslas pradėjo siekti patenkinti visuomenės ir rinkos poreikius bei parengti

žmones darbui įvairiose veiklos srityse. Iškilę poreikis darbuotojams patiems imtis atsakomybės nustatant problemas ir ieškant jų sprendimo, nuolat mokytis prisitaikant prie pokyčių, gebėti analizuoti problemas, su kuriomis anksčiau nebuvo susidūrę (Želvy, Būdienė, Zabulionis, 2003, p. 78). Tai reiškia, kad žinių visuomenėje aukšti gyvenimo ir darbinės veiklos standartai yra sąlygojami žinių ir kompetencijos, o kūrybiškumas tampa būtinas visiems visuomenės nariams.

Žinių visuomenėje sparčiai kinta veiklos turinys, todėl būdingos tokios savybės, kaip kritinis mąstymas, efektyvi komunikacija, grupinis darbas, problemų sprendimas. Jau nebeliko vietos siauro profilio specialistui – tai industrinės visuomenės reliktas. Kitaip tariant, specialisto rengimą keičia generalisto rengimas. Gudaitytė nurodo, kad „šiuolaikinėje rinkoje geriau vertinamas specialistas, visapusiškai išsilavinęs ir galintis tikslingai veikti bei greitai adaptuotis kintančioje aplinkoje“ (2001, p. 33). Visa tai dar kartą patvirtina, kad auga poreikis ugdyti bendruosius gebėjimus, kuriuos galima panaudoti įvairiausiose profesinėse srityse ir aplinkose ir kurie padeda lavinti studentų proto lankstumą, sugebėjimą kritiškai mąstyti. Universitetuose paprastai vyksta siauras specializuotas profesinis ugdymas, kuris nebeatitinka šiuolaikinės visuomenės poreikių. Tad, norėdama išlaikyti savo idealą ir kartu patenkinti visuomenės bei rinkos poreikius, aukštoji mokykla siaurai specializuotą profesinį ugdymą turi derinti su liberaliais aukštojo mokslo principais, o tai leidžia aukštojoje mokykloje ugdyti visapusišką žmogų, integralią asmenybę. Keičiantis veiklos pasauliui, žmogus privalo nuolat įgyti naujų žinių, gebėjimų ir įgūdžių, t.y. keistis kartu su kintančiu darbo pasauliu. Visose srityse aukštas kompetencijų lygis padeda sėkmingai atlikti išskylančius uždavinius ir pasiekti aukštą veiklos kultūrą.

Išvados:

1. XX amžiaus pabaigoje prasidėjusi vadinamoji žinių ir informacinės visuomenės epocha reikalauja kardinaliai naujo požiūrio į ugdymo proceso kokybinę plėtrą, nes naujasis visuomenės raidos etapas reikalauja naujos individo veiklos kokybės.

2. Globalizacija, paslaugų sferos plėtra, ekonominė kaita formuoja naują užsakymą aukštojo mokslo sistemai – studijuojantieji turi įgyti tokius gebėjimus, kurie įgalintų asmeniškai tobulėti, veikti profesinėje srityje ir už jos ribų, įvertinti nuolatinę aplinkos kaitą.

3. Profesinės veiklos sėkmė lydi tą žmogų, kuris turi geras bendrąsias kompetencijas, nes, būtent, jos lemia žmogaus profesinį lankstumą. Be to, visapusiškai subrendusiam žmogui reikia turėti kompetenciją ne vienoje, bet daugelyje sričių.

1.2. Aukštojo mokslo kokybė Lietuvos ir tarptautiniuose aukštojo mokslo kokybę reglamentuojančiuose teisės aktuose

Būtų klaidinga manyti, kad aukštojo mokslo kokybė iki šiol Lietuvoje nebuvo rūpinamasi. Tiesa, iki 9 – ojo dešimtmečio, kuomet dominavo elitinis aukštasis mokslas, aukštojo mokslo kokybė beveik nebuvo rūpinamasi ir kokybė tikrai nebuvo pagrindinis diskusijų objektas. Tačiau atgavus Nepriklausomybę, pradėjus kurti bendrą Europos švietimo politiką, Lietuvai pasirašius Bolonijos deklaraciją (1999) domėjimasis aukštojo mokslo kokybe išaugo. Šių įvykių metu buvo pertvarkomi dokumentai, leidžiami įstatymai.

Kokybė dabar yra laikoma prioritetu beveik visose Europos Sąjungos šalyse bei pagrindu Europos aukštojo mokslo erdvei sukurti, o Švietimo ir mokslo ministerija 1998 metais kokybę paskelbė vienu iš švietimo reformos prioritetų (Ališauskas, 2004, p. 4). XX amžiaus paskutinis dešimtmetis, be jokių abejonių, įeis į mokslo istoriją, kaip kokybės laikotarpis, ir dėmesys, skiriamas aukštųjų mokyklų studijų kokybei ne tik Europoje, bet ir visame pasaulyje, išskėlė šią problemą į prioritetines pozicijas. Todėl aukštasis mokslas Lietuvoje pastaraisiais metais sulaukia vis didesnio visuomenės dėmesio. Kartu su aukštojo mokslo kokybės svarba didėja ir bendrųjų kompetencijų ugdymo reikšmė, o tai akivaizdžiai atsispindi teisės aktuose.

Mokymasis aukštojoje mokykloje skiriasi nuo mokymosi kitose švietimo grandyse tokiais požymiais, kaip aukšto lygio intelektinė veikla, kritinio mąstymo vystymas, paritetiniai santykiai ir t. t. (Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė, Damanskas; 2000). Tai pagrindiniai aspektai, lemiantys atviros visuomenės kūrimąsi, todėl jie turėtų būti itin akcentuojami formuojant aukštojo mokslo tikslus. Tačiau šie tikslai neturėtų būti traktuojami kaip vien akademinės visuomenės tikslai – jie svarbūs kiekvienam atviros visuomenės nariui, kuris turėtų būti savo srities profesionalas, turintis visas reikalingas kompetencijas. Kaip rodo pažangi užsienio patirtis, siauro profilio specialistas nebeturi ateities atviroje poindustrinėje visuomenėje – tai industrinės visuomenės reliktas. Tik keista, kad šito niekaip nepajėgia suprasti Lietuvos aukštojo mokslo politikai (Gudaitytė, 2001, p. 29 – 30). Visa tai sąlygoja naujus tikslus aukštojo mokslo sistemoje.

Tarptautiniai aukštojo mokslo kokybę reglamentuojantys teisės aktai. Tarptautiniuose teisės aktuose svarbus dėmesys tenka kompetencijų ugdymui, ypač dabar, Lietuvai ir kitų šalių švietimo sistemoms įžengus į žinių amžių, taip pat mokymusi visą gyvenimą ir užsibrėžto tikslo įgyvendinimui.

Europos Sąjungos vystymo strateginiuose dokumentuose daug dėmesio skiriama žmogiškųjų išteklių ugdymui. Šis tikslas akcentuojamas ir Lietuvos Respublikos valstybės institucijų strategijose. Žmogiškojo kapitalo formavimo pagrindas – gebėjimų ugdymas (Baležentis, 2006, p. 9). Apie aukštojo mokslo kokybę yra užsimenama įvairaus pobūdžio tarptautiniuose švietimo dokumentuose.

UNESCO dokumentuose (*Pasaulinė aukštojo mokslo konferencija „Aukštasis mokslas XXI amžiuje“*, 1998) aukštojo mokslo kokybė laikoma *multidimensine sąvoka*, kuri apima visas aukštojo mokslo funkcijas ir veiklos sritis: mokymą ir akademines programas, mokslinius tyrimus ir mokslinius laipsnius, darbuotojus, studentus, pastatus, priemones, techninę įrangą, paslaugas visuomenei ir akademinę aplinką.

Studijų kokybės poreikis ir visapusiška parama plėtojant kokybės užtikrinimo sistemą instituciniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis – išryškintas *pasaulinėje Bolonijos deklaracijoje* (1999), o po to išplėtotas *Praho komunikate* (2001), o dar vėliau *Berlyno komunikate* (2003) ir *Bergeno komunikate* (2005), siekiant įtraukti į nacionalines sistemas studijų programų ir institucinį vertinimą, skatinti vidinį vertinimą, plėtoti akreditavimą ir studijų palyginimo galimybes.

Bolonijos deklaracijoje (1999) pabrėžiama, kad aukštojo mokslo įstaigos, tarp jų ir Lietuvos, turi taip reformuoti savo ugdymo sistemą, kad pateisintų studijuojančiųjų lūkesčius, padėtų prisitaikyti prie visuomenės poreikių ir pasiekimų, atitiktų darbo rinkos reikalavimus, kadangi šios institucijos rengia asmenis darbinei veiklai. Taip ji garantuotų aukštojo mokslo kokybę. Lietuvai įstojusiai į Europos Sąjungą, teko, atsižvelgus į tarptautinių partnerių pastabas, pertvarkyti ugdymo sistemą, vadovaujantis ne tik nacionaliniais, bet ir tarptautiniais dokumentais. Tuo pačiu pakito ir aukštojo mokslo tikslai. *D. Gudaitytė* (2001) pažymi, kad aukštojo masinio mokslo tikslai - aprėpti kuo platesnius visuomenės sluoksnius tenkinant visų visuomenės narių bei rinkos poreikius paruošiant reikalingų profesijų darbuotojus (p. 31 – 34). Viena iš *Bolonijos deklaracijos* prioritetinės veiklos kryptių ir iššūkių aukštajai mokyklai yra atsižvelgimas į studento ir rinkos poreikius bei programų orientavimas į numatomus gebėjimus ir kompetencijas.

Europos Bendrijų komisijos priimtame *Mokymosi visą gyvenimą memorandumė* (2000) akcentuojami nauji bendrieji gebėjimai: informacinės technologijos, užsienio kalbos, technologinė kultūra ir socialiniai gebėjimai. Pagal šį memorandumą, svarbiausia yra mokėti bent 2 užsienio kalbas, turėti verslininkystės gebėjimų. Visa tai reikalinga aktyviai dalyvaujant žinių visuomenės ir ekonomikos gyvenime – darbo rinkoje ir darbe, sparčiame tikrame bendruomenės ir demokratijos gyvenime. Jų plėtojimas labai pagerintų ne tik profesinio pasirėngimo kokybę, bet ir padidintų galimybes toliau tobulėti, siekti karjeros. (*Mokymosi visą gyvenimą memorandumas*, 2000). Taigi naujų bendrųjų gebėjimų ugdymas gali būti interpretuojamas kaip aukštojo mokslo tikslas.

Salamankos konvencija (2001) yra Europos aukštojo mokslo institucijų konvencija, kurios antroji tezė teigia, kad aukštojo mokslo institucijos traktuoja *studentų įsidarbinimo galimybes* kaip svarbų ir būtiną studijų organizavimo *tikslą*. Tam reikalingos lankstesnės programos, padedančios lavinti studentų sugebėjimus pasirinkti ir adaptuoti rinkoje. Studijų programos turi būti akademiškai validžios ir atitinkančios rinkos poreikius. Jos turi būti lanksčios ir jų turi būti pakankamai, kad būtų įmanoma tenkinti įvairius studentų poreikius ir užtikrinti įsidarbinimo galimybes. Studijų programos turi išugdyti tokius gebėjimus, kurių reikalauja nuolat kintanti ir konkurencinga darbo rinka, nes be jų asmuo negalės ir nesugebės patenkinti savo poreikių:

įsidarbinti kur nori, mokytis visą gyvenimą ir pan. Reikia pastebėti, kad šioje konvencijoje daug dėmesio skiriama studentų įsidarbinimui, todėl drįsčiau teigti, kad čia aukštojo mokslo kokybė galėtų būti suprantama kaip studentų (absolventų) įsidarbinimo lygis.

Europos Sąjungos Tarybos patvirtintoje išsamioje darbo programoje (Detailed work programme on the follow-up of the objectives of Education and training systems in Europe (2002) viename iš strateginių švietimo tikslų kaip atskira potėmė yra formuluojamas uždavinys ugdyti verslumo dvasią (Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, 2004).

Europos Komisija pažymi naujus universitetams kylančius iššūkius, kuriems jie privalo tinkamai pasirengti. Neseniai išleistame su Lisabonos konvencija susijusiame dokumente „*A proposal for a recommendation of the European Parliament and the Council on key competences for long life learning*“ (2005), yra apibrėžiamos 8 raktinės kompetencijos, svarbios mokymuisi visą gyvenimą. Šias kompetencijas turi ugdyti aukštoji mokykla, nes, būtent, ji yra permanentinio ugdymo institucija. Jei kompetencijos ir kvalifikacijos pripažįstamos visoje Europoje, tai asmuo, jas turėdamas gali laisvai judėti, siekti išsilavinimo kitose šalyse bei panaudoti turimas kompetencijas konkuruojant tarptautinėje darbo rinkoje. Čia aukštojo mokslo tikslas gali būti suprantamas kaip raktinių kompetencijų, svarbių tolesniam mokymuisi, tobulėjimui, ugdymas.

Europos Sąjungos paskutiniai direktyviniai dokumentai iškelia naują papildomą uždavinį švietimui – verslumo ugdymą, kuris priskiriamas prie bendrųjų gebėjimų.

Lietuvos aukštojo mokslo kokybę reglamentuojantys teisės aktai. Šiandieniniame gyvenime bendrųjų kompetencijų ugdymas tampa reikšmingas, o tai atsispindi ir Lietuvos teisės aktuose.

Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatyme akcentuojama, kad vienas iš universiteto tikslų yra „ugdyti švietimui ir kultūrai imlią visuomenę, gebančią efektyviai naudotis mokslu ir konkuruoti aukšto lygio technologijų, gaminių ir paslaugų rinkoje“ (2000, 6 str.). Tačiau visa teorinė literatūros bei mokslininkų tyrimų analizė atskleidė, kad norint konkuruoti šiuolaikinėje nuolat kintančioje darbo rinkoje, svarbu turėti gerus bendruosius gebėjimus, t. y. kompetencijas.

Švietimo gairių 2003 – 2012 metų projekte pabrėžiama, kad „šiandien reikalingas yra ne žinių perteikimas (reprodukcija) ir siaurų profesinių įgūdžių lavinimas, bet bendrųjų kompetencijų, būtinų dabarties asmeniui, ugdymas“ (2002, p. 142). Iš to galima daryti išvadą, kad aukštojo mokslo tikslas – išugdyti aukštojoje mokykloje asmens bendrąsias kompetencijas, kad jis galėtų lengviau įsidarbinti ir konkuruoti rinkoje.

Lietuvos Respublikos Vilniaus universiteto statuto patvirtinimo įstatyme aiškiai rašoma, kad vienas iš universiteto tikslų yra „užtikrinti kokybiškas studijas, laiduojančias kompetentingos, kritiškos ir atsakingos bei nuolat turtinančios savo žinias asmenybės ugdymą“ (2 str.). Šiam tikslui pritaria ir doc. dr. Baležentis akcentuodamas, kad „konkurencingam vystymui ypač aktualu ugdyti bendruosius gebėjimus“ (2006, p. 9).

Švietimo gairėse itin akcentuojama bendrųjų kompetencijų svarba. Pažymima, kad „šiandien reikalingas yra ne žinių perteikimas ir siaurų profesinių įgūdžių lavinimas, bet bendrųjų kompetencijų, būtinų dabarties asmeniui, ugdymas, <...> reikalinga nauja turinio politika, kuri būtų grindžiama ne žinių reprodukuavimu, bet jų interpretavimu (analize, kritišku vertinimu, naudojimu praktikoje“ (2002, p. 142). Remiantis gairėmis galima tvirtinti, kad studijų metu turi būti išugdomi bendrieji gebėjimai, reikalingi žinių visuomenėje ir šiuolaikiniame darbo pasaulyje gyvenančiam asmeniui.

Paskutiniai Lietuvos Respublikos strateginiai dokumentai irgi pabrėžia verslumo svarbą - Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu “Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos” (2002) sakoma: *“parengti ir įtraukti į vidurinio mokslo bei kolegijų ir universitetų mokymo programas žinių apie verslą ir verslininkystę modulius”.* (Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija, 2004).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2003) *pažymima, kad „aukštojo mokslo studijų paskirtis - padėti asmeniui įgyti aukštąjį išsilavinimą bei atitinkamą kvalifikaciją ir pasirengti aktyviai profesinei, visuomeninei ir kultūrinei veiklai“ (14 str.). Jį išanalizavus pastebėta, kad svarbiausias jo tikslas yra ugdyti visapusiškai išsilavinusią asmenybę, gebančią įsilieti į žinių visuomenę, įgijusią šiuolaikinių technologijų ir kultūros lygį atitinkančią profesinę kvalifikaciją, aktyviai dalyvaujančią krašto bei kultūros tęstinumo procese. Tai reiškia, kad studijos apima daugybę įvairių sąlygų, suteikiamų asmens saviugdai plėtoti ir kvalifikacijai įgyti aukštojoje mokykloje.*

LR Seimo nutarime „Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų“ apie kompetencijas ir jų svarbą pažymima: *„švietimo misija - padėti asmeniui įgyti profesinę kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinę technologijų, kultūros bei asmeninių gebėjimų lygį ir sudaryti sąlygas mokytis visą gyvenimą – nuolat tenkinti pažinimo poreikius, siekti naujų kompetencijų ir kvalifikacijų, reikalingų jo profesinei karjerai ir gyvenimo įprasminimui“ (2003, p. 3). Šiame dokumente kokybė yra tiesiogiai siejama su kompetencijų ugdymu: „kad būtų užtikrinta <...> kokybė, <...> turinys susiejamas su asmens ir visuomenės gyvenimui būtinų vertybinių nuostatų, bendrųjų gebėjimų ir kompetencijų suteikimu „ (2003, p. 10).*

Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2006 – 2010 metų plėtros planas– dar vienas svarbus dokumentas. Šis planas yra konkretus įstatymo nuostatų įgyvendinimas. Plane aiškiai nurodytas aukštojo mokslo tikslas – *„didinti kokybišką aukštąjį išsilavinimą turinčių Lietuvos gyventojų dalį, tenkinant besitobulinančių asmenų ir visuomenės dabarties bei ateities poreikius <...>“* bei *„užtikrinti, kad aukštųjų mokyklų absolventų kompetencijos atitiktų visuomenės ir darbo rinkos poreikius išsilavinimo ir kvalifikacijų struktūros požiūriu dabar ir ateityje“ (2005, p. 6).*

Atsižvelgiant į šiuolaikinius darbo rinkos reikalavimus, sparčią veiklos kaitą, darosi akivaizdu, kad norint užtikrinti kokybiškas studijas, būtina ugdyti bendrąsias kompetencijas, būtinas įvairiausiose profesinėse srityse, nes šiuo metu jos kaip tik ir gali patenkinti rinkos reikalavimus.

Tai reikštų, kad svarbu įgyti tokius gebėjimus, kuriuos galima pritaikyti ne tik siauros specializacijos rėmuose, nes padidėjusi konkurencija pasaulinėje rinkoje, besikeičiančios informacinės technologijos, nauji gamybos procesai ir darbo metodų keitimas reikalauja, kad žmonės gebėtų dirbti lanksčiai ir savarankiškai įvairiose profesinėse srityse (Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2006 – 2010 metų plėtros planas, 2005). Šių kompetencijų ugdymas padėtų patenkinti tiek visuomenės, tiek ir rinkos poreikius. Svarbu užtikrinti, kad aukštųjų mokyklų absolventų kompetencijos atitiktų visuomenės ir darbo rinkos poreikius išsilavinimo ir kvalifikacijų struktūros požiūriu dabar ir ateityje. Atitiktis nurodytiems tikslams ir yra aukštojo mokslo kokybė. Išsiugdytų universaliųjų gebėjimų dėka žmogus gali pats prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų ir gali būti aktyvus tos rinkos subjektas.

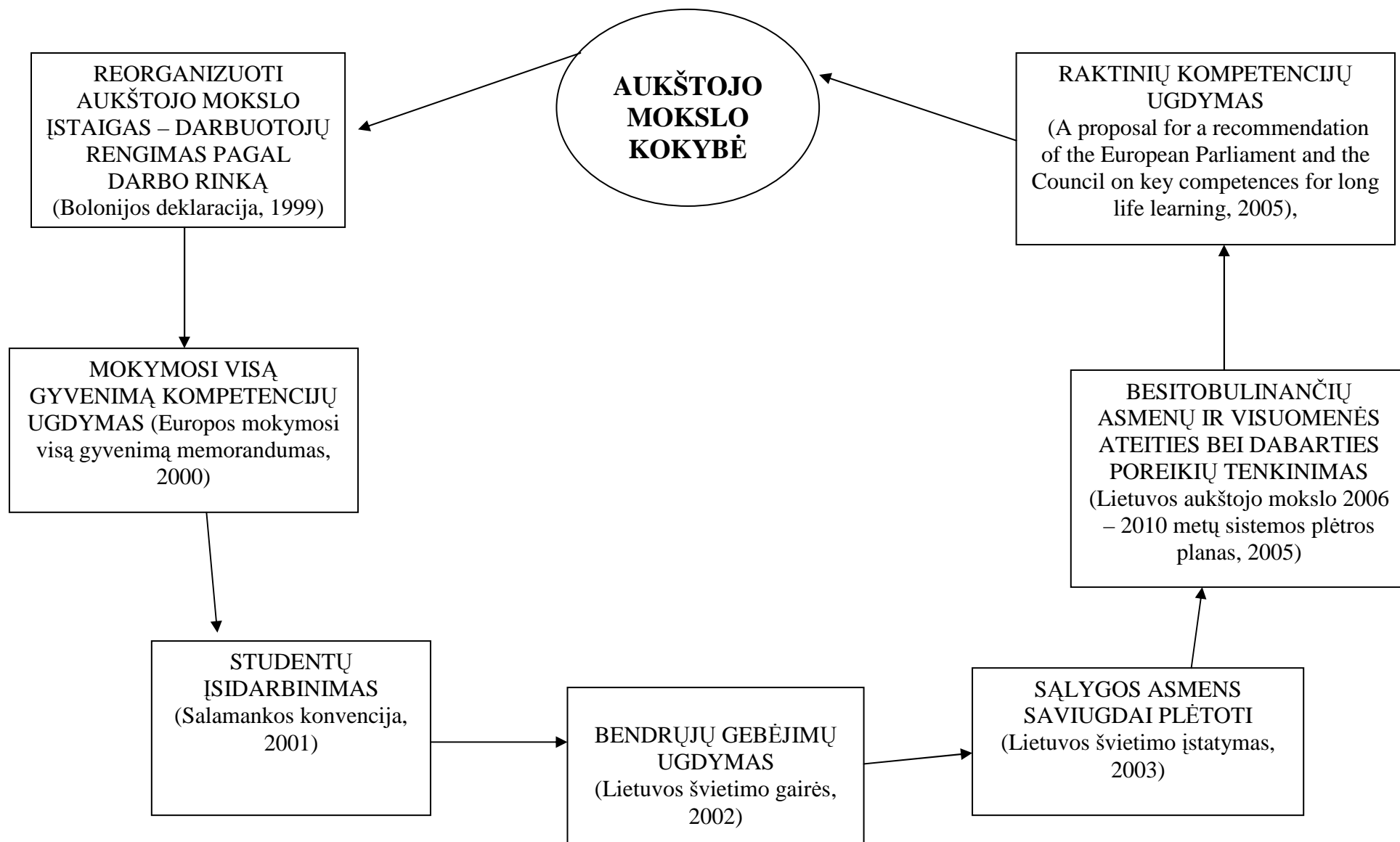
Atsižvelgus į tai, kas buvo pasakyta, galima pateikti tokį aukštojo mokslo kokybės chronologinį apibendrinimą (1 pav.).

Aukštajame moksle vis dažniau minimas terminas „edukacija“, kuris atskleidžia visapusišką ugdomąjį poveikį. *Aukštojoje mokykloje tikslų požiūriu edukacija orientuojasi į tris kryptis* (Brunevičiūtė, 2000, p. 124):

1) *žmogaus pažinimo (mąstymo) galių plėtra*. Tam tikros srities specialistui vis dažniau prireikia įvairių mokslų žinių, o ryškėjanti mokslų konvergencija – mokslų suartėjimas ir susipynimas dar labiau aštrina poreikį suvokti įvairių mokslų metodologinius ypatumus, pažinimo būdus ir taikomų metodų įvairovę.

2) *Asmenybės galių plėtra*. Ši sritis labiausiai susijusi su vertybėmis. Aukštoji mokykla, jausdama atsakomybę už būsimąją visuomenę, negali apsiriboti tik siaurai suvokiamų aukštos kvalifikacijos specialisto ugdymu, ji turi turi užtikrinti pagrindo sėkmingai funkcionuoti visuomenėje, ugdymą.

3) *Profesijos galimybių plėtra*. Ryškėja visų profesijų socializavimasis, o tai savo ruožtu kelia poreikius greta profesinių kompetencijų ugdyti ir bendrąsias kompetencijas: gebėjimą komunikuoti, surasti darbo vietą ir pan.

1 pav. Aukštojo mokslo kokybė Lietuvos ir tarptautiniuose teisės aktuose

Apibendrinami aptartas tris edukacijos sritis ir aukštojo mokslo kokybę reglamentuojančius dokumentus, galime apibrėžti *aukštosios mokyklos edukacinę (ugdymo) paskirtį* – ugdyti platesniu, neapribotu vienos mokslo srities, pažinimu pasižymintį, plačiai suvokiantį profesinę veiklą profesionalą, visomis aukščiausiomis žmogiškosiomis savybėmis pasižyminčią asmenybę. Lietuva jau gyvena žinių pasaulyje, o žinios ne tik greitai gausėja, bet ir greitai sensta, todėl žmogui jau nebeužtenka išmokti ar įgyti kvalifikaciją tik vieną kartą gyvenime. Todėl svarbu, kad aukštųjų mokyklų tiksluose atsispindėtų šis tikslas - užtikrinti bendrųjų kompetencijų ugdymą, kurių pagalba asmuo galėtų tobulėti, toliau mokytis, visapusiškai veikti ir konkuruoti nuolat kintančiame darbo pasaulyje. Tuo pačiu tai atitiks ir rinkos reikalavimus.

Apžvelgus Lietuvos ir tarptautinius aukštojo mokslo kokybę reglamentuojančius teisės aktus, galima apibendrintai teigti, kad *šiuolaikinio aukštojo mokslo tikslas* - visuomenės narių poreikių bei rinkos reikalavimų tenkinimas, įsidarbinimo galimybės, sąlygos saviugdai plėtoti, bendrųjų kompetencijų, reikalingų šiuolaikiniam darbo pasauliui, ugdymas – kartu yra ir aukštojo mokslo kokybės apibrėžimas. Apibendrinus išsakytas mintis, išeities tašku buvo pasirinktas požiūris į aukštojo mokslo kokybę kaip į bendrųjų kompetencijų ugdymą, kurios yra būtinos atviros visuomenės, globalizacijos, sparčios kaitos, informacijos sprogimo sąlygomis, norint padėti asmeniui pasinaudoti dabarties atveriamomis naujomis galimybėmis, bei aukštojo mokslo kokybės pagrindas. Nors ugdant minėtas kompetencijas didelis vaidmuo tenka bendrojo lavinimo mokykloms, tačiau tai tampa aktualiu ir aukštojo mokslo sistemos uždaviniu (Čėsnaite, 2002).

Paskutiniųjų metų dokumentų analizė leidžia daryti išvadą, kad universalieji gebėjimai vis dažniau akcentuojami teisės aktuose, jie įgauna vis didesnę reikšmę žmogaus tobulėjimo srityje. Spartėjant mokslo ir technikos pažangai, aukštajam mokslui tampant masiniu, rinkos įtakos dėka, kokybės samprata, kaip vartotojų ir rinkos poreikių tenkinimas, sparčiai populiarėja ir aukštojo mokslo sektoriuje. Apibrėžimų įvairovė atskleidžia sąvokos įvairypiškumą. Vargu ar reikia tuo stebėtis: juk kokybės suvokimas priklauso ir nuo subjektyvių ją vertinančių asmenų individualių nuostatų, ir nuo konteksto, kuriame šis vertinimas vyksta.

Išvados:

1. Aukštojo mokslo kokybę reglamentuojančiuose teisės aktuose kokybė siejama su individo integracija į žinių visuomenę, kurią lemia gebėjimas prisitaikyti prie sudėtingų veiklos sąlygų bei mokėjimas pasiūlyti save darbo rinkai.
2. Remiantis aptartais dokumentais, galima teigti, kad bendrųjų kompetencijų įgijimas tampa šiuolaikinės visuomenės nario būtinybe.
3. Aukštojo mokslo paradigmos kaita ir šiuolaikinio aukštojo mokslo samprata orientuoja aukštąjį mokslą ugdyti nuolat tobulėjantį, šiuolaikinį visapusiškai pasirengusį kompetetingai veiklai žmogų, kuris tuo pat metu turi mokėti gyventi ir dirbti įvairiose aplinkose.

1.3. Studijų programų modernizavimas bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu

Bendrieji gebėjimai – tai žmogaus gebėjimai, reikalingi sėkmingam darbui, mokymuisi, profesiniam pasirengimui ir gyvenimui (Profesinio rengimo standarto struktūros ir profesinio rengimo standartų rengimo, atnaujinimo, ir įteisinimo nuostatai, 2003). Nors bendrieji gebėjimai ir yra esminis dalykas, kurį žmogus turi įgyti rengdamasis dirbti, tačiau išanalizuoti Lietuvos mokslininkų darbai (Čėsnaite, 2002; Adomaitienė, 2002) rodo, kad šių gebėjimų studentams trūksta, todėl tai leidžia manyti, kad jie aukštojoje mokykloje nėra pakankamai išugdyti. Visa tai suponuoja naują požiūrį į studijų programas – jos turi būti papildomos, atsižvelgiant į naujus rinkos reikalavimus. O teisės aktų analizė atskleidė, kad šiuolaikinio pasaulio reikalavimai yra bendrųjų kompetencijų ugdymas.

Žinių ir informacijos visuomenėje išaugus poreikiui rengti generalistus, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą bei pasirašius Bolonijos deklaraciją, pradėta intensyviai kalbėti apie kompetencijų svarbą ir jų standartus. Kompetencijos standartai turi atitikti šiuolaikinės rinkos poreikius ir tikti įvairiose šalyse, t. y. jose neturi būti šaliai ar vienai organizacijai būdingų dalykų, nes darbdaviai nori turėti erdvės papildyti standartus jų organizacijai unikaliais elementais, kai profesinės kompetencijos standartus reikės patikslinti iki pareigybei taikytino kompetencijos modelio (www.kompetencija.lt). Standartai gali būti kaip kokybės laidavimo sistemos projektavimo orientyrai.

Europos šalims vienijantis, kuriant vieningą Europos aukštojo mokslo erdvę, didėjant žmonių mobilumui, plečiantis informacinių komunikacinių technologijų taikymui visose veiklos srityse ir galų gale siekiant užtikrinti kokybę, *didėja poreikis plėtoti tokias pačias bendrąsias kompetencijas*. Tai reiškia, kad visos studijų programos turi išugdyti vienodas bendrąsias kompetencijas nepriklausomai nuo universiteto, fakulteto ar studijų programos, tačiau skirtingose studijų programose jų ugdymas vyksta labai nevienodai (žr. 2 lentelę).

Visų studijų programų tikslas turėtų būti sėkminga veikla baigus aukštąją mokyklą, o ne vien pasirengimas kitos pakopos studijoms. Pabrėžtina, jog konkrečios šalies švietimo sistema gali skirtingai realizuoti bendrųjų kompetencijų plėtojimą ugdymo procese, nes skiriasi profesinės veiklos sąlygos, tačiau rezultatas turėtų būti vienodas.

Remiantis šiuolaikinėmis vertybėmis, aukštosios mokyklos ugdymo turinyje akcentuojamas ugdymo turinio racionalizavimas, jo atranka ir svarbiausia – ugdymo turinio humanizavimas, kurį pirmiausia reikia suprasti kaip ugdymo turinio siejimą su žmogaus gyvenimo prasmės, mokymosi prasmės klausimais. Vienas svarbiausių modernaus ugdymo turinio bruožų – turinys negali būti baigtinis: jis atviras ir kuriamas kiekvienos pedagoginės sąveikos metu. Modernus požiūris į ugdymo turinį reikalauja nuolatinio jo papildymo ir pertvarkymo, atsižvelgiant į naujus mokslo laimėjimus ir be galo greitai kintančią aplinką ir indėlių (Gudaitytė, Jucevičienė, 2000, p. 120). Tai

reikštų, jog atėjo toks laikas, kada svarbu žmogui įgyti kuo daugiau bendresnių gebėjimų, o ne siaurą specializaciją, ir dėl šios priežasties yra būtinas bendrųjų kompetencijų integravimas į visas studijų programas.

Aukštoji mokykla visų pirma turėtų įvertinti tai, kad rengiant profesijai būtina atsižvelgti į asmenybės modelį, reprezentuojantį atitinkamo laikotarpio visuomenės modelį. Jeigu šiandieninio žmogaus mąstymui yra būdingi tokie bruožai kaip ekonomiškumas, kūrybiškumas, tikimybiškumas, paremti plačia ir gilia erudicija, tai tokius ir reikia ugdyti. Taigi aukštoji mokykla turi modeliuoti studijų programas, kurios laiduotų minėtų ir daugelį kitų kokybių ugdymą. Siaurai specializuotas profesinis ugdymas nebeatitinka šiuolaikinės visuomenės poreikių (Gudaitytė, 2001, p. 36). Aukštoji mokykla specializuotą ugdymą turi būtinai derinti su universaliųjų gebėjimų ugdymu, todėl aukštojoje mokykloje turi būti skiriamas dėmesys bendrųjų kompetencijų ugdymui.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme „Dėl bendrųjų reikalavimų studijų programoms“ (2005) akcentuojama, kad *studijų programą sudaro 3 pagrindinės dalys*:

1) *bendrojo lavinimo dalis*, apimanti pasaulėžiūros ir bendros erudicijos aukštojo lavinimo dalykus, kurie nėra tiesiogiai susiję su reglamentuojamos krypties studijų turiniu; bendrajai erudicijai lavinti daugeliui studijų kryptių parenkami humanitarinių ir socialinių mokslų bei meno studijų dalykai, o humanitarinių ir socialinių mokslų studijų kryptims – ir fizinių bei biomedicinos mokslų dalykai;

2) *studijų pagrindų dalis*, apimanti teorinius ir profesinius dalykus, privalomus visoms tos krypties studijų programoms, ir teikianti žinias bei gebėjimus, būtinus tos krypties aukštojo mokslo kvalifikacijai įgyti; ši dalis kiekvienoje studijų programoje sudaro studijų branduolį;

3) *specialioji (profesinė) dalis*, apimanti dalykus, kurie remiasi studijų pagrindų dalykais ir teikia tos krypties vienos ar kitos pakraipos gilesnes žinias bei gebėjimus, orientuotus į tolesnę tiriamąją ar profesinę veiklą; į šią dalį įeina ir profesinės veiklos praktikos bei baigiamieji darbai; į šią dalį įeina ir šakų dalykai.

Aiškiai matyti, kad pagrindinių studijų programos skirtos tvirtiems teoriniams mokslo žiniomis grįstiems profesijos pagrindams suteikti ir darbui būtiniems profesiniams įgūdžiams formuoti, o dėmesio į tai, ką galima pritaikyti daugelyje profesijų - bendrųjų kompetencijų ugdymui, lieka labai minimaliai. Negalima nepaisyti ir dalykinių kompetencijų svarbos, tačiau šiandien aktualu, kad asmuo įgytų ne didesnę specializaciją, bet bendruosius gebėjimus.

Studijų programų modernizavimas akcentuojamas ir *Bolonijos deklaracijoje*. Vienas iš svarbiausių Bolonijos proceso nuostatų yra sutrumpinti studijų trukmę taip, kad bendra mokymosi trukmė bakalauro ir magistrantūros studijose būtų ne ilgesnė nei 5 metai. Bakalauro lygyje tai reikš studijų trukmės sumažėjimą 1 metais, taigi reikės sumažinti ir dėstomų dalykų skaičių. Mažinant jį pagrindinis kriterijus turėtų būti siekis išlaikyti Bolonijos proceso reikalavimą, kad *bakalauro studijose turi būti studijuomi tie dalykai, kurių žinių reikalauja kintanti darbo rinka* (Lietuvos

mokslo taryba, 2005). O šiuolaikinei rinkai ir yra svarbūs tie dalykai, kuriuos galima pritaikyti įvairioje veikloje. Tai reikštų, kad turi būti daugiausia studijuojami tie dalykai, kurių metu būtų įgyjamos bendrosios kompetencijos, kad būtų įmanoma sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje, tobulėti ar plėtoti karjerą.

Švietimo gairėse (2002) pabrėžiama, kad turinys turi būti atnaujintas taip, kad padėtų asmeniui ir visuomenei atsakyti į dabarties iššūkius, padėtų pasinaudoti dabarties atveriamomis naujomis galimybėmis. Artimiausia ateitis reikalaus daug autonomiškenio žmogaus elgesio, negu praeityje. Asmeniui bus svarbu suvokti ir išsaugoti savo tapatybę, suvokti ir mokėti siekti gyvenimo tikslų. Jam reikės labiau pasitikėti savimi, nebijoti rizikuoti, sugebėti laiku intis reikiamos iniciatyvos, veikti kryptingai ir nuosekliai. Asmens savarankiškumą atviros visuomenės, globalizacijos, sparčios kaitos, informacijos sprogimo sąlygomis gali užtikrinti tik šiuolaikinės kompetencijos (p. 142).

Šiuo metu būtina suderinti esamą turinį su bendraisiais švietimo siekiais ir tikslais. Švietimo turinys turi būti atnaujinamas taip, kad padėtų asmeniui atsakyti į dabarties iššūkius, padėtų pasinaudoti dabarties atveriamomis naujomis galimybėmis, ugdyti asmens savarankiškumą ir bendruomeniškumą atviros visuomenės, globalizacijos, sparčios kaitos, informacijos sprogimo sąlygomis. Tai gali užtikrinti tik šiuolaikinės kompetencijos.

Išvados:

1. Žinių ir informacijos visuomenėje išaugus poreikiui rengti generalistus, Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą bei pasirašius Bolonijos deklaraciją, atsirado būtinybė integruoti bendrųjų kompetencijų ugdymą į studijų programas.

2. Vienas iš Bolonijos deklaracijos tikslų yra bakalauro lygiu padidinti studijuojamų dalykų skaičių, kurių reikalauja šiuolaikinis darbo pasaulis, o bendrą mokymosi trukmę sutrumpinti iki 3 metų, didesnės specializacijos įgyjimo galimybę paliekant antros pakopos studijose.

3. Kuriant vieningą Europos aukštojo mokslo erdvę, didėjant žmonių mobilumui ir siekiant užtikrinti aukštojo mokslo kokybę, didėja poreikis plėtoti vienodas bendrąsias kompetencijas.

4. Turinys turi būti tiesiogiai siejamas su asmens gyvenimui būtinų bendrųjų gebėjimų suteikimu, atsižvelgiant į atitinkamo laikotarpio visuomenės modelį.

II. BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ UGDYMAS AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE

2.1. Bendrųjų kompetencijų sampratos analizė

Išsiaiškinus, kad šiuolaikinės aukštosios mokyklos tiksluose įsigali bendrųjų kompetencijų ugdymas, svarbu nusistatyti, ką laikyti kompetencija apskritai. Kompetencijos sąvoka ir akademinėje literatūroje, ir kasdieninėse diskusijose paprastai vartojama apibūdinti plataus diapazono sugebėjimams, kurie vienaip ar kitaip susiję su mūsų patirtimi: meistriškumu, specializacija, inteligentiškumu ir problemų sprendimu (Baležentis, 2006, p. 9).

Adomaitienė ir Teresevičienė), kalbėdamos apie „kompetenciją“, galvoje turi elgesio charakteristikas, dominuojančią asmenybės aktyvumo formą, tam tikrų įgūdžių ir mokėjimų susiformavimą ir įvaldymą (2002, p. 61).

Pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą „kompetencija – tai mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma“ (2003, 2 str.).

Balenžentis akcentuoja, kad „kompetencija – tai žinių ir įgūdžių derinimas bei sugebėjimas juos pritaikyti konkrečiomis aplinkybėmis, tai vadybos funkcijų atlikimas, atsižvelgiant į aplinkos bei situacijos apribojimus“ (2006, p. 9).

Daugelis mokslininkų sutaria, kad kai *kurios kompetencijos yra bendros daugumai profesijų ir sėkmingai pritaikomos įvairiose veiklos srityse*, o ne orientuotos į konkrečią profesiją (Čižas, 2001, p. 84; Jotautienė, Tidikis, p. 56). Pagrįsta, kad tokios kompetencijos gali būti transformuojamos iš vienos profesinės veiklos į kitą, t. y. nemaža kompetencijų, įgyjamų per vienos ar kitos programos studijas, yra naudingos ne tik siauros profesijos rėmuose, todėl jos dar yra vadinamos *perkeliamosiomis (transferable)* (Čižas, 2001, p. 84). Toks gebėjimų transformavimas į skirtingas profesines sritis ir veiklas sietinas su bendrųjų kompetencijų koncepcija.

Publikuojamuose tyrimuose Lietuvoje bendrosios kompetencijos interpretuojamos įvairiai, pvz.: „bendriniai gebėjimai“, „bendrieji gebėjimai“, „bendrosios kompetencijos“, „bendrosios kvalifikacijos“, „pamatiniai gebėjimai“, „esminiai gebėjimai“, „raktinės kompetencijos“, „universaliosios kompetencijos“ ir panašiai. Anglų kalboje yra vartojami terminai „core skills“, „core qualifications“ ir kt. Nors turinio prasme pastebimi skirtumai, tačiau sąlyginai bendrosios kompetencijos gali būti ir dažnai yra vadinamos bendraisiais, esminiais, pagrindiniais gebėjimais, nors iš tikrųjų „kompetencijos“ sąvoka yra platesnė už „gebėjimus“.

Mokymosi visą gyvenimą memorandumė (2000) šalia bendrųjų gebėjimų, tokių kaip užsienio kalbos, skaitmeninis raštingumas, skiriami *visuomeniniai* (pasitikėjimas savimi, kryptingumas, nebijojimas rizikuoti) bei *verslininkystės* (planavimas, organizavimas, kūrybingumas) įgūdžiai, kurie suvokiami kaip pagrindiniai įgūdžiai.

Tuo tarpu *Dakaro veiksmų plane (2002)* „bendrieji gebėjimai“ traktuojami kaip universalūs gyvenimiški gebėjimai bendrauti, bendradarbiauti, kritiškai mąstyti, spręsti problemas, planuoti ir veikti, analizuoti ir vertinti veiklos veiksmingumą bei jos tobulinimo galimybes, svarbūs asmens brendimui, leidžiantys asmeniui sėkmingai mokytis ir dirbti įvairiose, nebūtinai gimingose srityse.

Norint išugdyti kompetentingą asmenį, kuriam būtų lengviau įsidarbinti bei įsitvirtinti šiuolaikiniame žinių ir informacijos pasaulyje, vien tik jų neužtenka. Be to, bendrųjų kompetencijų samprata metams bėgant vystėsi toliau ir buvo praplečiama įvairesniais komponentais, todėl šiuo tikslu parengtas *Tuning projekto bendrųjų kompetencijų modelis (2004)*, kuris atspindi kokybiškai naujus reikalavimus žmogaus žinioms ir gebėjimams. Tai suprantama kaip plačiai naudojamų žmogaus gebėjimų, žinių ir įgūdžių visuma, kuri nėra orientuota į konkrečias profesijas.

Kaip jau minėta ankstesniuose skyriuose, pagrindinis išskirtinis bendrųjų kompetencijų bruožas yra jų *universalumas*. Jos yra stabilios greitai kintančių, į darbo vietą orientuotų ir profesiskai specifinių žinių, gebėjimų ir įgūdžių atžvilgiu; įtakoja savarankiškumą, asmeninę atsakomybę ir bendrijos jausmą nepriklausomai nuo konkretaus darbo objekto (Gudaitytė, Jucevičienė, 2000, p. 57 – 58). Galima teigti, kad bendrųjų gebėjimų svarba ir lyginamasis svoris auga kartu su mokslinė pažanga, naujomis informacinėmis technologijomis ir vis sudėtingesne žmogaus veikla apskritai. Todėl šiuo požiūriu, *bendrųjų kompetencijų plėtojimo sąlygos gali būti nusakomos išryškintomis savybėmis* (Lepaitė, Kliminskas; 2003, p. 82):

- *pritaikomumas* (dirbant įvairaus pobūdžio organizacijose). Galima panaudoti reikalingą gebėjimą tam tikru momentu ir tam tikroje situacijoje.
- *tęstinumas* (jas galima plėtoti visą gyvenimą). Bendrosios kompetencijos naudotinos ir lavintinos visą gyvenimą, jos apima ne tik profesijos įgyjimą, bet ir nuolatinį jos tobulinimą.
- *lankstumas* (reikalingų kompetencijų plėtojimas). Lavintinos reikalingiausios konkrečiam atvejui kompetencijos.
- *prieinamumas* (sąlygų jas įgyti visiems sudarymas). Visiems sudarytos sąlygos įgyti bei tobulinti bendrąsias kompetencijas.
- *perkeliamumas* (pritaikymas naujoms veiklos sąlygoms). Įgyti gebėjimai protaikomi, „perkeliami“ į naujas situacijas.

Bendrųjų gebėjimų specifiskumas ypač išryškėja palyginus juos su tradiciniais ir netolimoje praeityje dominavusiais gebėjimais. Bendrieji gebėjimai *apibūdinimo požiūriu* yra interpretaciniai, subjektyvūs – tai svarbiausia visapusiška asmenybės plėtra, siekiant jos pilnutinės vertingos raiškos gyvenime; tuo tarpu „tradiciniai“ gebėjimai – objektyvūs, nukreipti į tam tikrų veiklos funkcijų atlikimo tikslus. Vertinant *panaudojimo požiūriu*, bendrieji gebėjimai yra orientuoti į gyvenimą, asmenybę, tuo tarpu „tradiciniai“ – orientuoti į darbą, konkrečią siauros specializacijos profesiją. *Ugdymo požiūriu* bendrieji gebėjimai plėtojami, išugdomi per visą gyvenimą mokantis ir

tobulinantis, tuo tarpu „tradiciniai“ įgyjami ar išmokstami (Adomaitienė, Teresevičienė; 2002, p. 63).

Šiandien bendrųjų gebėjimų aktualijos aiškiai lenkia specifinius gebėjimus. Pagrindinė *bendrųjų gebėjimų sampratos veiklos aspektu esmė* – žmogus turi įgyti tokias darbinės veiklos įgūdžius, kuriuos gali lengvai transformuoti į naujas veiklas kintančioje darbinėje aplinkoje (Jotautienė, Tidikis, 2001, p. 58). Teorinė bendrųjų gebėjimų sampratos ir svarbos analizė pagrindžia jų aktualumą dabartinėmis sąlygomis, akcentuoja individo galimybių, kurias jis gali tobulinti veikdamas ir mokydamasis, plėtrą.

Išvados:

1. Labiau specializuotai parengtas aukštosios mokyklos absolventas gali greičiau įsijungti į darbo rinką, tačiau išsiugdytų universaliųjų gebėjimų dėka žmogus gali pats greičiau prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų, dar daugiau – gali būti aktyvus tos rinkos subjektas.

2. Pagrindinis bendrųjų kompetencijų bruožas – jų universalumas. Jos yra bendros visoms veiklos sritims, darbinėms aplinkoms ir yra bet kokios veiklos sėkmės garantas. Bendrųjų kompetencijų plėtojimo sąlygos gali būti nusakomos šiomis savybėmis: pritaikomumu, tęstinumu, lankstumu, prieinamumu ir perkeliamumu.

2.2. Bendrųjų kompetencijų ugdymas - aukštojo mokslo kokybės pagrindas

Švietimo kaitos teoretikas Fullanas (1998) teigia, kad ugdymo pokyčių tyrimuose priėjome naują etapą, kuris taps kokybiniu šuoliu ir sukurs naują paradigmą, sąlygojančią mūsų mąstymą apie permainas bei su jomis susijusius veiksmus. Daugėjant aukštojo mokslo institucijų, plėtojantis studijų programoms, atsirandant konkurencijai taip šalies ir užsienio aukštųjų mokyklų reikšminga pasidarė naujoji aukštojo mokslo kokybė ir jos filosofija. Todėl populiarus tapo aukštojo mokslo kokybės vertinimas. Norint įvertinti kokybę, pirmiausia svarbu ją apibrėžti. Daugelio autorių nuomonė apie tai yra skirtinga.

Užsienio autoriai (F. R. Paulsen, 1970; T. M. Stauffer, 1981; Broh, 1982) aiškindami aukštojo mokslo kokybę, kalba apie tobulumą, tobulumo siekimą, tinkamumą, pranašumo laipsnį. D. Gudaitytė, P. Jucevičienė (2000) teigia, kad *aukštojo mokslo kokybė* yra masinis aukštasis mokslas (p. 115). Pagrindinius aukštojo masinio mokslo bruožus, tokius kaip visuomenės bei rinkos poreikių tenkinimas, ryšių palaikymas su socialiniais partneriais, perėjimas į abipusę lygiavertę sąveiką su visuomene, iš esmės galima laikyti kriterijais, o jų tenkinimas atspindi aukštojo mokslo kokybę. B. Brunevičiūtė (2000) akcentuoja, kad nauja *aukštojo mokslo kokybė* yra integruojantis ugdymas. Tai toks ugdymas, kuomet yra studijuojami dalykai, visiškai nesusiję su pagrindine profesija, nes tai formuoja harmoningą ir išbaigtą asmenybę. D. Gudaitytė (2001) teigia, kad *aukštojo mokslo kokybė* – tai tokių ugdymo programų modeliavimas, kurios laiduotų ne tik specializuotą profesinį ugdymą,

bet ir asmeninių savybių ugdymą (p. 36). Pasak C. Kistan, *švietimo sektoriuje kokybė turėtų apimti „akademinių ir švietimo standartų laikymąsi, atsižvelgiant į specifinius lūkesčius bei reikalavimus ir derinant juos su siekiamu tobulumu (Misiūnas, Savickienė, cit. pg. Kistan, 2002, p. 73).*

Šių minėtų autorių bei ankstesniuose skyriuose aukštojo mokslo kokybę reglamentuojančių dokumentų analizė patvirtino, kad kokybės sąvoka yra multidimensinė, daugiamatė. Viena, tai reiškia, kad ji negali būti paprastai įvertinama tik pagal vieną dimensiją. Antra, patvirtina, kad bendrųjų kompetencijų ugdymas gali būti analizuojamas kaip aukštojo mokslo kokybės pagrindas.

Vertinant aukštojo mokslo kokybę galima analizuoti įvairias veiklos sritis, kur kiekvienoje išskiriami labai svarbūs informacijos šaltiniai - vertinimo kriterijai (žr. 1 lentelę). Jų pagalba galima tirti bei susidaryti visuminį vaizdą apie aukštojoje mokykloje vykstančius reiškinius, procesus, nustatyti esmines problemas. Šios veiklos sritys vertinamos daugelyje Europos valstybių. Paprastai veiklos sritys, reikšmingos studijų kokybei yra vadinamos *dimensijomis* (Savickienė, Pukelis, 2004, p. 26). O *kriterijus* – tai požymis, pagal kurį kas nors yra vertinama, nustatoma.

1 lentelė. Aukštojo mokslo kokybės vertinimo dimensijos ir kriterijai (Savickienė, Pukelis, 2003)

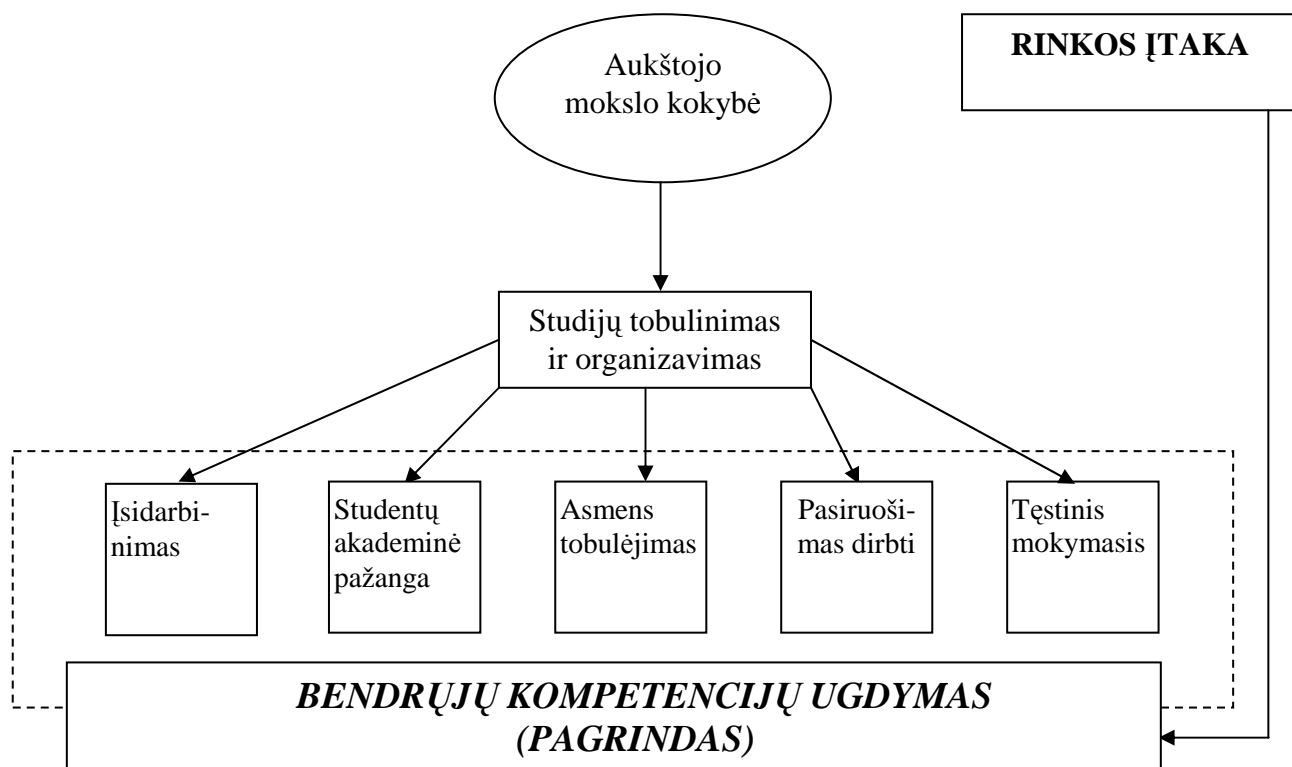
Aukštojo mokslo kokybės dimensijos	Vertinimo kriterijai
Misija ir tikslų įgyvendinimas	Misijos aprašo prasmingumas, tikslų ir misijos suderinamumas.
Vadovavimas	Vadovavimo stiliaus tinkamumas, vadovo iniciatyvumas ir pasitikėjimas savimi, vadovo bendravimas su pavaldiniais.
Studentų priėmimas ir paramos jiems organizavimas	Informacijos būsimiems studentams pakankamumas, pagalbos studentams adaptuotis efektyvumas; informacijos apie studijas prieinamumas, sąlygos studijuoti neįgaliesiems.
<i>Studijų tobulinimas ir organizavimas (studentų tobulėjimas)</i>	<i>Studentų akademinė pažanga ir asmeninis tobulėjimas, jų pasiruošimas dirbti, siekti karjeros ir tęsti studijas, absolventų įsidarbinimo lygis.</i>
Akademinio personalo kompetentingumas	Gebėjimas organizuoti studentų darbą, dalyvavimas didaktinėje, studijų turinio tobulinimo veikloje.
Materialinių išteklių valdymas	Naudojimosi auditorijomis, kompiuteriais, internetu, bibliotekos fondais galimybės; jų pakankamumas, tinkamumas studijoms.
Išoriniai ryšiai	Bendradarbiavimas su kitomis aukštosiomis mokyklomis, pramonės, meno ir kultūros organizacijomis, darbdaviais; dalyvavimas mainų programose.
Studijų kokybės užtikrinimas	Kokybės užtikrinimo planingumas, išsamumas, bendruomenės informavimas apie tai.

Daugumoje Europos šalių (Suomijoje, Čekijoje, Prancūzijoje, Kipre), taip pat ir Lietuvoje, vertinant kokybę instituciniu lygmeniu, yra atsižvelgiama į: misiją, valdymą, personalo kompetentingumą, finansinius išteklius, išorinius ryšius, studijų tobulinimą ir organizavimą (žr. 1 lentelę) ir t. t.

Lietuvos aukštosioms mokykloms ypatingai svarbia ir aktualia tampa *studijų tobulinimo ir organizavimo dimensija / veiklos sritis*, kurios kriterijai yra *studentų akademinė pažanga ir asmens tobulėjimas, jų pasiruošimas dirbti, siekti karjeros ir tęsti studijas, įsidarbinimo lygis*. Atsižvelgus į

šiuolaikinius ugdymo sampratos pokyčius, į globalizacijos proceso pasekmes, rinkos poreikius, galima teigti, jog visus šiuos kriterijus į vieną visumą, didelį vienetą jungia bendras stambus kriterijus - *bendrujų kompetencijų ugdymas aukštojoje mokykloje*, kuris yra saviraiškos, socialinės integracijos, įsidarbinimo pagrindas. Studijuojantieji aukštojoje mokykloje turėtų įgyti ne tik dalykinių žinių, mokėjimų ir įgūdžių, bet ir plėtoti savo bendruosius gebėjimus, kurie turėtų padėti jiems lengviau įsitvirtinti visuomenėje (Savickienė, Pukelis; 2004, p. 32). Aukštojo mokslo kokybę galima įvertinti pagal tai, kiek vienas ar kitas gebėjimas yra išugdomas aukštojoje mokykloje. Tai, kas buvo išsakyta, darbo autorės nuomone, galima pavaizduoti taip (2 pav.):

Todėl galima teigti kad bendrujų kompetencijų ugdymas yra aukštojo mokslo kokybės pagrindas. Bendrujų kompetencijų ugdymas aukštojoje mokykloje kaip aukštojo mokslo *kokybės kriterijus* nėra dar labai plačiai analizuojamas, tačiau rinkos įtakos dėka aukštajame moksle labai

2 pav. Bendrujų kompetencijų ugdymas kaip studijų tobulinimo ir organizavimo kokybės pagrindas

populiarėja, nes didėjant mokslo, ekonominei, socialinei pažangai bei konkurencijai specialistų rinkoje, padidėjo poreikis parengti aukšto intelekto savarankiškus darbuotojus, o vykstant techninei ir technologinei pažangai darbuotojų kvalifikacijos struktūroje vis didesnę reikšmę įgauna *universalūs, bendrieji asmenybinio pobūdžio* mokėjimai ir įgūdžiai, t. y. bendrosios kompetencijos.

Kalbėdami apie aukštosiose mokyklose rengiamų specialistų kompetencijos atitiktį darbo rinkos poreikiams išsilavinimo ir kvalifikacijų struktūros požiūriu, suprantama, kalbame apskritai apie aukštojo mokslo kokybę. Aukštojo mokslo kokybė siejama su bendrujų kompetencijų ugdymu. Kadangi bendrosios kompetencijos yra mokymosi visą gyvenimą pagrindas, o aukštoji mokykla yra

tęstinio ugdymo, t. y. nuolatinio mokymosi institucija, tai vertindami kaip aukštoji mokykla įgyvendina tęstinio mokymosi galimybes, galime spręsti apie aukštojo mokslo kokybę. Tad galime teigti, kad bendrųjų kompetencijų ugdymas – aukštojo mokslo kokybės pagrindas.

Išvados:

1. Bendrosios kompetencijos – tai asmens saviraiškos asmens saviraiškos, socialinės integracijos, užimtumo, mokymosi visą gyvenimą pagrindas. Bendrųjų kompetencijų ugdymą galima laikyti aukštojo mokslo kokybės pagrindu.

2. Analizuojant aukštojo mokslo kokybę, skiriamos šios kokybės vertinimo dimensijos: misija ir tikslų įgyvendinimas, studentų priėmimas ir paramos jiems organizavimas, studijų tobulinimas ir organizavimas, akademinio personalo kompetetingumas, materialinių išteklių valdymas, išoriniai ryšiai.

3. Aukštojo mokslo kokybės samprata vis dar tebėra pedagogų, vadybininkų, valdžios atstovų ir darbdavių diskusijų objektas. Nusakant kokybės sampratą aukštojo mokslo sektoriuje yra skiriami keli esminiai kokybę apibūdinantys dalykai: atitikti rinkos reikalavimams, visuomenės poreikių tenkinimas, standartų siekimas.

2.3. Aukštojoje mokykloje ugdytinų bendrųjų kompetencijų modelis

Lietuvoje yra pateikta įvairių skirtingų bendrųjų kompetencijų klasifikacijų (Lepaitė, 2003; Laužackas, 1999; Lekavičienė, 2001), tačiau iki šiol nebuvo vieno modelio, pagal kurį būtų atliktas tyrimas išsiaiškinant, kokie bendrųjų kompetencijų elementai ugdyti aukštojoje mokykloje yra svarbiausi ir kuris visus aspektus suderintų ir sujungtų į vieną sistemą bei leistų atskleisti gerąsias perspektyvas ir gresiančias blygybes.

Vykstant globalizacijos procesams, ypač sparčiai kintant darbo veiklai, gyvenant žinių visuomenėje tampa aktualu ugdyti bendrąsias kompetencijas, kurios padėtų išugdyti visapusiškai išsilavinusį asmenį, t. y. integralią asmenybę, kuri yra būtina šiuolaikiniam ir ateities darbo pasauliui. Todėl reikalingas ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modelis, t. y. bendrųjų kompetencijų standartas, kuris apibrėžtų, išryškintų gebėjimus, būtinus nuolat kintančios visuomenės ir asmens poreikiams patenkinti.

Šiame darbe, remiantis Bernien raktinių kvalifikacijų struktūra (1997), Švietimo gairėse pateiktomis ateičiai reikalingomis bendrosiomis kompetencijomis (2002), D. Lepaitės išskirtomis bendrosiomis kompetencijomis (2003), Tuning projekto modeliu (2004), Europos Komisijos

2 lentelė. Ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modelis

I. KOMUNIKAVIMO GIMTAJA KALBA KOMPETENCIJA	Gebėjimas taisyklingai rašyti, skaityti ir kalbėti gimtąja kalba
	Gebėjimas interpretuoti
II. KOMUNIKAVIMO UŽSIENIO KALBOMIS KOMPETENCIJA	Gebėjimas taisyklingai skaityti ir rašyti pirmąją užsienio kalba
	Gebėjimas kalbėti įvairiomis temomis pirmąją užsienio kalba
	Gebėjimas susikalbėti antrąją užsienio kalba
III. MOKSLINĖ KOMPETENCIJA	Gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus
	Gebėjimas argumentuoti savo nuomonę raštu ir žodžiu
	Gebėjimas kritiškai mąstyti
	Gebėjimas kelti problemas
	Gebėjimas spręsti problemas
IV. INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ KOMPETENCIJA	Gebėjimas rasti internete reikiamą informaciją
	Gebėjimas naudotis „Office“ programomis (Open Office, Microsoft Office)
	Gebėjimas daryti prezentacijas, pristatymus kompiuterio pagalba
V. GEBĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJA	Gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus
	Gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje
	Gebėjimas dirbti savarankiškai
	Gebėjimas analizuoti
VI. TARPKULTŪRINĖ KOMPETENCIJA	Gebėjimas toleruoti kitų šalių papročius ir tradicijas
	Gebėjimas dirbti tarptautinėje aplinkoje, komandoje
	Gebėjimas suvokti skirtingų religijų ir etninių grupių vertybes
VII. PILIETINĖ KOMPETENCIJA	Gebėjimas atlikti savanorišką veiklą
	Gebėjimas dalyvauti bendruomenės veikloje
VIII. VERSLUMO KOMPETENCIJA <i>a) VADYBINĖ KOMPETENCIJA</i>	Gebėjimas planuoti laiką, veiklą
	Gebėjimas organizuoti darbus, juos paskirstyti
	Gebėjimas vadovauti komandai
	Gebėjimas kurti projektus
<i>b) INTERPERSONALINĖ KOMPETENCIJA</i>	Gebėjimas bendradarbiauti
	Gebėjimas ieškoti kompromiso
	Gebėjimas spręsti konfliktus
	Gebėjimas elgtis etiškai
<i>c) ASMENYBINĖ KOMPETENCIJA</i>	Gebėjimas dirbti komandoje
	Gebėjimas būti kūrybingu
	Gebėjimas kritiškai save vertinti
XI. KULTŪRINĖ KOMPETENCIJA	Gebėjimas suvokti muzikos, meno, literatūros svarbą
	Gebėjimas suprasti kalbų ir kultūrų įvairovę pasaulyje

išskirtomis raktinėmis kompetencijomis (2005), A. Linkytės sukurtu refleksyvaus mokymosi modeliu (2005), Vilniaus universiteto studijų programų aprašuose išskirtais gebėjimais (2006) pateikiamas galimas *ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modelis*. Modelyje išskiriamos tokios bendrųjų kompetencijų grupės: komunikavimas gimtąja kalba, komunikavimas užsienio kalbomis, technologinė ir mokslinė kompetencija, informacinių technologijų kompetencija, interpersonalinė, tarpkultūrinė, pilietinė kompetencija, kultūrinė kompetencija, vadybinė kompetencija, gebėjimo mokytis kompetencija ir asmenybinė kompetencija. Šios skirstomos dar smulkiau siekiant išskirti kompetencijų elementus.

Šiuo modeliu siekiama padėti aukštosioms mokykloms įsivertinti savo kokybę bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu. Modelio pagrindas yra Tuning projekto bendrųjų kompetencijų modelis (2004) ir Europos Komisijos raktinių kompetencijų struktūrinis modelis (2005), kuriuos modifikavus ir remiantis aukščiau minėtais autoriais, sukurtas šis modelis ir yra patrauklus tuo, kad sukuriama matuojamų požymių sistema, pagal kurią kiekviena aukštoji mokykla gali įsivertinti savo kokybę. Modelis padeda nustatyti bendrųjų kompetencijų ugdymo stipriąsias ir silpnąsias puses.

Bendrųjų kompetencijų modelio struktūra.

Komunikavimo kompetencija. Komunikavimo kompetencija – viena iš svarbiausių informacinėje visuomenėje gyvenančiam žmogui. Todėl atsiranda poreikis šiuos gebėjimus lavinti visame ugdymo procese. Komunikavimo kompetencija šiandien suprantama kaip verbalinių, bendravimo, technologinių ir socialinių gebėjimų visuma. Komunikavimo kompetencijos esmę sudaro gebėjimas suprantamai perduoti ir priimti informaciją, juos suprasti, analizuoti bei tinkamai reaguoti. Kad išugdyti komunikavimo gebėjimus svarbu gebėti priimti (*išklaustyti, skaityti, matyti*), suprasti (*analizuoti, lyginti, interpretuoti*) pranešimus. Mokantis užsienio kalbų įgyjami būtini kultūrinės ir kalbinės komunikacijos gebėjimai.

Mokslinė kompetencija. Svarbu, kad asmuo įgytų mokslinės kompetencijos gebėjimų, būtinų problemoms spręsti bei tolesniam mokymuisi, įvairiapusei pažintinei veiklai. Kad asmuo įgytų mokslinę kompetenciją, svarbu gebėti atlikti mokslinius tyrimus, kritiškai mąstyti, gebėti argumentuoti savo nuomonę ir pan.

Informacinių technologijų kompetencija. Įžengus į žinių amžių, sparčiai vystantis informacinėms technologijoms, išskyla poreikis įgyti IT gebėjimus. Tai įgalina greitai ir efektyviai rasti informaciją internete, bendrauti su įvairių šalių atstovais, mokytis kalbų virtualiu būdu ir kt. IT sudaro sąlygas tolesniam žmogaus tobulėjimui.

Gebėjimo mokytis kompetencija. Kad galėtų gyventi prasmingą asmeninį, sėkmingą, visavertį visuomeninį bei profesinį gyvenimą dinamiškame pasaulyje, žmogus turi nuolat keistis, būti pasirengęs imtis naujos veiklos, gebėti dirbti su nuolat atsinaujinančiais bei gausėjančiais informacijos srautais. Mokymosi visą gyvenimą idėja laikytina vienu svarbiausių švietimo tikslų ir

laukiamu rezultatu. Gebėjimas mokytis suprantamas kaip asmens noras bei pasirengimas imtis naujų užduočių bei taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose. Todėl aukštoji mokykla turėtų sudaryti sąlygas studentams ugdytis gebėjimo mokytis kompetenciją.

Pilietinė kompetencija. Visuomenės gerovė priklauso nuo sąmoningų, jaučiančių asmeninę atsakomybę už tai, kas vyksta šalyje, savo teises ir pareigas suprantančių piliečių. Būtina sudaryti sąlygas ugdytis vidinį poreikį aktyviai veikti, ugdytis gebėjimą analizuoti kultūrinę, etninę, politinę, socialinę įvairovę bei dėl jos galinčius kilti konfliktus, ieškoti taikaus šių konfliktų sprendimo būdų; gebėjimą laisvai ir sąmoningai spręsti, vertinti ir apsispręsti atviroje, pliuralistinėje visuomenėje.

Pilietiškumas – tai asmens turimos žinios ir nuostatos apie visuomenės ir valstybės struktūrą, pagrindines valstybės ir valdžios funkcijas, demokratines vertybes ir principus bei veiklos ir dalyvavimo visuomenės gyvenime gebėjimų puoselėjimas

Verslumo kompetencija. Nors verslumas yra žmogaus sugebėjimas pradėti ir tvarkyti verslą, jis yra naudingas ir kitose žmogaus gyvenimo srityse, t.y. dirbant jau savo versle, ar stengiantis išgyventi sudėtingomis gyvenimo sąlygomis. Verslumą galime apibūdinti ir kaip naujos idėjos turėjimą ir siekimą ją įgyvendinti, o tai būdinga ne tik verslininkams, todėl verslumą reikėtų suvokti žymiai plačiau. Verslumas apima norą ką nors keisti pačiam ir sugebėjimą priimti bei palaikyti naujoves, atėjusias iš išorės, priimti atsakomybę už savo teigiamus ir neigiamus veiksmus, užbaigti tai, kas pradėta, žinoti, kur eina, iškelti tikslus ir jų siekti bei tikėtis juos pasiekti. Visas asmenybės verslumo ugdymas turi būti nukreiptas į galutinį rezultatą – išugdyti asmenybę, gebančią savarankiškai ir atsakingai veikti.

Tarpkultūrinė kompetencija. Įstojusi į Europos Sąjungą, Lietuva tampa patraukli vis didesniai imigrantų skaičiui, todėl kultūrinė įvairovė didėja ir ateityje didės. Kad išsiugdyti tarpkultūrinę kompetenciją, svarbu gebėti bendrauti ir bendradarbiauti su įvairių grupių ir tautų kultūrų atstovais, gebėti toleruoti kitų tautų papročius ir tradicijas, vertybes.

Kultūrinė kompetencija. Europos Sąjungoje vis daugiau dėmesio skiriama kultūrai. Įvairovė yra Europos kultūros turto pagrindas. Ji yra visos Europos paveldas ir Europos vienijimosi pagrindas. XXI a. įžengėme į žinių ekonomiką, kurios pagrindą sudaro kūrybiškas žinių panaudojimas. Kultūrinė įvairovė tampa svarbus informacijos šaltinis, kuriant naujas žinias. Atsiranda naujos verslo šakos, susijusios su kultūra, plečiasi tokios ekonominės veiklos, kurių pagrindas yra kūryba (dizainas, reklama, kinas, televizija). Konkurencijos sąlygomis vis didesni vaidmenį vaidina žmogaus kūrybiniai gabumai ir talentai, pasireiškiantys ne vien meno, bet ir visose kitose veiklos srityse.

Kultūra yra visuma, jungianti žinojimą, tikėjimą, meną, moralę, kalbą, papročius, simbolius, vertybes, kurias asmuo įgyja socializavimosi procese. Kultūrinis sąmoningumas brandinamas mokantis visą gyvenimą.

Tokių kompetencijų išskirimo priežastis yra ta, kad tai yra perkeliamosios kompetencijos, kurios reikalingos mokantis visą gyvenimą, asmeniui plėtojant karjerą ar konkuruojant darbo rinkoje. Apie tai kalba ir švietimo misija bei aukštojo mokslo tikslai, kurie buvo aptarti ankstesniuose skyriuose. Šis modelis sumuoja daugelio autorių požiūrius į bendrąsias kompetencijas. Skirtingi autoriai nevienodai pabrėžia įvairių bendrųjų kompetencijų struktūros dalių svarbą. Sukūrus bendrųjų kompetencijų modelį, galima teigti, kad darbo veikla kinta ir sudėtingėja, šiuolaikinio gyvenimo iššūkiai keičia kompetencijų prioritetus, atsiranda naujos kompetencijos, kurias turi būti įvaldęs į šiuolaikinį darbo pasaulį patekęs aukštosios mokyklos absolventas.

Taigi remiantis aukštosios mokyklos bendrųjų kompetencijų modeliu, galima daryti išvadą, kad kokybė būtent, ir išreiškiama šiais parametru požymiais. Pasak modelio autorės, visų šių kompetencijų išugdyti neįmanoma, bet kuo jų daugiau įgys asmuo, tuo daugiau galimybių jam atsivers gyvenime.

Išvados:

1. Vykstant globalizacijos procesams, ypač sparčiai kintant darbo veiklai, gyvenant žinių visuomenėje tampa aktualu ugdyti bendrąsias kompetencijas, kurios padėtų išugdyti visapusiškai išsilavinusį asmenį, t. y. integralią asmenybę, kuri yra būtina šiuolaikiniam ir ateities darbo pasauliui, asmeniniam tobulėjimui.

2. Sukūrus ugdytinų bendrųjų kompetencijų modelį, galima išskirti šias pagrindines bendrąsias kompetencijas: komunikavimo gimtąja kalba, komunikavimo užsienio kalbomis, mokslinė, informacinių technologijų, gebėjimo mokytis, tarpkultūrinė, pilietinė, verslumo (interpersonalinė, vadybinė, asmenybinė) ir kultūrinė kompetencija.

III. UGDY TINŲ BENDRŲJŲ KOMPETENCIJŲ KOKYBĖS TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

3.1. Tyrimo eiga ir organizavimas

Tyrimas buvo organizuotas šiais pagrindiniais etapais:

Pirmas etapas. Mokslinės literatūros, studijų programų aprašų, teisės aktų, reglamentuojančių aukštojo mokslo kokybę analizė ir vertinimas. Tai padėjo susidaryti holistinį vaizdą apie aukštojo mokslo kokybę, naujus rinkos reikalavimus aukštajam mokslui. Atskleista ir bendrųjų kompetencijų svarba. Lietuvos bei tarptautinių teisės aktų analizė padėjo išsiaiškinti naująją aukštojo mokslo kokybės sampratą ir tikslus.

Antrame etape buvo atliekama studijų programų aprašų (katalogo) analizė bendrųjų kompetencijų aspektu. Išanalizuotos Vilniaus universiteto Gamtos mokslų, Ekonomikos ir Filologijos fakultetų pirmosios pakopos studijų programos (tiksliau – numatomi rezultatai). Šie aprašai yra prieinami internetiniu adresu <http://klevas.vu.lt>.

Trečiame etape buvo atliekamas anketinė apklausa. Tyrimui buvo naudotos anketos, parengtos pagal sukurtą teorinį ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modelį. Anketa pateikta Vilniaus universiteto Gamtos mokslų, Filologijos ir Ekonomikos fakultetų studentams.

Respondentų atrankai buvo pasirinktas prieinamiausių atvejų būdas. Dėl tyrimui patogaus laiko buvo tariamasi su fakultetų dėstytojais. Duomenys buvo renkami ir paskaitų pradžioje, ir internetiniu būdu (internetinė nuoroda – <http://jabb.mine.nu>). Didžiausia dalis studentų anketą užpildė prieš paskaitas, mažesnė dalis – internetu, kuri buvo visiems laisvai prieinama. Anketos laikas nebuvo ribojamas, tačiau dauguma respondentų pildė apie 10 – 15 minučių. Anketoje pateikti gebėjimai buvo vertinami trijų balų skalėje. Studentai turėjo įsivertinti gebėjimus pagal svarbumą bei įvertinti juos pagal išugdymo aukštojoje mokykloje, lygį. Siekdami nustatyti, kaip tiriamieji vertina bendrąsias kompetencijas, reikalingas saviraiškai, socialinei integracijai, karjerai, įsidarbinimui, pagal svarbumą ir kiek jos, respondentų nuomone, yra išugdomos aukštojoje mokykloje, pateikėme tiriamiesiems gebėjimų sąrašą su trimis galimais atsakymų variantais.

Gebėjimams į(si)vertinti naudota 3 pozicijų ranginė skalė. Įsivertinant gebėjimus pagal svarbą, respondentai turėjo įsivertinti taip: 1 - nesvarbu, 2 - svarbu, 3 - labai svarbu. Vertindami kompetencijų išplėtojimo / išugdymo lygį aukštojoje mokykloje tiriamieji turėjo pasirinkti vieną iš šių variantų: 1 - neišplėtota, 2 - reikia tobulinti, 3 - išplėtota. Tiriamieji turėjo įvertinti gebėjimus ir apibraukti jiems labiausiai priimtina atsakymą

Ketvirtojo etapo metu buvo atliekama statistinė gautų duomenų analizė, apibendrinami tyrimo rezultatai bei pateikiamos tyrimo išvados. Analizuojant duomenis taip pat buvo lyginami skirtingų fakultetų respondentų į(si)vertinimai pagal bendrųjų kompetencijų svarbumą ir išplėtojimo lygį.

Penktojo etapo metu buvo pateiktos išvados bei rekomendacijos atskiriems fakultetams.

3.2. Vilniaus universiteto bakalauro studijų programų aprašų analizė

Šiame skyriuje yra pateikiama Vilniaus universiteto pirmosios studijų pakopos programų aprašų analizė. Pradžioje pateikiama studijų programų charakteristika, o sekančiame skyriuje – analizė bendrųjų gebėjimų aspektu.

3.2.1. Studijų programų charakteristika

Šioje tyrimo dalyje pateikiama Vilniaus universiteto Filologijos, Ekonomikos ir Gamtos mokslų fakultetų studijų programų aprašų analizė bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu. Studijų programų aprašai buvo prieinami internete adresu <http://klevas.vu.lt>. Išanalizuoti buvo šių fakultetų programų aprašai: EF (ekonomika, verslo ir vadybos administravimas, visuomenės informacinės sistemos), FIF (skandinavų filologija, lietuvių filologija, lenkų filologija, anglų filologija, prancūzų filologija) ir GMF (molekulinė biologija, geografija, ekologija, biologija, geologija, hidrogeologija). Analizės tikslas – išanalizuoti programų numatomus rezultatus išsiaiškinant, kokias bendrąsias kompetencijas daugiausia plėtoja Vilniaus universitetas.

Kompetencijų elementai, kuriuos turi išugdyti viena ar kita studijų programa, fiksuojami studijų kryptių reglamentuose. Kompetencijos, kurias studijų metu įgyja studentai aprašomos studijų programų aprašų kataloguose, tad ir buvo atlikta šių studijų programų analizė.

3.2.2. Vilniaus universiteto studijų programų aprašų analizė (bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu)

Analizuojant studijų programų aprašų katalogą buvo pastebėta, kad jose kaip studijų programų numatomas rezultatas buvo pateiktos šios bendrosios kompetencijos – gebėjimas mokytis, gebėjimas būti kūrybišku, gebėjimas kelti ir spręsti problemas, gebėjimas naudotis informacinėmis technologijomis, gebėjimas kritiškai mąstyti, bendrauti, dirbti komandoje, atlikti tyrimus, dirbti savarankiškai, rasti informaciją, argumentuoti savo nuomonę, teorines žinias pritaikyti praktikoje, kritiškai vertinti save, analizuoti, vadovauti, organizuoti, kurti projektus, sisteminti, interpretuoti, komunikuoti užsienio kalba, priimti sprendimus, būti pilietiškai atsakingu, suvokti multikultūriškumą (žr. 3 lentelę).

Atlikus bendrą Vilniaus universiteto Filologijos, Gamtos mokslų ir Ekonomikos fakultetų studijų programų bendrųjų kompetencijos rūšių integravimo į studijų programas analizę išryškėjo *dažniausiai pasikartojančių ir persidengiančių kompetencijos rūšių plėtojimas* skirtingo lygmens

programose: *gebėjimas naudotis informacinėmis technologijomis, gebėjimas dirbti savarankiškai, gebėjimas atlikti tyrimus, gebėjimas būti kūrybišku, gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje, gebėjimas analizuoti, gebėjimas kelti ir spręsti problemas.*

Mažiausiai pasikartojantys pasirodė šie gebėjimai: gebėjimas priimti sprendimus, kurti projektus, organizuoti, argumentuoti savo nuomonę, kritiškai mąstyti, gebėjimas mokytis.

Tiesa, reiktų pabrėžti, kad skirtinguose fakultetuose ugdomi nevienodi gebėjimai. Siekiant išvelgti skirtumus, pateikėme šią lyginamąją lentelę:

4 lentelė. Bendrųjų gebėjimų ugdymas skirtinguose fakultetuose

Ekonomikos fakultetas	Filologijos fakultetas	Gamtos mokslų fakultetas
		gebėjimas mokytis
gebėjimas būti kūrybingu	gebėjimas būti kūrybingu	gebėjimas būti kūrybingu
-----*	-----	gebėjimas formuoti/kelti problemą
<i>gebėjimas spręsti problemas</i>	-----	<i>gebėjimas spręsti problemas</i>
gebėjimas naudotis IT	gebėjimas naudotis IT	gebėjimas naudotis IT
-----	-----	gebėjimas kritiškai mąstyti
-----	-----	gebėjimas bendrauti
-----	<i>gebėjimas dirbti komandoje</i>	<i>gebėjimas dirbti komandoje</i>
-----	<i>gebėjimas atlikti tyrimus</i>	<i>gebėjimas atlikti tyrimus</i>
gebėjimas dirbti savarankiškai	gebėjimas dirbti savarankiškai	gebėjimas dirbti savarankiškai
-----	-----	gebėjimas rasti informaciją
-----	-----	gebėjimas argumentuoti savo nuomonę
gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje	gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje	gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje
-----	-----	gebėjimas kritiškai save vertinti
gebėjimas analizuoti	gebėjimas analizuoti	gebėjimas analizuoti
gebėjimas vadovauti	-----	-----
<i>gebėjimas organizuoti</i>	-----	<i>gebėjimas organizuoti</i>
gebėjimas kurti projektus	-----	-----
-----	gebėjimas komunikuoti užsienio kalba	-----
-----	gebėjimas būti atsakingu (pilietinė atsakomybė)	-----
-----	gebėjimas suvokti multikultūriškumą	-----
-----	-----	gebėjimas elgtis etiškai

* gebėjimas neplėtojamas

Šis palyginimas leidžia daryti išvadą, kad vieni gebėjimai (gebėjimas būti kūrybingu, teorinių žinių pritaikymas praktikoje, gebėjimas naudotis informacinėmis technologijomis, gebėjimas dirbti savarankiškai, gebėjimas analizuoti) yra bendri visiems fakultetams, kiti dominuoja tik kai kuriuose. Pvz.: gebėjimas suvokti multikultūriškumą – FIF, gebėjimas kurti projektus – EF, gebėjimas kelti problemas – GMF. Matyti, kad daugiausiai bendrųjų gebėjimų yra ugdoma Gamtos mokslų fakultete – iš išvardintų 22 gebėjimų ugdomų net 17. Kituose fakultetuose ugdomų gebėjimų

skaičius mažesnis: Filologijos fakultete – 10, o Ekonomikos fakultete – tik 9. Taip pat akivaždu, kad EF labiau dominuoja vadybinė kompetencija (gebėjimas kurti projektus, organizuoti, vadovauti), FIF – labiau tarpkultūrinė, pilietinė kompetencija (pilietinė atsakomybė, gebėjimas suvokti skirtingų kultūrų, tautų vertybes), o GMF – stipriau akcentuojama mokslinė kompetencija (gebėjimas kritiškai mąstyti, atlikti mokslinius tyrimus, formuoti / kelti ir spręsti problemas).

Tad teorinė programų analizė leidžia daryti išvadą, jog daugiausia gebėjimų yra išugdoma Gamtos mokslų fakultete.

Remiantis sukurtu ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modeliu bei studijų programų katalogų aprašais, atlikus analizę galima teigti, kad studijų programose dominuoja *asmenybinės, mokslinės, vadybinės, gebėjimo mokytis bei informacinių technologijų kompetencijos* plėtojimas. Tai reiškia, kad Vilniaus universitete yra ugdomi gebėjimai, kurie yra svarbūs asmens tobulėjimui, tęstiniam mokymuisi, karjeros plėtojimui.

Išvados:

1. Remiantis sukurtu ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modeliu bei studijų programų katalogų aprašais, atlikta analizė atskleidė, kad studijų programose dominuoja asmenybinės, mokslinės, vadybinės, gebėjimo mokytis bei informacinių technologijų kompetencijos plėtojimas.

2. Aprašų analizė parodė, kad tokie gebėjimai, kaip būti kūrybingu, naudotis informacinėmis technologijomis, dirbti savarankiškai, teorines žinias pritaikyti praktikoje bei gebėjimas analizuoti yra bendri visiems fakultetams. Tai reiškia, kad šie gebėjimai dominuoja daugumoje studijų programų.

3. EF labiau dominuoja vadybinė kompetencija, EF – labiau tarpkultūrinė, pilietinė kompetencija, o GMF stipriau akcentuojama mokslinė kompetencija. Daugiausiai bendrųjų gebėjimų yra išugdoma Gamtos mokslų fakultete – iš pateiktų 22, net 17, mažiau Filologijos fakultete – 10 ir mažiausiai Ekonomikos – 9.

3 lentelė. Studijų programų aprašų analizė bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu

STUDIJŲ PROGRAMOS GEBĖJIMAI	GEOGRAFIJA	EKOLOGIJA	BIOLOGIJA	GEOLOGIJA	MOLEKULINĖ B.	HIDROMETET.	HIDROGEOL.	EKONOMIKA	VERSLO IR VADYBOS ADM	VISUOMENĖS INFORMSIST.	VOKIEČIŲ F	RUSŲ FILOG	SKANDINAVŲ FILOGIJA	LIETUVIŲ FILOGIJA	LENKŲ FIL	ANGLŲ FILOGIJA	PRANCŪZŲ FILOGIJA	SLAVŲ FILOGIJA
	Gebėjimas mokytis	+			+													
Gebėjimas būti kūrybingu	+			+	+		+		+		+			+	+		+	
Gebėjimas formuoti / kelti problemą	+	+		+			+											
Gebėjimas spręsti problemas	+	+	+	+			+	+										
Gebėjimas naudotis IT	+	+		+		+		+	+		+		+		+	+		
Gebėjimas kritiškai mąstyti	+				+	+						+						
Gebėjimas bendrauti	+	+			+							+			+		+	+
Gebėjimas dirbti komandoje	+			+											+			
Gebėjimas atlikti tyrimus	+	+	+	+	+		+					+	+		+			
Gebėjimas dirbti savarakiškai		+	+		+	+	+	+	+	+	+		+		+		+	+
Gebėjimas rasti/rinkti informaciją		+			+													
Gebėjimas argumentuoti savo nuomonę		+																
Gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje		+		+	+	+	+	+	+	+		+	+	+			+	+
Gebėjimas kritiškai save vertinti		+																
Gebėjimas analizuoti			+		+			+			+	+		+		+	+	+
Gebėjimas vadovauti									+	+								
Gebėjimas organizuoti				+	+	+						+						
Gebėjimas kurti projektus							+			+								
Gebėjimas sisteminti		+														+		
Gebėjimas interpretuoti						+						+	+	+				
Gebėjimas priimti sprendimus								+										
Gebėjimas komunikuoti užsienio kalba				+							+		+		+	+	+	+
Gebėjimas būti atsakingu (pilietinė atsakomybė)											+			+	+		+	
Gebėjimas elgtis etiškai				+														
Gebėjimas suvokti multikultūriškumą												+	+	+		+	+	+

3.3. Studentų nuomonės apie ugdomas bendrąsias kompetencijas rezultatai ir jų analizė

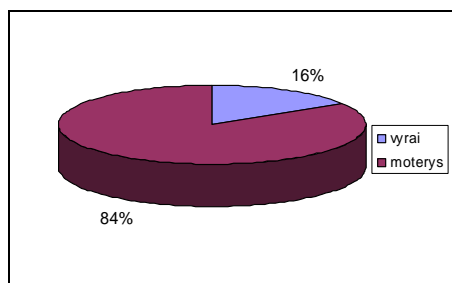
Šiame skyriuje pateikta anketinės apklausos apie ugdytinų bendrųjų kompetencijų ugdymą, analizė. Pradžioje supažindinama su tiriamaisiais, o sekančiame poskyryje pateikti tyrimo duomenys ir skirtingų fakultetų respondentų į(si)vertinimų palyginimas.

3.3.1. Tiriamųjų imties charakteristika

Siekiant įgyvendinti užsibrėžtus darbo tikslus ir uždavinius, be literatūros, švietimo dokumentų bei studijų programų aprašų analizės, buvo atliekama anketinė apklausa. Tyrimui buvo pasirinkti pirmosios pakopos IV kurso studentai, besimokantys Vilniaus universiteto Filologijos (toliau – FIF), Gamtos mokslų (toliau – GMF) ir Ekonomikos (toliau – EF) fakultetuose. Iš viso buvo išdalinta 210 anketų.

Tyrimo koncepcijoje buvo numatyta objektyvizuoti ugdomų bendrųjų kompetencijų kokybės į(si)vertinimą per IV kurso studentų požiūrio analizę, kadangi jie yra ugdymo proceso pabaigoje ir gali objektyviausiai išryškinti visus teigiamus ir neigiamus ugdomų bendrųjų kompetencijų kokybės aspektus, o šiuolaikinei visuomenei ir darbo rinkai reikalingų bendrųjų gebėjimų išplėtojimas yra vienas iš objektyvių aukštojo mokslo kokybės rodiklių.

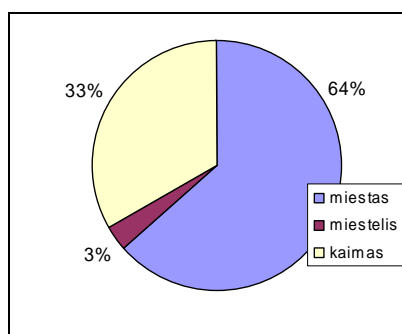
Tyrimo metu buvo pasidomėta, kaip tiriamieji pasidalino pagal lytį.

3 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lytį

Kaip matome, absoliuti dauguma dalyvavusiųjų tyrime yra moterys – 84 %, ir tik nedidelė dalis – vyrai (16 %).

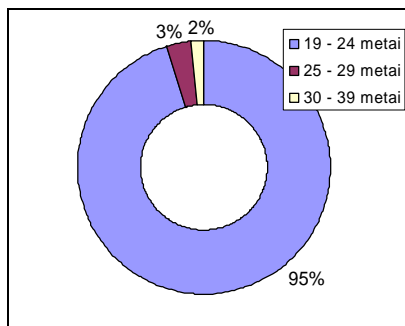
Pagal vidurinės mokyklos baigimo vietą tiriamieji pasiskirstė taip:

4 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal vidurinės mokyklos baigimo vietą

Kaip matyti, didžioji dalis respondentų – net 62,5 % yra kilę iš miesto. Vos keli – 3,2 % - iš kaimo ir likusieji 32,8% mokyklas baigė miesteliuose.

Pasidomėta, kaip tiriamieji pasiskirstė pagal amžių.

5 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal amžių

Kaip ir tikėtasi, didžioji dalis studijuojančiųjų bakalauro studijose yra 19 – 24 metų jaunuoliai. Jie sudaro daugumą - 95,2 % . Tik 3,2 % sudaro 25 – 29 metų jaunuoliai ir vos 1,6 % 30 – 39 metų studijuojantieji.

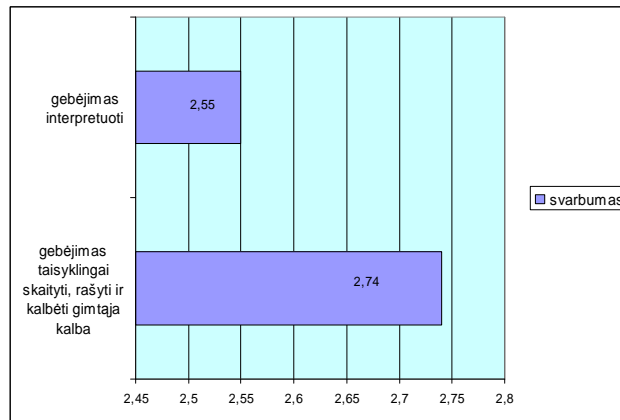
Anketoje taip pat buvo klausimas, kuriuo buvo siekiama sužinoti ar studentas dirba ir, ar darbas susijęs su dabartine studijų programa. Tyrime dalyvavo apylygiai dirbančiųjų ir nedirbančiųjų. Paaikškėjo, kad 42 % dirba, o 58 % studijuojančiųjų nedirba,

Atliekant apklausą buvo siekiama apylygio tiriamųjų respondentų pasiskirstymo pagal Vilniaus universiteto fakultetus, todėl buvo apklaustas panašus studentų skaičius. Tokiu būdu lyginant rezultatus bus išvengta netikslumų. Apklausti 72 studentai iš Ekonomikos fakulteto (toliau – EF), 73 studentai iš Filologijos fakulteto (toliau – FIF) ir 65 studentai iš Gamtos mokslų fakulteto (toliau – GMF). Iš viso tyrime dalyvavo 210 Vilniaus universiteto studentų.

3.3.2. Komunikavimo gimtąja ir užsienio kalbomis kompetencijų į(si)vertinimas

Komunikavimo gimtąja kalba kompetencija. Siekdami išsiaiškinti, kokius šios grupės gebėjimus tiriamieji laiko svarbiausiais ir kiek jų manymu, jie yra išplėtoti aukštojoje mokykloje, pateikėme jiems du gebėjimus: *gebėjimas taisyklingai rašyti, skaityti ir kalbėti gimtąja kalba bei gebėjimas interpretuoti.*

Svarbumas. Atlikus duomenų analizę paaikškėjo, kad visų fakultetų studentai svarbiausiu iš šių gebėjimų laiko gebėjimą taisyklingai skaityti, rašyti ir kalbėti gimtąja kalba ir skiria jam vidutiniškai 2,74 balo, o gebėjimui interpretuoti tik 2,55 balo (6 pav):

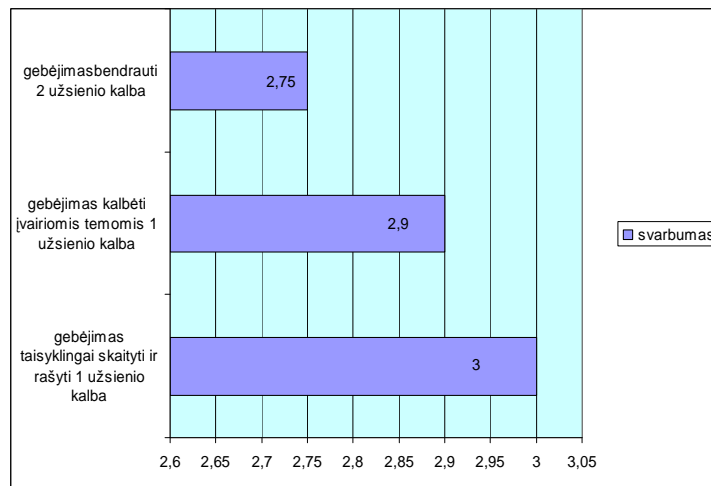
6 pav. Komunikavimo gimtąja kalba svarbumas

Išplėtojimas. Daugiau nei pusė studentų nurodė, kad abu gebėjimus reikia tobulinti. Gebėjimą taisyklingai skaityti, rašyti ir kalbėti gimtąja kalba kaip išplėtotą vertina 32 %, kaip neišplėtotą – 16 %, o kaip tobulintiną – 51 % studentų. Gebėjimą interpretuoti studentai vertina panašiai taip: 24 % – neišplėtotą, 16 % - išplėtotą ir 60 % – reikia tobulinti.

Komunikavimo užsienio kalbomis kompetencija. Užsienio kalbų mokymasis ir mokėjimas sudaro sąlygas asmenybei formuotis ir bręsti: bendrauti su pasauliu, pažinti kitas kultūras ir supažindinti su sąvaja, keistis informacija su kitų valstybių žmonėmis bei plėsti kalbinį akiratį.

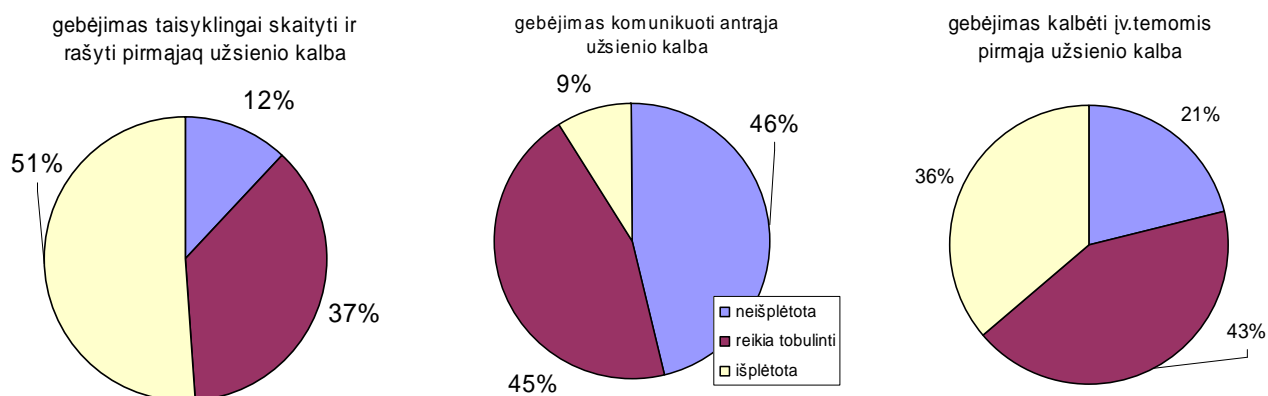
Norėdami išsiaiškinti, kaip komunikavimo užsienio kalbomis kompetenciją vertina studentai, pateikėme jiems 3 gebėjimus: *gebėjimas taisyklingai skaityti ir rašyti pirmąja užsienio kalba*, *gebėjimas kalbėti įvairiomis temomis pirmąja užsienio kalba*, *gebėjimas susikalbėti antrąja užsienio kalba*.

Svarbumas. Visi respondentai gebėjimą taisyklingai rašyti ir skaityti pirmąja užsienio kalba laiko svarbiausiu šios grupės gebėjimu ir jam skiria net 3 balus. Gebėjimui komunikuoti antrąja užsienio kalba, respondentai skiria irgi daug balų – vidutiniškai 2,75 balo. Tai reiškia, kad daugiausiai studentų gebėjimą įsivertino kaip „svarbų“ ir „labai svarbų“.

7 pav. Komunikavimo užsienio kalbomis svarbumas

Išplėtojimas. Švietimo gairėse (2002) pabrėžiama, kad visuose švietimo lygmenyse sustiprinamas užsienio kalbų mokymasis, o geras dviejų – trijų užsienio kalbų mokėjimas tampa privaloma aukštojo išsilavinimo dalimi (p. 149), tačiau tyrimo duomenys rodo, kad absoliuti dauguma studentų (56 %) mano, kad antrosios užsienio kalbos gebėjimai yra visiškai neišplėtoti, 45 % - juos reikia tobulinti ir 2 % –išplėtoti. Tačiau gebėjimą taisyklingai skaityti, rašyti ir kalbėti pirmąja užsienio kalba studentai labiau linkę vertinti kaip išplėtotą (8 pav.):

8 pav. Komunikavimo užsienio kalbomis kompetencijos išplėtojimo lygis

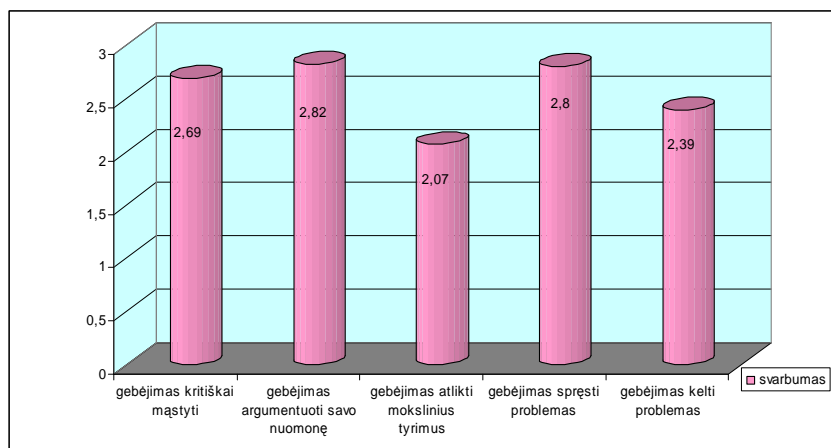
Išanalizavus šiuos gebėjimus galima daryti išvadą, jog studentams labai svarbi yra komunikavimo užsienio kalbomis kompetencija, tačiau svarbiausias yra gebėjimas taisyklingai skaityti, rašyti ir kalbėti pirmąja užsienio kalba, kuris Vilniaus universitete yra išugdytas. Tuo remdamiesi galima teigti, kad studentai suvokia, jog XXI - ajame amžiuje visos Europos piliečiai gyvena daugiakalbėje aplinkoje ir norint Lietuvai būti atvirai pasauliui ir besiplečiančiai ES erdvei, svarbu ugdyti šiuos gebėjimus. Gebėjimas bendrauti dviem ar daugiau kalbų teikia mobilumo, įsidarbinimo, informacijos gavimo asmeninę galimybę. Europos Taryba pabrėžia, kad kalbų mokymasis padeda ugdyti toleranciją ir suprasti kitas kultūras, todėl jis turi būti visiems prieinamas (Užsienio kalbų mokymo strategijos gairės, 2003).

3.3.3. Mokslinės kompetencijos į(si)vertinimas

Kadangi aukštosios mokyklos (universiteto) sudėtinė dalis yra moksliniai tyrimai (Tidikis, 2001, p. 95), tai labai svarbu, kad mokslinė kompetencija aukštojoje mokykloje būtų plėtojama. Norėdami išsiaiškinti, kokie šios grupės gebėjimai šiuolaikiniam studentui yra svarbiausi, pateikėme tiriamiesiems šiuos gebėjimus: *gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus, gebėjimas argumentuoti savo nuomonę raštu ir žodžiu, gebėjimas kritiškai mąstyti, gebėjimas spręsti ir kelti problemas.*

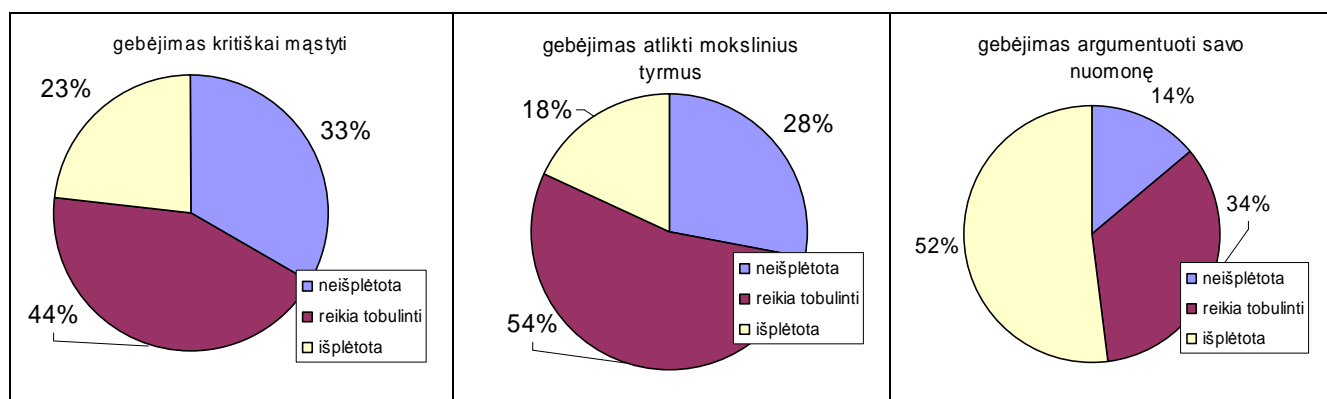
Svarbumas. Išanalizavus anketos duomenis išaiškėjo, kad svarbiausiu šios grupės gebėjimu studentai laiko gebėjimą argumentuoti savo nuomonę – 2,82 balo. Nedaug nuo jo atsilieka ir

gebėjimas spręsti problemas, kuriam tiriamieji skiria 2,80 balo. Mažiausiai svarbus jiems atrodo gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus – 2,1 balo (žr. 9 pav.):

9 pav. Mokslinės kompetencijos vertinimas pagal svarbumą

Išplėtojimas. Išsiaiškinus, ką labiausiai studentai vertina, svarbu išanalizuoti gebėjimų išugdymo lygį. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, jog vieni šių gebėjimų yra išplėtoti, kiti – ne. Studentai gebėjimą atlikti tyrimus vertina mažiausiai svarbiu. Jų nuomone, gebėjimas yra neišplėtotas, nes daugiausia atsakymų buvo „neišplėtota“ arba „reikia tobulinti“ (žr. 10 pav.):

10 pav. Mokslinės kompetencijos išplėtojimas

Gebėjimas argumentuoti savo nuomonę irgi yra išplėtotas. Daug mažiau išplėtotas gebėjimas kelti ir spręsti problemas, tačiau reziumuojant galima teigti, kad mokslinė kompetencija visgi yra išplėtota. Mokslinės kompetencijos gebėjimai, kaip numatomas rezultatas baigus studijas, akcentuojamas ir studijų programų aprašų kataloge (žr. 3 lentelę). Ugdyti šiuos gebėjimus yra labai svarbu, nes moksliniai tyrimai aukštojoje mokykloje įgauna ne tik pažintinę, aktyvaus tiesos ieškojimo, bet ir edukacinę prasmę. Jie naudojami studentų intelektualinei laisvei, kritiniam mąstymui bei kūrybiškumui ugdyti (Tidikis, 2001, p. 95). Studentų savarankiškumo ugdymas, jų kūrybinio ir kritinio mąstymo lavinimas juos skatina neapsiriboti pateikiamomis jau paruoštomis žiniomis, o jas vertinti kritiškai, ieškoti joms naujų alternatyvų arba naujo pagrindimo.

Visa tai suponuoja poreikį įsitraukti į mokslinius tyrimus ir empiriškai arba logiškai paneigti arba naujai pagrįsti egzistuojančias teorijas ar idėjas (p. 101). Pasak autoriaus, ne visi studentai

pajėgūs dalyvauti tyrimuose, tačiau susipažinę su jais, paprastai išmoksta argumentuoti, pagrįsti dėstomas mintis, turėti savo nuomonę.

3.3.4. Informacinių technologijų kompetencijos į(si)vertinimas

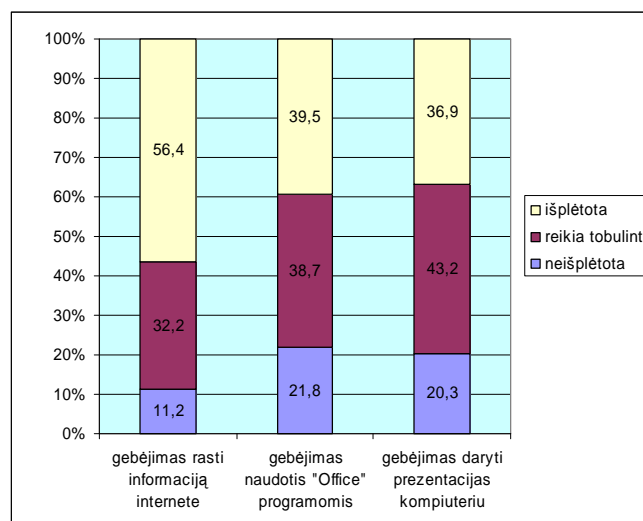
Šiuo informacijos visuomenės kūrimosi laikotarpiu ypatingą reikšmę įgauna gebėjimas naudotis kompiuterinėmis technologijomis bei jų siūlomomis galimybėmis. Ateitis jau tiesiog nebeįsivaizduojama be informacinių technologijų, todėl IT svarba auga ir vis labiau skverbiasi į studijų programas.

Informacinių technologijų svarbos įvertinimui buvo pateikti 3 gebėjimai: *gebėjimas rasti reikiamą informaciją internete, gebėjimas naudotis „Office“ programomis bei gebėjimas daryti prezentacijas kompiuterio pagalba*. Gebėjimas naudotis „Office“ programomis yra interpretuojamas kaip gebėjimas naudotis pagrindinėmis programomis, įgalinančiomis kurti tekstinę ir vaizdinę medžiagą. Tai būtų tarp studentų populiarios „Word“, „Excel“ ir „Power Point“ programos.

Svarbumas. Tyrimo rezultatai rodo, kad studentams informacinių technologijų kompetencija yra labai svarbi. Gebėjimui rasti reikiamą informaciją internete studentai skiria vidutiniškai 2,88 balo, gebėjimui naudotis „Office“ programomis – 2,79, o prezentacijų atlikimui kompiuteriu – 2,67 balo. Matyti, kad šie gebėjimai pagal svarbumą vertinami ganėtinai aukštai.

Išplėtojimas. IT reikalingumas žmogaus darbui, mokymuisi atsispindi ir VU studijų programų aprašų kataloge, kuriame nurodoma, jog beveik visose EF, FIF bei GMF studijų programose yra išugdomas gebėjimas naudotis informacinėmis technologijomis (žr. 3 lentelę). Aprašuose pabrėžiama, kad „*absolventas geba naudotis įvairiomis informacinėmis technologijomis*“ (<http://klevas.vu.lt>). Tad svarbu išsiaiškinti, ar ši kompetencija tikrai išugdoma studijų metu.

Bendrai apžvelgus šiuos duomenis, matyti, kad apskritai 56,4 % visų studentų, gebėjimą rasti internete reikiamą informaciją, 39,5 % – gebėjimą naudotis „Office“ programomis ir 36,9 % gebėjimą daryti prezentacijas kompiuteriu laiko išplėtotais. Grafiškai duomenys atrodo taip:

11 pav. Informacinių technologijų kompetencijos išplėtojimas

Išanalizavus darome apibendrinimą, kad informacinių technologijų kompetencija Vilniaus universitete yra išplėtota. Gyvenant mokslo ir IT tobulėjimo amžiuje, turėti šiuos gebėjimus yra būtina. Šie duomenys patvirtina faktą, kad per 2003 – 2006 metus aukštosiose mokyklose esmingai sustiprinamas dėmesys informacinės kultūros ugdymui. Visuose švietimo lygmenyse įdiegiamos pragmatiškos kompiuterinio raštingumo programos (Švietimo gairės, 2002).

3.3.5. Gebėjimo mokytis kompetencijos į(si)vertinimas

Vienas iš švietimo sistemai keliamų pagrindinių bendrųjų tikslų yra „*įvesdinti asmenį į šiuolaikinę visuomenę, padėti jam <...> tapti savarankišku, atsakingu žmogumi, norinčiu bei gebančiu nuolat mokytis ir kurti savo bei bendruomenės gyvenimą*“ (Švietimo gairės, 2002, p. 84).

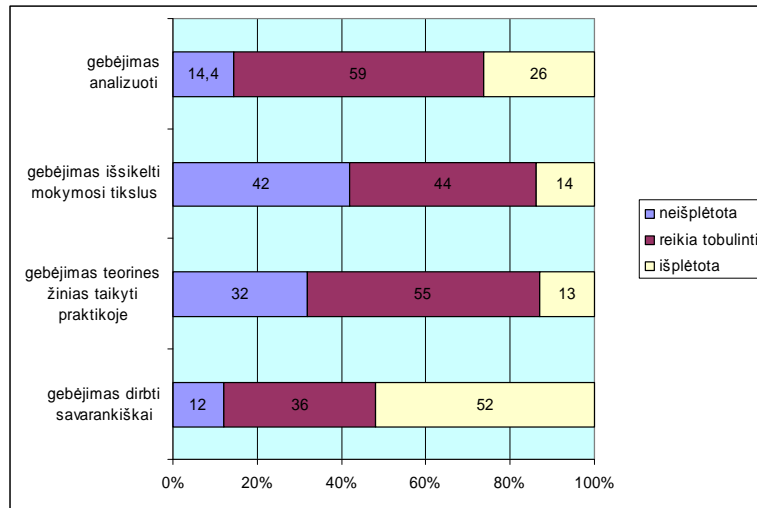
Sparčiai vystantis mokslo ir informacinėms technologijoms, žinioms greitai senstant ir dar greičiau daugėjant, iškyla poreikis mokytis nuolat. Žmogui jau nebeužtenka tik kartą gyvenime įgyti kvalifikaciją, svarbu darosi gebėti mokytis toliau. Todėl ir iškyla poreikis išanalizuoti, kiek studentai gebėjimo mokytis kompetenciją laiko svarbia ir kiek, jų manymu, ji išplėtota aukštojoje mokykloje.

Siekiant nustatyti, kaip tiriamieji vertina gebėjimų svarbumą šioje srityje, pateikėme tiriamiesiems šiuos gebėjimus: *gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus, gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje, gebėjimas dirbti savarankiškai, gebėjimas analizuoti*.

Šis gebėjimų blokas pateiktas siekiant išsiaiškinti, ką studentai labiausiai vertina - mokymosi veiklos planavimą, organizavimą ar vertinimą. Gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus bus interpretuojamas kaip *mokymosi veiklos planavimo gebėjimas*, gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje ir gebėjimas dirbti savarankiškai kaip *mokymosi veiklos organizavimo gebėjimai*, o gebėjimas analizuoti kaip *mokymosi veiklos vertinimo gebėjimas*..

Svarbumas. Analizės duomenys leidžia manyti, kad labai svarbiais studentai laiko *gebėjimą dirbti savarankiškai* (2,83 balo) ir *gebėjimą teorines žinias pritaikyti praktikoje* (2,80 balo). Taigi aišku, kad tiriamieji svarbiausiais laiko mokymosi veiklos organizavimą, o mokymosi veiklos planavimui ir vertinimui ypatingo svarbumo neteikia. Mažiausiai svarbiu bakalaurantai laiko gebėjimą analizuoti (2,65 balo).

Išplėtojimo lygis. Atlikus studijų programų aprašų analizę paaiškėjo, kad šios kompetencijos grupės gebėjimai taip pat yra įtraukti į gebėjimų sąrašą, pabrėžiant, kad juos turi įgyti studentai, baigiantys Vilniaus universitetą (žr. 3 lentelę). Todėl išsiaiškinome, ką studentai mano apie jų išplėtojimo lygį. Šiuo aspektu rezultatai pasiskirstė sekančiai:

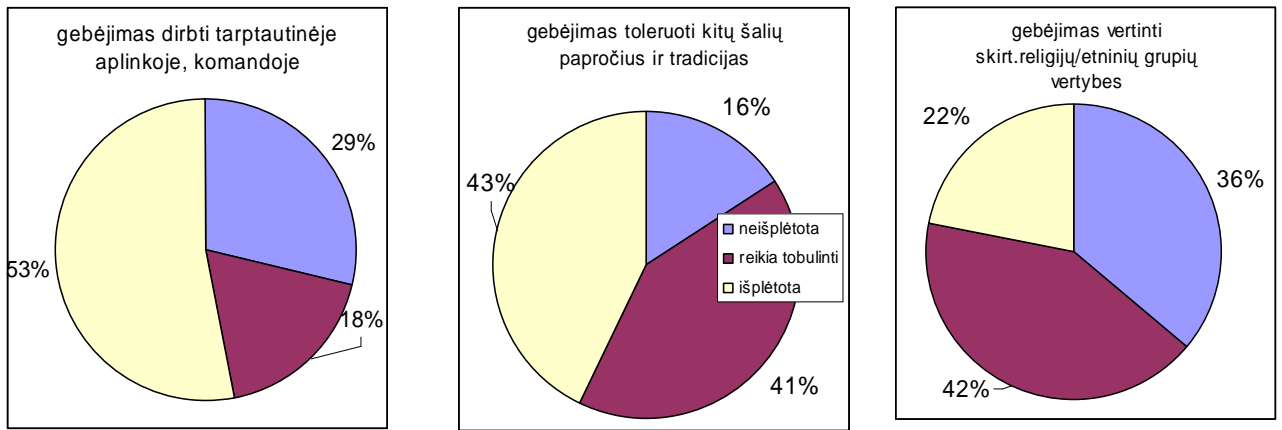
12 pav. Gebėjimo mokytis kompetencijos išplėtojimo lygis

Iš lentelės matyti, kad studentams svarbiausias gebėjimas dirbti savarankiškai yra išplėtotas. Gebėjimas teorines žinias pritaikyti praktikoje studentams yra antras pagal svarbumą, tačiau daugiau nei pusė studentų (55 %) siūlo gebėjimą dar tobulinti, maždaug trečdalis tiriamųjų (32 %) mano, kad gebėjimas neišplėtotas.

3.3.6. Tarpkultūrinės, kultūrinės ir pilietinės kompetencijos į(si)vertinimas

Tarpkultūrinė kompetencija. Įstojusi į Europos Sąjungą, Lietuva tampa patraukli vis didesniam imigrantų skaičiui, todėl tarpkultūrinė įvairovė didėja ir ateityje didės. Būtina, kad jaunoji karta ir visa visuomenė būtų pasirengusi sąmoningam kultūriniam dialogui, lanksčiai kultūrinei adaptacijai šiuolaikinėmis sąlygomis, siekiant išsaugoti kultūros branduolio stabilumą, užtikrinti tautos išlikimą.

Anketinės apklausos metu domėtasi, ar tarpkultūrinę kompetenciją studentai laiko svarbia. Jei taip, tai kiek ji jiems yra svarbi. Paaiškėjo, kad svarbiausiu gebėjimu tiriamieji nurodė gebėjimą dirbti tarptautinėje aplinkoje, komandoje ir skiria jam vidutiniškai 2,71 balo. Toliau pagal svarbumą seka gebėjimas toleruoti kitų šalių papročius ir tradicijas – 2,54 balo ir gebėjimas vertinti skirtingų religijų / etninių grupių vertybes – 2,43 balo. Tiriamieji teigia, kad gebėjimas dirbti tarptautinėje aplinkoje yra išplėtotas, nes du penktadaliai (41 %) studentų atsakė, kad gebėjimas išplėtotas (žr. 13 pav.):

13 pav. Tarpkultūrinės kompetencijos vertinimas išugdymo aspektu

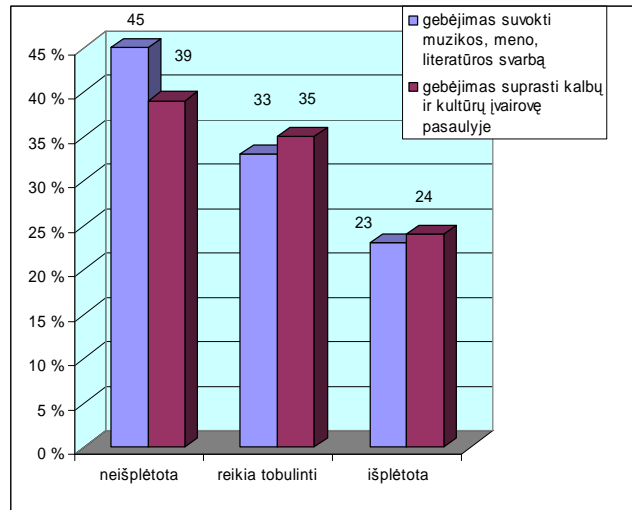
Siekiant įgyvendinti Bolonijos deklaracijos (1999) sąlygas, kurių viena yra didinti studentų mobilumą Europoje, labai svarbi ir aktuali tampa tarpkultūrinė kompetencija. Tai reiškia, kad studentai puikiai suvokia, jog spartėjant Lietuvos integracijai į Vakarų šalis, augant studijuojančiųjų mobilumui į Europos universitetus svarbu darosi gebėti dirbti ir mokytis daugiakultūrinėje aplinkoje.

Kultūrinė kompetencija. Vienas iš *švietimo sistemai keliamų pagrindinių bendrųjų tikslų yra „įvesdinti asmenį į šiuolaikinę visuomenę, padėti jam jam įgyti kultūrinę <...> kompetenciją ir tapti savarankišku, atsakingu žmogumi“*. Švietimo gairėse (2002) teigiama, kad esmingai yra ir bus stiprinamas bendrasis kultūrinis studentų raštingumas. Tam išplečiamos bendrojo kultūrinio pobūdžio ir menų programų pasirinkimas aukštosiose mokyklose.

Siekdami išsiaiškinti, kiek respondentams yra svarbi kultūrinė kompetencija, pateikime jiems 2 gebėjimus: *gebėjimas suvokti muzikos, meno, literatūros svarbą bei gebėjimas suprasti kalbų ir kultūrų įvairovę pasaulyje*.

Svarbumas. Šių gebėjimų, lyginant su kitais gebėjimais, studentai labai aukštai nevertino: gebėjimui suvokti muzikos, meno, literatūros svarbą studentai davė vidutiniškai 2,35 balo, o gebėjimui suprasti kalbų ir kultūrų įvairovę pasaulyje – vidutiniškai tik 2,25 balo.

Išplėtojimo lygis. Nors studentai šių gebėjimų nelaiko itin svarbiais, tačiau pagal išugdymą studentų nuomonės pasiskirstė labai nevienodai (žr. 14 pav.):

14 pav. Kultūrinės kompetencijos plėtojimas

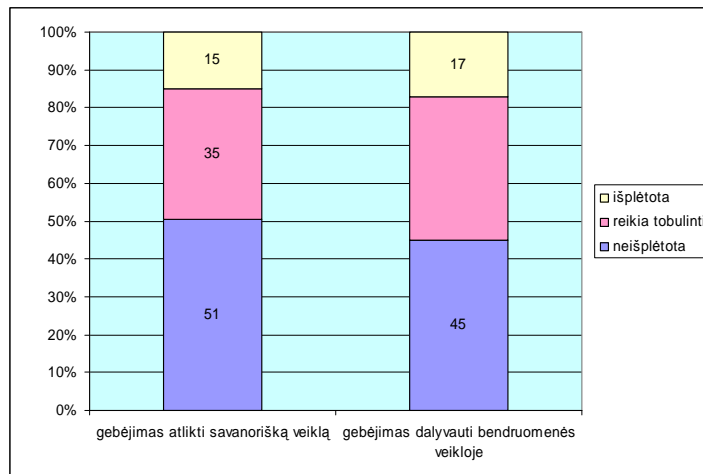
Išanalizavus bendrus duomenis paaiškėjo studentų nuomonė. Trečdalis tiriamųjų mano, kad gebėjimus reikia tobulinti, tačiau vistiek yra daugiau manančių, kad kompetencija Vilniaus universitete yra neišplėtota (sakančių, kad išplėtota yra mažiau). UNESCO, Europos Taryba ir Europos Komisija yra susirūpinusios išsaugoti ateinančioms kartoms materialios ir nematerialios kultūros formų įvairovę, ypač tas, kurių išnykimui yra kilusi reali grėsmė (žodinę kūrybą ir kt.), todėl svarbu šią kompetenciją ugdyti.

Pilietinė kompetencija. Švietimo gairėse (2002) pabrėžiama, kad per 2003 – 2012 metus ypatingas dėmesys yra ir bus skiriamas mokinių ir *studentų pilietinės kultūros ugdymui*. Studijų turinys nuosekliai atveriamas pilietinei šalies problematikai (p. 150). Švietimas šiandien turėtų ugdyti gebėjimus ne tik kritiškai valstybės gyvenimą vertinti, bet ir konstruktyviai jame dalyvauti.

Siekiant išsiaiškinti pilietinės kompetencijos svarbumą, pateikėme respondentams šiuos gebėjimus: gebėjimas atlikti savanorišką veiklą ir gebėjimas dalyvauti bendruomenės veikloje.

Svarbumas. Iš tyrimo duomenų matyti, kad studentai pilietinę kompetenciją vertina žemiau nei kitas kompetencijas. Šios grupės gebėjimus studentai vertina žemai. Gebėjimui atlikti savanorišką veiklą skiria 2,1 balo, o gebėjimui dalyvauti bendruomenės veikloje – tik 1,9 balo.

Išplėtojimas. Toliau analizuojant aiškėja, kad studentai mano, jog šios kompetencijos jiems nėra nei svarbios, nei plėtojamos aukštojoje mokykloje (žr. 15 pav.):

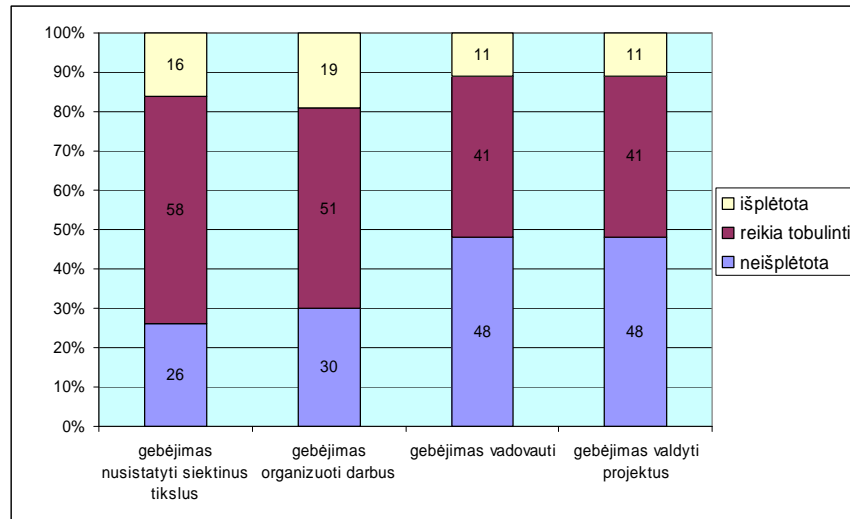
15 pav. Pilietinės kompetencijos išplėtojimo lygis

Reziumuojant darome išvadą, kad studentai pilietinę kompetenciją lyginant su gebėjimo mokytis ar tarpkultūrine kompetecija, vertina kaip mažiau svarbią, nes skiria mažiau balų nei minėtoms kompetencijoms. Nors daugiau kaip du penktadaliai studentų mano, kad gebėjimus reikia tobulinti, tačiau daugiau nei trečdalis studentų gebėjimus įvertina kaip neišplėtotus. Tad Švietimo gairėse (2002) vienas iš nurodytų tikslų - visose švietimo grandyse išplėtoti *šiuolaikinio pilietiškumo ugdymo formas*, dar nėra pasiektas.

3.3.7. Verslumo kompetencijos į(sivertinimas

Jaunuoliai, dar studijuodami aukštojoje mokykloje, turi išmokyti prisitaikyti prie technologinės, ekonominės, politinės aplinkos kaitos, kuri juos lydės visą gyvenimą. Kad jie būtų pasiruošę gyventi ir dirbti neįtikrintumo ir konkurencijos sąlygomis, baigę mokslus mokėtų susirasti darbą, jį išlaikyti, keisti kvalifikaciją ar pereiti iš vienos darbovietės į kitą, o galbūt, susidarius atitinkamoms aplinkybėms, mokėtų sukurti ir savo verslą, reikia juos mokyti verslumo. Verslumo kompetenciją sudaro vadybiniai, asmenybiniai ir interpersonaliniai gebėjimai.

Vadybinė kompetencija. Atlikti tyrimų rezultatai parodė, kad svarbiausiu gebėjimu tiriamieji laiko gebėjimą planuoti laiką, veiklą ir skiria 2,77 balo. Toliau pagal svarbumą eitų gebėjimas organizuoti darbus - 2,74 balo, gebėjimas nusistatyti siektinus tikslus – 2,65 balo, gebėjimas valdyti projektus – 2,60 balo ir gebėjimas vadovauti – 2,53 balo. Studijų programų aprašų analizė parodė, kad kai kurie vadybinės kompetencijos gebėjimai, tokie kaip gebėjimas organizuoti bei vadovauti yra įtraukti į studijų programų išugdomų gebėjimų sąrašus. Tai reikštų, kad aukštoji mokykla šiuos gebėjimus plėtoja, tačiau tyrimų duomenys parodė kai ką kita:

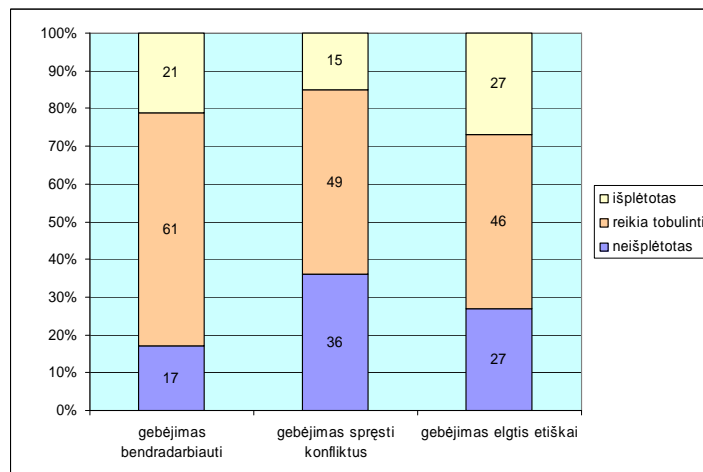
16 pav. Vadybinės kompetencijos vertinimas pagal išplėtojimo lygį

Didžioji dalis studentų vadybinius gebėjimus vertina kaip neišplėtotus arba siūlo tobulinti. Matome, jog manančiųjų apie vadybinės kompetencijos išplėtojamą yra nedaug, tačiau konkurencingam vystymui yra ypač aktualu ugdyti vadybinius gebėjimus (Baležentis, 2006, p. 9). Vadybiniai gebėjimai – mokymosi, kvalifikacijos kilimo pagrindas.

Interpersonalinė kompetencija. Norėdami išsiaiškinti, ką studentai mano apie interpersonalinę kompetenciją, pateikėmė jiems 4 gebėjimus: *gebėjimas bendradarbiauti, gebėjimas ieškoti kompromiso, gebėjimas spręsti konfliktus bei gebėjimas elgtis etiškai.*

Svarbumas. Pagal svarbumą šio bloko gebėjimai pasiskirstė taip: gebėjimas bendradarbiauti (2,82 balo), gebėjimas spręsti konfliktus (2,71 balo), gebėjimas elgtis etiškai (2,71).

Išplėtojimas. Pagal išplėtojimo lygį, rezultatai atrodo taip:

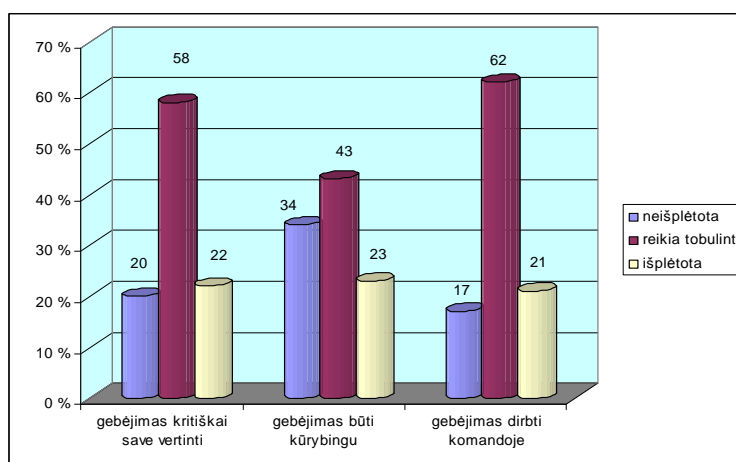
17 pav. Interpersonalinės kompetencijos išplėtojimas

Tyrimo duomenys rodo, kaip nevienodai šios grupės gebėjimai yra ugdomi aukštojoje mokykloje. 21 % apklaustųjų mano, kad gebėjimas bendradarbiauti yra išplėtotas. Beveik pusė (36 %) yra manančiųjų, kad gebėjimas spręsti konfliktus nėra išplėtotas, o gebėjimą elgtis etiškai reikia tobulinti (46 %).

Asmenybinė kompetencija. Siekdami išanalizuoti, kokius šios grupės gebėjimus plėtoja aukštoji mokykla, nusprendėme tiriamiesiems pateikti tokius gebėjimus: gebėjimas kritiškai save vertinti, gebėjimas būti kūrybingu, gebėjimas dirbti komandoje.

Svarbumas. Tyrimų duomenimis, studentai gebėjimą dirbti komandoje laiko svarbiausiu ir skiria jam 2,72 balo. Kitus gebėjimus tiriamieji vertina šiek tiek mažiau: gebėjimas būti kūrybingu – 2,69 balo, gebėjimas kritiškai save vertinti – 2,69 balo.

Išplėtojimas. Anketų duomenų analizė atskleidė, jog didžioji dalis studentų asmenybinę kompetenciją siūlo tobulinti. Teigiančių apie kompetencijos išugdymą yra šiek tiek daugiau nei manančiųjų, jog ji neišplėtota, tačiau šie skirtumai nėra žymūs. Daugiausia studentų siūlo ją tobulinti.

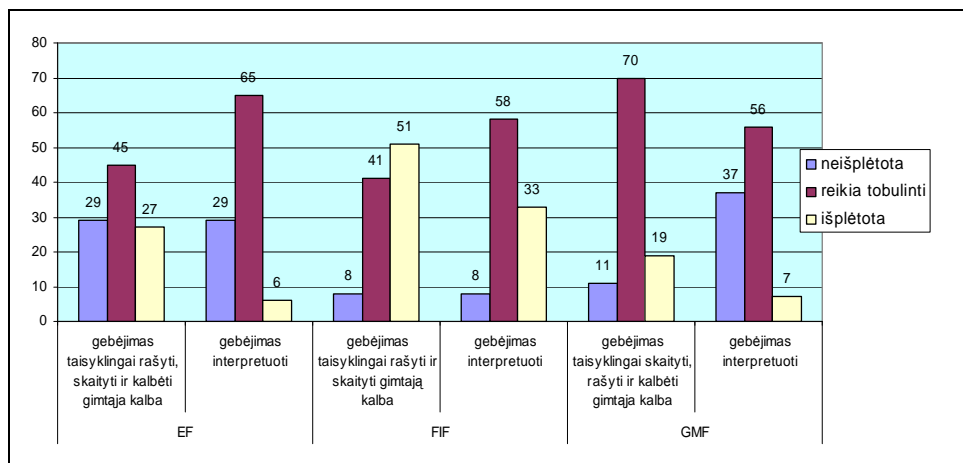

18 pav. Asmenybinės kompetencijos vertinimas pagal išplėtojimą

Galima teigti, kad nors asmenybinė kompetencija studentams atrodo svarbi, daugumos respondentų nuomone ją reikia tobulinti. Nors didesnė dalis asmenybinių gebėjimų gali būti įgimti, tačiau pasak A. Balenženčio (2000, p. 9), jie gali būti ir ugdomi.

3.4. Skirtingų fakultetų studentų vertinimų lyginamoji analizė

Komunikavimo gimtąja kalba kompetencija. Gana ryškūs skirtumai pastebėti lyginant atskirų fakultetų respondentų atsakymus. Analizuojant šių gebėjimų išplėtojimo lygį pagal fakultetus, rezultatai pasiskirstė išraiškingai (žr. 19 pav.):

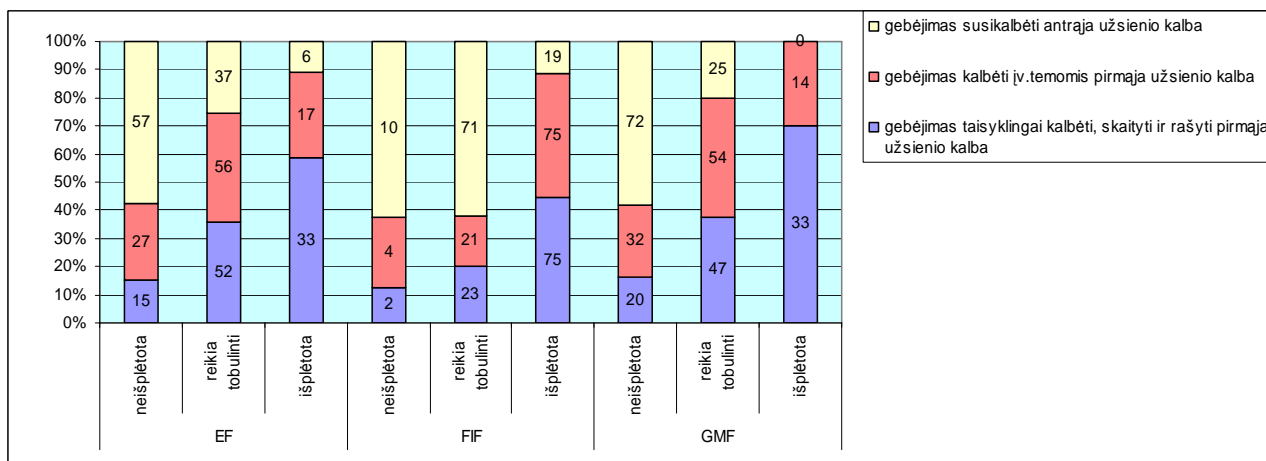

19 pav. Komunikavimo gimtąja kalba kompetencijos išplėtojimo lygis

Iš grafiko matyti, kad FIF studentai gebėjimą taisyklingai rašyti, skaityti ir kalbėti gimtąja kalba (51 %) laiko išplėtotu, o gebėjimą interpretuoti siūlo tobulinti (58 %), nors atsakymų, rodančių, kad interpretavimas išplėtotas (33%) yra žymiai daugiau nei neigiamų atsakymų (8 %). Filologijos fakultete komunikavimo gimtąja kalba kompetencija yra išplėtota labiau nei kituose fakultetuose.

Komunikavimo užsienio kalbomis kompetencija. Analizuojant gebėjimų svarbą pagal fakultetus, esminių skirtumų neįžvelgta: visi studentai gebėjimą taisyklingai skaityti, rašyti ir kalbėti pirmąja užsienio kalba laiko *svarbiausiu* (EF studentai skiria 3 balus, FIF – 3 balus, GMF – 2,85 balo).

Toliau pagal svarbumą eitų gebėjimas kalbėti įvairiomis temomis pirmąja užsienio kalba (EF – 2,9 balo, FIF – 2,85, GMF – 2,85). Pasiskirstymas pagal šią kompetenciją atskiruose fakultetuose parodė, kad visus gebėjimus studentai laiko itin svarbiais. Lyginant gebėjimą susikalbėti antrąja užsienio kalba skirtinguose fakultetuose, pastebėta, kad mažiausiai svarbia antrąją užsienio kalbą laiko GMF studentai ir skiria vidutiniškai skiria 2,5 balo. EF studentai skiria 2,7 balo, FIF studentai - 2,85 balo. Pagal išplėtojimo lygį išsiskiria FIF studentų nuomonė, kurių 75 % teigia kad gebėjimas taisyklingai skaityti, rašyti pirmąja užsienio kalba ir kalbėjimas įvairiomis temomis pirmąja užsienio kalba yra išplėtoti. Dauguma kitų studentų tvirtina, kad gebėjimus reikia tobulinti.

20 pav. Komunikavimo užsienio kalbomis išplėtojimo lygis

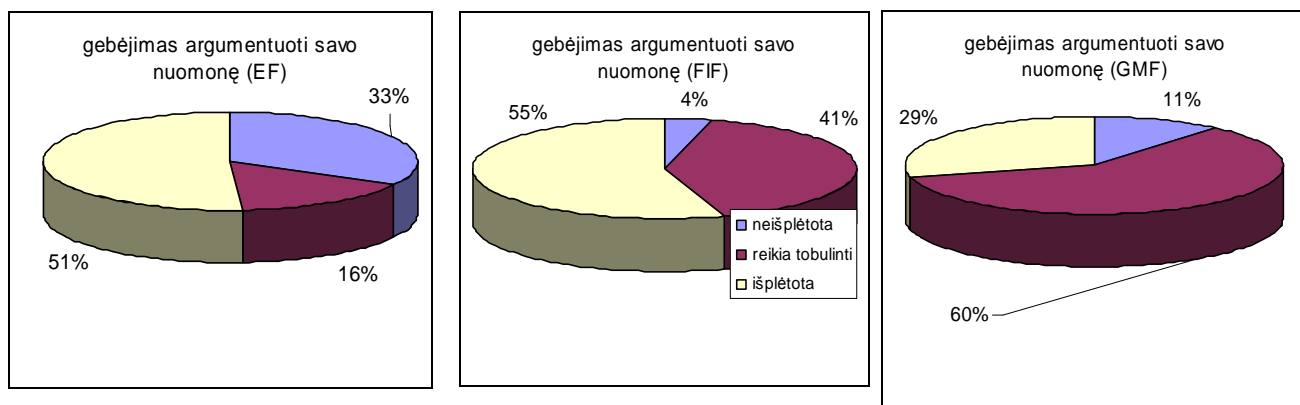
Tiesa, reiktų pastebėti, kad EF ir GMF studentai, gebėjimą taisyklingai rašyti, skaityti ir kalbėti pirmąja užsienio kalba (33 % EF ir 33 % GMF studentų) laiko labiau išplėtotu nei gebėjimą kalbėti įvairiomis temomis pirmąja užsienio kalba (17 % EF ir 14 % GMF studentų). Tikėtina, kad taip yra todėl, kad studentai daugiausiai mokomi kalbėti tik su savo specialybe / sritimi susietomis temomis.

Iš tyrimo analizės galime daryti apibendrinimą - užsienio kalbų mokėjimo kompetencijos yra būdingos FIF studentams, kadangi jie studijuoja pagal studijų programas, tiesiogiai susijusias su užsienio kalbų mokymusi. Šie rezultatai patvirtina mūsų išsikelto hipotezę, jog komunikavimo užsienio kalbomis kompetencija labiausiai išplėtotą yra Filologijos fakultete.

Beto, respondentų atsakymai (aukšti vertinimai pagal svarbumą) leidžia daryti išvadą, kad jie supranta, jog užsienio kalbų mokėjimas vaidina ir ateityje turės asmeniui didelę svarbą. Ypač jie suvokia kalbų mokėjimo svarbumą atsivėrus galimybei bendrauti su kitų šalių švietimo institucijomis (Užsienio kalbų mokymo strategija, 2003).

Mokslinė kompetencija. Visų fakultetų studentai gebėjimą argumentuoti savo nuomonę raštu ir žodžiu laiko svarbiausiu: EF studentai skiria vidutiniškai 2,9 balo, FIF – 2,85, o GMF – 2,86 balo.

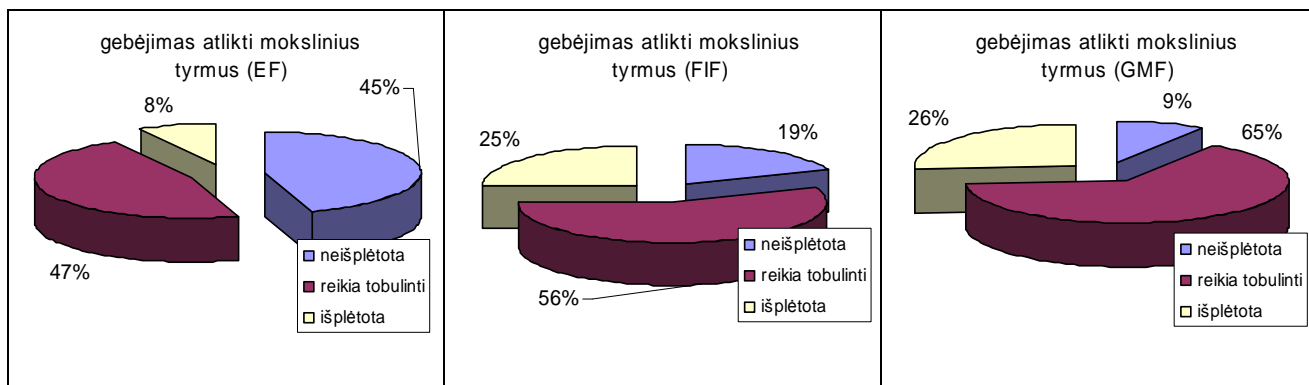
Sekantis pagal svarbumą būtų gebėjimas kritiškai mąstyti: EF studentai jam skiria 2,65 balo, FIF – 2,69 balo, o GMF studentai 2,63 balo. Kitus šios grupės gebėjimus respondentai vertina šiek tiek žemiau. Labiausiai išsiskiria nuomonės apie svarbiausio gebėjimo vertinimą pagal išugdymo lygį.

21 pav. Gebėjimo argumentuoti savo nuomonę vertinimas

Rezultatai rodo, kad visiems svarbiausias gebėjimas, labiausiai išplėtotas yra Filologijos fakultete, kadangi 55 % studentų atsakymų buvo teigiamų.

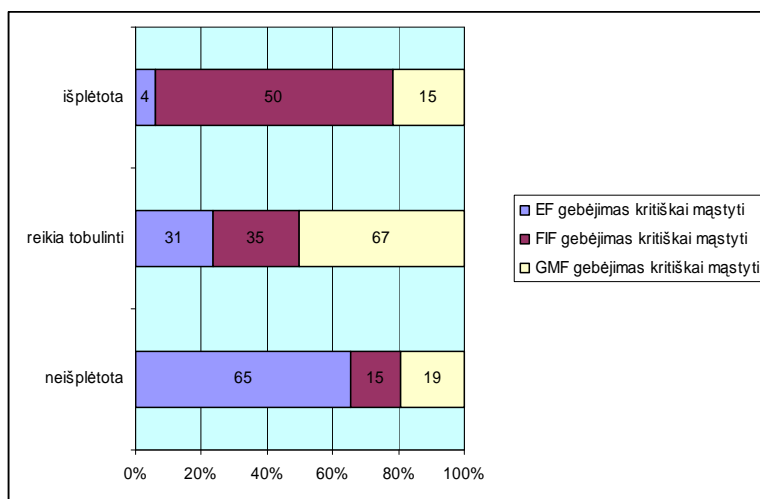
Labai svarbu pažiūrėti, kaip mokslinių tyrimų gebėjimus įvertina GMF studentai, lyginant su EF, kadangi studijų programų aprašų analizė parodė, kad šis gebėjimas labiausiai išugdomas GMF ir FIF:

22 pav. Gebėjimo atlikti mokslinius tyrimus vertinimas atskiruose fakultetuose

Šie duomenys mums parodo, kad moksliniai tyrimai nėra pilnai išplėtoti nei viename fakultete, tačiau GMF ir FIF jie yra išplėtoti labiau nei EF. Tad visa tai patvirtina faktą, kad studijų programose nurodytas gebėjimas atlikti tyrimus iš tikrųjų plėtojamas GMF ir FIF, o mažiausiai EF.

Aukštasis mokslas skiriasi nuo kitų švietimo grandžių tuo, jog čia realizuojama aukšto lygio intelektinė veikla bei plėtojamas kritinis mąstymas (Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė, Damanskis, 2000). Taigi dėl šios priežasties, o taip pat norėdami patikrinti iškeltą hipotezę išanalizavome gebėjimo kritiškai mąstyti išplėtojimo lygį:

23 pav. Gebėjimo kritiškai mąstyti išplėtojimo lygis

Tyrimo rezultatai iš dalies patvirtina mūsų hipotezę, kad kritinis mąstymas išugdomas visuose fakultetuose. Kaip matyti, labiausiai išplėtojamas yra GMF, o mažiausiai EF.

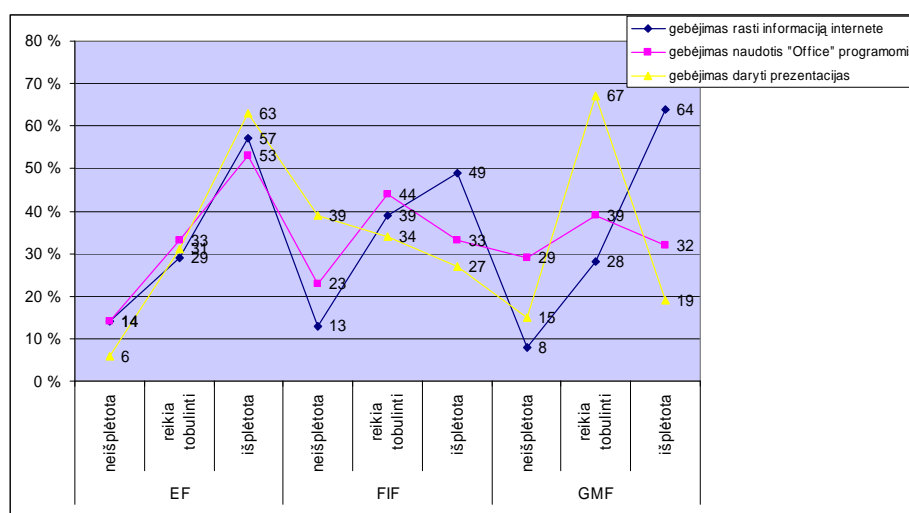
Informacinių technologijų kompetencija. Pagal gebėjimų svarbumą, visų fakultetų studentai IT kompetenciją laiko itin svarbia ir skiria jai tikrai aukštus balus, išskyrus gebėjimui daryti prezentacijas kompiuteriu (žr. 4 lentelę). Išsiskiria EF studentai, kuriems ši kompetencija svarbesnė nei kitiems.

5 lentelė. IT kompetencijos svarbumas atskiruose fakultetuose

gebėjimas	fakultetas	EF	FIF	GMF
gebėjimas rasti internete reikiamą informaciją		2,90	2,88	2,89
gebėjimas naudotis „Office“ programomis		2,90	2,76	2,67
gebėjimas daryti prezentacijas kompiuteriu		2,76	2,63	2,61

Galima spėti, kad EF studentai turi daugiau praktinių darbų, užsiėmimų, susijusių su analize, skaičiavimais, kuriuos tenka pristatyti kompiuteriu, todėl jie, kitaip negu FIF (2,63 balo) ir GMF studentai (2,61 balo), gebėjimu kompiuteriu daryti prezentacijas skiria aukštesnius balus (2,76 balo) ir taip pat laiko svarbiu kaip ir kitus informacinių technologijų (IT) gebėjimus.

Tolesnio tyrimo metu išaiškėjo, kad analizuojant atskirų fakultetų duomenis, ne visų fakultetų studentai IT gebėjimus laiko aukštojoje mokykloje išplėtotais. Sekantis grafikas atspindi išplėtojimo lygį fakultetuose:

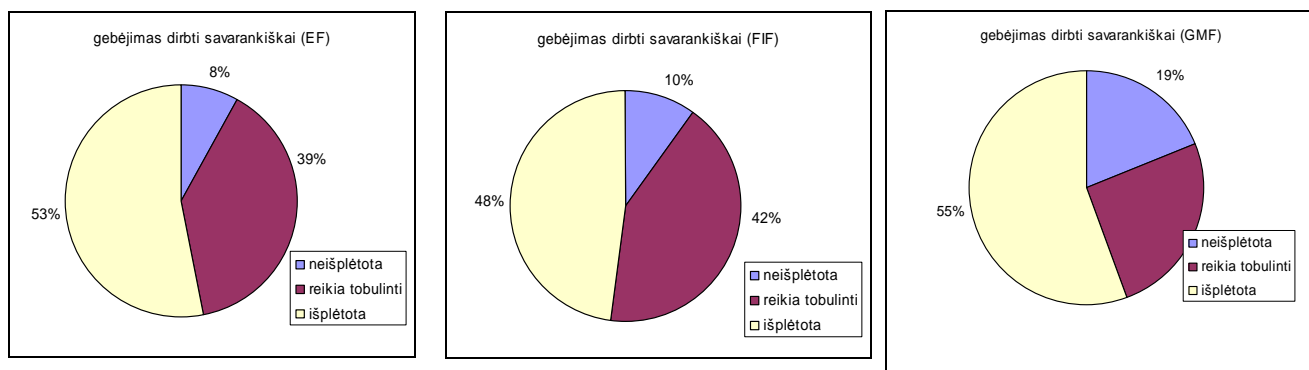

24 pav. IT kompetencijų vertinimas

Matome, kad IT kompetencija labiausiai išugdoma yra EF. Tai patvirtina faktą, kad studijų programų aprašuose minimi IT gebėjimai, kaip ugdytini, iš tikrųjų plėtojami Ekonomikos fakultete.

Kituose fakultetuose – FIF ir GMF išplėtotas tik gebėjimas rasti internete reikiamą informaciją, o visa kita reikia tobulinti. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad studijų programose skiriama per mažai dėmesio išmokti naudotis kompiuterinėmis programomis, o to pasekoje atsiranda ir nesugebėjimas daryti prezentacijas kompiuteriu, nes visa tai paremta „Office“ programų panaudojimu. Tikėtina, kad studentai rasti internete reikiamą informaciją išmoksta nuolatos naudodami internetą asmeniniams bei mokymosi tikslams. B. Čėsnaite (2002) atliktas tyrimas patvirtino, kad aukštosios mokyklos labai aktualu ugdyti gebėjimus naudotis kompiuterinėmis technologijomis.

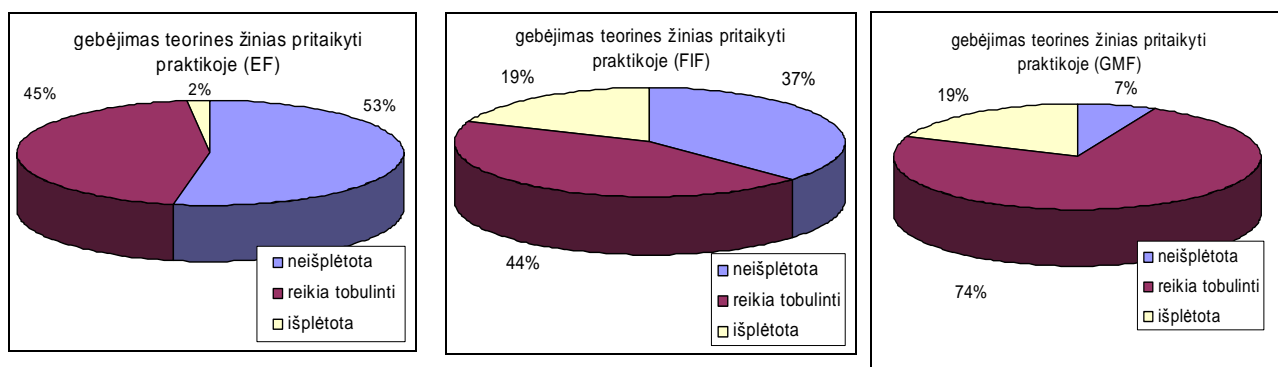
Gebėjimo mokytis kompetencija. Ryškūs skirtumai pastebėti lyginant atskirų fakultetų respondentų atsakymus, iki kokio lygio yra išugdomi gebėjimai Visiems studentams gebėjimas dirbti savarankiškai pasirodė esąs svarbiausiu iš visų šios grupės gebėjimų. Esminių skirtumų analizuojant išugdymo lygį irgi nepastebėta (žr. 25 pav.):

25 pav. Gebėjimo dirbti savarankiškai išugdymo lygis

Pasak L. Šiaučiukėnienės (1997) nepakankamai susiformuotų savarankiško darbo įgūdžių studentai nesugeba sistemingai dirbti, analizuoti ir panašiai. Studijų programų aprašuose pažymėta, kad šis gebėjimas ugdomas visuose fakultetuose, o apklausa tik patvirtino apie šio gebėjimo išplėtojamumą visuose fakultetuose.

Analizuojant toliau (žr. 26 pav.), paaiškėja, kad 53 % EF studentų gebėjimą teorines žinias taikyti praktikoje irgi laiko neišplėtotu. Išanalizavus R. Adomaitienės (2002) disertaciją paaiškėjo, kad verslo atstovai irgi akcentuoja studentų nepakankamą sugebėjimą universitete įgytas žinias panaudoti realioje praktikoje (p. 9). Jų manymu, studentai universitetuose pratybų, seminarų metu turėtų analizuoti realias verslo problemas ir jų sprendimo galimybes, o ne tik studijuoti teorinę dalyko medžiagą (p. 17). Šis atvejis labiau tinka Ekonomikos fakultetui, kuris ruošia vadybininkus, tačiau teorinius žinias taikyti praktikoje pravartu gebėti visiems studentams,

26 pav. Gebėjimo teorines žinias taikyti praktikoje vertinimas

B.Čėsnaitytės (2002) atliktas tyrimas atskleidė, kad studentams nepakanka praktinio pasirengimo, o tai reiškia, kad nėra išplėtojamas gebėjimas teorines žinias taikyti praktikoje. Galima daryti išvadą, kad aukštųjų mokyklų ugdymo turinys yra kognityvinės krypties ir kad iš tikrųjų stinga

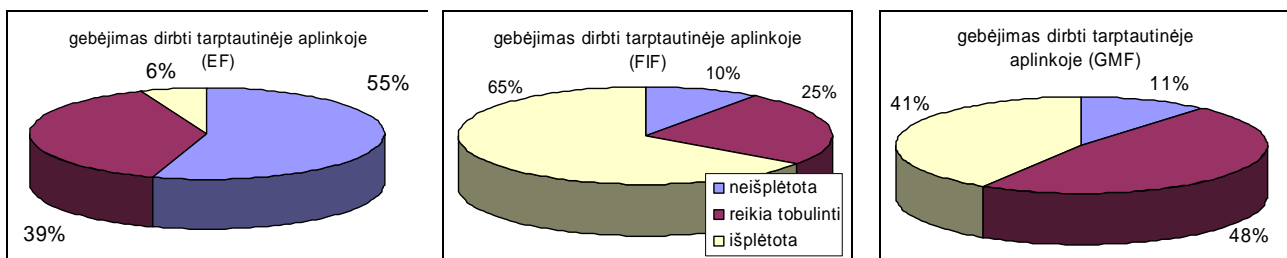
dėmesio praktiniam specialistų rengimui. Pasak R. Tidikio (2001), „*universitetinio tipo aukštojoje mokykloje vyrauja mokslinės teorinės ir akademinės žinios, tačiau jeigu atsiranda per didelis atotrūkis tarp akademinų žinių ir praktikos, studijų procesas gali tapti formalus*“ (p. 98).

Pastebėta, kad labiausiai išsiskiria EF atsakymai, kurie rodo, kad EF studentai labiau nei kitų fakultetų respondentai, dalį šių gebėjimų laiko neišplėtotais – gebėimą analizuoti, išsikelti mokymosi tikslus, žinių taikymą praktikoje.

Įdomu buvo sužinoti, koks ryšys yra tarp dirbančių studentų ir gebėjimo mokytis kompetencijos išplėtojimo lygio. Išanalizavus anketinius duomenis paaiškėjo, kad 69 % dirbančių EF ir 39 % dirbančių FIF studentų *gebėjimą teorines žinias pritaikyti praktikoje laiko neišplėtotu*.

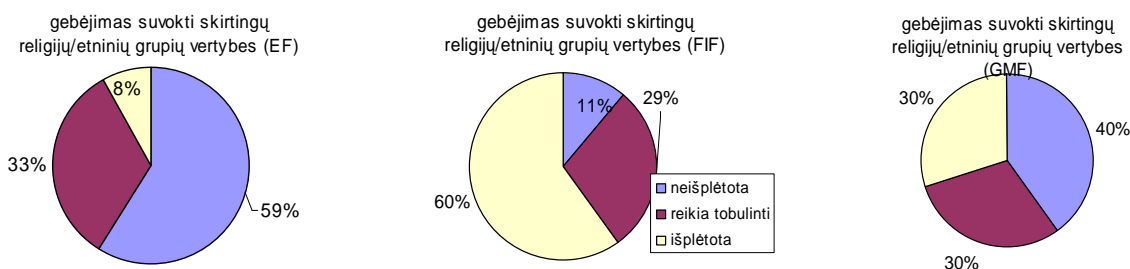
Tai galima paaiškinti tuo, jog studentai realiai susidūrę su praktika, darbu pastebi, kad teorines žinias jiems labai sudėtinga perteikti darbo aplinkoje, ir todėl jie mano, kad žinių pritaikymas praktikoje nėra išplėtotas. Gebėjimas teorines žinias taikyti praktikoje yra labai svarbus dalykas. Per 2003 – 2006 metus aukštosiose mokyklose sukuriama specialistų praktikų vedamų seminarų bei už mokyklos durų, darbo vietoje vykstančių seminarų tradicija. Praktinė darbinė veikla tampa integralia studijų dalimi. Pasiekama, kad ne mažiau kaip pusė studijoms skirto laiko būtų praleidžiama mokantis konkrečioje darbo vietoje (Švietimo gairės, 2002, p. 123). Tačiau tyrimo rezultatai rodo, kad teorinių žinių pritaikymas praktikoje dar nėra išplėtotas.

Tarpkultūrinė kompetencija. Iš visų tiriamiesiems pateiktų šio bloko gebėjimų, svarbiausias pasirodė gebėjimas dirbti tarptautinėje komandoje, aplinkoje, tačiau pagal išplėtojimą atskirų fakultetų studentų nuomonės labai išsiskyrė. Tai atspindi sekantis pavyzdys:

27 pav. Gebėjimo dirbti tarptautinėje aplinkoje vertinimas

Toliau analizuojant paaiškėjo, kad FIF studentai visus tarpkultūrinės kompetencijos gebėjimus laiko išplėtotais. FIF studentų atsakymams visiškai priešingi pasirodė EF studentų atsakymai, kurie parodė, kad tarpkultūrinė kompetencija EF išplėtotas menkiausiai (žr. 28 pav.):

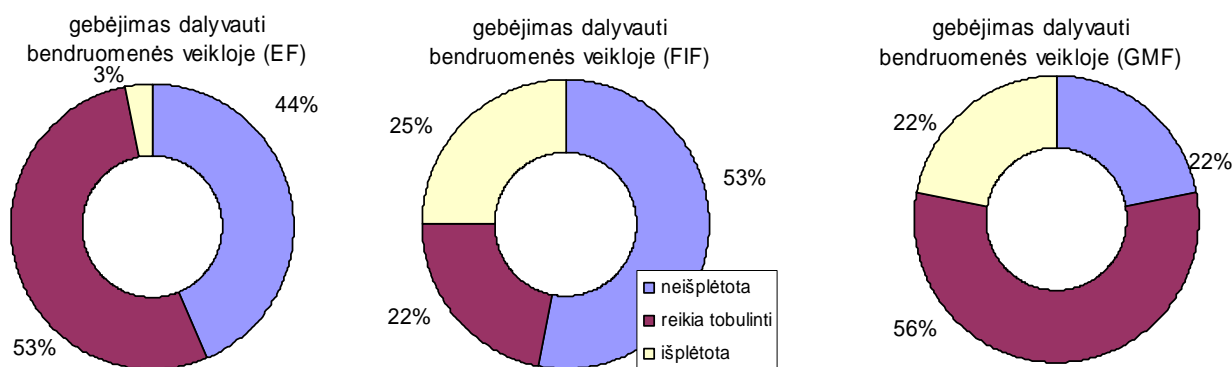

28 pav. Gebėjimo suvokti skirtingų religijų/etninių grupių vertybes išugdymo lygis

Ypač daug FIF studentų (57 %) akcentuoja, jog gebėjimas toleruoti kitų šalių papročius ir vertybes yra išplėtotas. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad FIF studentai mokydami svetimų kalbų, kartu mokosi apie įvairių šalių tradicijas, papročius, kultūrą ir taip šis gebėjimas yra ugdomas. Taigi galima tvirtinti, kad Filologijos fakultete tarpkultūrinė kompetencija išplėtotą daug labiau negu kituose fakultetuose.

Šie tyrimo duomenis patvirtina mūsų keltą hipotezę, kad tarpkultūrinė kompetencija labiausiai išplėtojama Filologijos fakultete.

Pilietinė kompetencija. Iš apklausos atsakymų paaiškėjo, visi studentai svarbiausiu laiko gebėjimą dalyvauti bendruomenės veikloje, tačiau mano, kad šis gebėjimas neišugdytas. Respondentų atsakymai pasiskirstė šitaip:

29 pav. Gebėjimo dalyvauti bendruomenės veikloje vertinimas

Taigi matyti ryškūs skirtumai tarp pilietinės ir kitų kompetencijų vertinimo. Studentai šios grupės gebėjimų nelaiko labai svarbiais ir aukštų balų jiems neskiria. Taip pat mano, kad jie yra ne tik kad nelabai svarbūs, bet ir aukštojoje mokykloje neplėtojami.

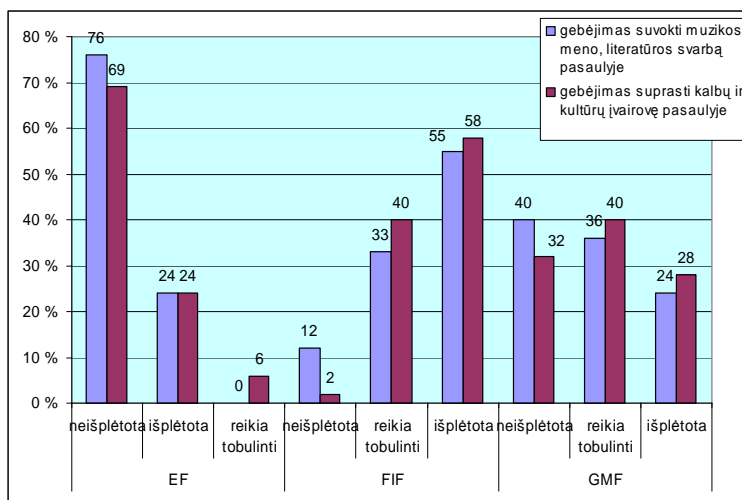
Kultūrinė kompetencija. Gana ryškūs skirtumai pastebėti lyginant atskirų fakultetų respondentų atsakymus, iki kokio lygio yra išplėtoti šie gebėjimai. Labiausiai iš visų išsiskiria EF studentų atsakymai, kurie kultūrinę kompetenciją vertina žemai.

6 lentelė. Kultūrinės kompetencijos svarbumas atskiruose fakultetuose

Gebėjimas / fakultetas	EF	FIF	GMF
Gebėjimas suvokti muzikos, meno, literatūros svarbą	<u>2,14</u>	2,47	2,46
Gebėjimas suprasti kalbų ir kultūrų įvairovę pasaulyje	<u>2,06</u>	2,52	2,42

Ne visuose fakultetuose ši kompetencija plėtojama vienodai. Analizuojant gebėjimų išplėtojimo duomenis, aiškėja, kad kaip ir buvo numatyta, EF studentai kultūrinę kompetenciją laiko

neišplėtota. Galima numanyti, kad taip yra todėl, kad EF studijų programose nėra dalykų, susijusių su menu ir kultūra, o studentai pasirinkę ekonomines studijas nėra suinteresuoti ugdyti kultūrinę kompetenciją. FIF studentai kultūrinę kompetenciją laiko išplėtota: daugiau kaip pusė (55 %) apklaustųjų mano, jog išugdytas yra gebėjimas suvokti muzikos, meno svarbą, o 58 % - gebėjimas suprasti kalbų ir kultūrų įvairovę pasaulyje.

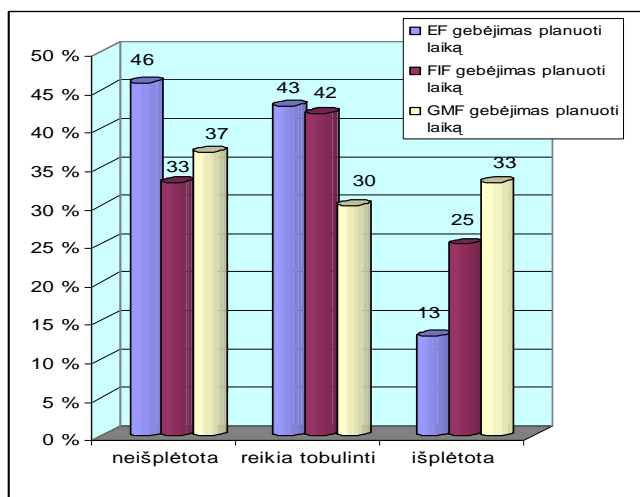

30 pav. Kultūrinės kompetencijos išplėtojimo lygis atskiruose fakultetuose

Studijų programų aprašo kataloge pažymima, kad FIF studijų programų studentai geba dirbti „daugiatautės ir daugiakalbės, skirtingų kultūrinių tradicijų saistomos visuomenės gerovei“. Viso to pasekoje, studentai įgyja supratimą apie kalbų ir kultūrų įvairovę. Tai reiškia, kad gebėjimas yra išplėtotas.

Verslumo kompetencija.

1) **Vadybinė kompetencija.** Visuose fakultetuose svarbiausiu iš šios grupės gebėjimų tiriamieji laiko gebėjimą planuoti laiką, veiklą. EF studentai skiria 2,88 balo, FIF 2,80 balo, o GMF – 2,54 balo. Vadybinius gebėjimus studentai vertina ir kaip neišplėtotus, ir kaip tobulintinus. Pasisakančiųjų, kad gebėjimai išplėtoti yra mažuma (žr. 31 pav.):

31 pav. Gebėjimo planuoti laiką, veiklą vertinimas

Reziumuojant galime teigti, kad vadybiniai gebėjimai nėra išplėtoti, juos dar reikėtų tobulinti toliau. Taip pasisako studentų dauguma.

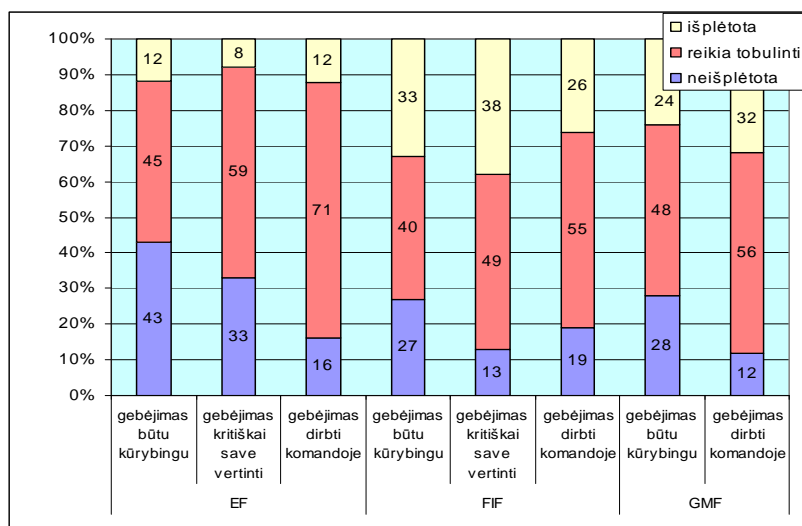
2) Interpersonalinė kompetencija. Analizuojant tyrimo duomenis atskirų fakultetų, pastebėta, kad gebėjimą spręsti konfliktus svarbiausiu laiko EF (2,73 balo) ir FIF studentai (2,85). GMF studentams, kitaip negu kitiems, svarbesnis yra gebėjimas bendradarbiauti, jam jie skiria 2,71 balo. Lyginant šiuos duomenis pagal išplėtojimą esminių skirtumų nepastebėta – absoliučiai visi studentai gebėjimus, laiko tobulintiniais.

7 lentelė. Interpersonalinės kompetencijos vertinimas pagal išplėtojimą

	EF			FIF			GMF		
	neišplė-tota	reikia tobulinti	išplėtota	neišplė-tota	reikia tobulinti	išplėtota	neišplė-tota	reikia tobulinti	išplėtota
gebėjimas bendradarbiauti	16 %	65 %	18 %	15 %	56 %	29 %	26 %	59 %	15 %
gebėjimas spręsti konfliktus	47 %	49 %	4%	30 %	49 %	21 %	30 %	48 %	22 %
gebėjimas elgtis etiškai	43 %	47 %	10 %	15 %	48 %	37 %	19 %	40 %	41 %

Reziumuojame, kad interpersonalinę kompetenciją, kuri suprantama kaip gebėjimas ir noras bendrauti su kitais, gebėjimas tinkamai elgtis įvairiose bendravimo situacijose, reikia tobulinti. Respondentai jai skiria pakankamai aukštus balus, o tai rodo, kad ji jiems yra svarbi.

3) Asmenybinė kompetencija. Skirtingų fakultetų studentams, svarbūs pasirodė esą skirtingi gebėjimai. EF studentai labiausiai vertina gebėjimą dirbti komandoje (2,82 balo), FIF studentai – gebėjimą būti kūrybingu (2,82 balo), o GMF studentai irgi gebėjimą būti kūrybingu (2,60 balo). Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad FIF visi asmenybinės kompetencijos gebėjimai yra išplėtoti (nes buvo daugiau manančių teigiamai negu neigiamai), o GMF juos dar reikia tobulinti. Savo nuomone išsiskiria EF studentai, teigiantys apie kompetencijos neišplėtojimą.

32 pav. Asmenybinės kompetencijos gebėjimų vertinimas

Tai reiškia, kad gebėjimą dirbti komandoje EF studentai laiko svarbiu, bet neišplėtotu, FIF studentai – gebėjimą būti kūrybingu laiko svarbiausiu ir vertina kaip išplėtotą, o GMF – svarbiausią gebėjimą būti kūrybingu siūlo tobulinti toliau. Mažiausiai svarbu visiems studentams atrodo gebėti kritiškai save vertinti, tačiau kurį FIF ir GMF studentai vertina kaip išplėtotą ir tik EF studentai laiko neišplėtotu.

Atlikta studijų programų aprašų analizė atskleidė, kad juose išskirta asmenybinė kompetencija (gebėjimas būti kūrybingu, gebėjimas dirbti komandoje) įvardijama, kaip kompetencija, kuri aukštojoje mokykloje yra išugdoma. Tai reiškia, kad aprašų analizė rodo, kad asmenybinė kompetencija yra plėtojama / ugdoma, tačiau tyrimo duomenis palyginus su aprašų analize galime teigti, jog ji plėtojama skirtinguose fakultetuose nevienodai. Labiausiai asmenybinė kompetencija yra išplėtotą FIF, GMF ją reikia tobulinti, o EF ji neišplėtotą.

Apibendrinant aprašytus rezultatus, galime teigti, kad universitetai turėtų siekti, kad verslumas taptų svarbia jų ugdymo programų dalimi, paskirstyti verslumo ugdymą įvairiuose dėstomuose dalykuose ir reikalauti arba skatinti studentus rinktis verslumo kursus, nes verslumas visiems yra bendrasis gebėjimas, padedantis jaunuoliams būti kūrybingesniems ir labiau pasitikintiems savimi, kad ir ko jie imtųsi, bei elgtis visuomeniškai atsakingai (Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: Verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant, 2006).

Išvados:

1. Apibendrinami tyrimo duomenis, galime daryti išvadą, kad Filologijos fakultete bendrosios kompetencijos yra labiau išplėtos negu Ekonomikos ir Gamtos mokslų fakultetuose. Filologijos fakultete yra išugdomos komunikavimo, tarpkultūrinė, asmenybinė, mokslinė, kultūrinė kompetencijos. Tad galima teigti, kad aukštojo mokslo kokybė bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu labiausiai yra palaikoma šiame fakultete.
2. Gebėjimas atlikti tyrimus studentams pasirodė mažiausiai svarbus už kitus mokslinės kompetencijos gebėjimus, tačiau jis aukštojoje mokykloje yra išplėtotas. Ugdyti šį gebėjimą labai svarbu, nes to pasekoje studentai išmoka savarankiškai dirbti, argumentuoti savo nuomonę, kritiškai mąstyti.
3. Gebėjimas taisyklingai skaityti, rašyti ir kalbėti pirmąja užsienio kalba visuose fakultetuose išplėtotas labiau nei gebėjimas kalbėti įvairiomis temomis pirmąja užsienio kalba. Manoma, kad taip yra todėl, kad studentai studijų metu mokomi daugiausiai tik savo srities / specialybės terminijos.
4. Svarbiausiais gebėjimais studentai laiko gebėjimą taisyklingai skaityti ir rašyti pirmąja užsienio kalba ir skiria vidutiniškai - 3 balai, gebėjimą kalbėti pirmąja užsienio kalba įvairiomis temomis – 2,9 balo, gebėjimą argumentuoti savo nuomonę – 2,82 balo, gebėjimą rasti reikalingą informaciją internete – 2,88 balo, gebėjimą bendradirbiauti – 2.82 balo ir gebėjimą dirbti savarankiškai – 2,83

balu. Mažiausiai svarbiomis tiriamieji laiko pilietinę bei kultūrinę kompetenciją ir lyginant su kitomis, skiria joms mažiausius balus.

IŠVADOS

1. Aukštojo mokslo kokybę reglamentuojančiuose teisės aktuose kokybė siejama su individo integracija į žinių visuomenę, kurią lemia gebėjimas prisitaikyti prie sudėtingų veiklos sąlygų bei mokėjimas pasiūlyti save darbo rinkai.
2. Analizuojant aukštojo mokslo kokybę, skiriamos šios kokybės vertinimo dimensijos: misija ir tikslų įgyvendinimas, studentų priėmimas ir paramos jiems organizavimas, studijų tobulinimas ir organizavimas, akademinio personalo kompetetingumas, materialinių išteklių valdymas, išoriniai ryšiai.
3. Pagrindinis bendrųjų kompetencijų bruožas – jų universalumas. Jos yra bendros visoms veiklos sritims, darbinėms aplinkoms ir yra bet kokios veiklos sėkmės garantas. Bendrųjų kompetencijų plėtojimo sąlygos gali būti nusakomos šiomis savybėmis: pritaikomumu, tęstinumu, lankstumu, prieinamumu ir perkeliamumu.
4. Siekiant įgyvendinti Bolonijos deklaracijos (1999) sąlygas, kurių viena yra didinti studentų mobilumą Europoje, labai svarbi ir aktuali tampa tarpkultūrinė kompetencija. Tai reiškia, kad studentai puikiai suvokia, jog spartėjant Lietuvos integracijai į Vakarų šalis, augant studijuojančiųjų mobilumui į Europos universitetus svarbu darosi gebėti dirbti ir mokytis daugiakultūrinėje aplinkoje.
5. Remiantis sukurtu ugdytinų bendrųjų kompetencijų aukštojoje mokykloje modeliu bei studijų programų katalogų aprašais, atlikta analizė atskleidė, kad EF, FIF ir GMF studijų programose dominuoja mokslinės, vadybinės, asmenybinės bei informacinių technologijų kompetencijos plėtojimas.
6. EF labiau dominuoja vadybinė kompetencija, FIF – labiau tarpkultūrinė, pilietinė kompetencija, o GMF stipriau akcentuojama mokslinė kompetencija. Daugiausiai bendrųjų gebėjimų yra išugdoma Gamtos mokslų fakultete – iš pateiktų 22, net 17, mažiau Filologijos fakultete – 10 ir mažiausiai Ekonomikos – 9.
7. Svarbiausiu tarpkultūrinės kompetencijos gebėjimu tiriamieji laiko gebėjimą dirbti tarptautinėje aplinkoje, komandoje, tačiau stipriausiai jis išplėtotas Filologijos fakultete, nes FIF studentai mokydamiesi svetimų kalbų, kartu mokosi apie įvairių šalių tradicijas, papročius, kultūrą ir taip šis gebėjimas yra ugdomas.
8. Svarbiausiais gebėjimais studentai laiko gebėjimą taisyklingai skaityti ir rašyti pirmąja užsienio kalba ir skiria vidutiniškai - 3 balai, gebėjimą kalbėti pirmąja užsienio kalba įvairiomis temomis – 2,9 balo, gebėjimą argumentuoti savo nuomonę – 2,82 balo, gebėjimą rasti reikalingą

informaciją internete – 2,88 balo, gebėjimą bendradrbiuoti – 2.82 balo ir gebėjimą dirbti savarankiškai – 2,83

9. Filologijos fakultete bendrosios kompetencijos yra labiau išplėtos negu Ekonomikos ir Gamtos mokslų fakultetuose. Filologijos fakultete yra išugdomos komunikavimo, tarpkultūrinė, asmenybinė, mokslinė, kultūrinė kompetencijos. Tad galima teigti, kad aukštojo mokslo kokybė bendrųjų kompetencijų ugdymo aspektu labiausiai yra palaikoma šiame fakultete.

10. Apibendrinami tyrimo duomenis, galime sakyti, kad hipotezės patvirtino arba patvirtino iš dalies:

- a. Tyrimo rezultatai patvirtino hipotezę, kad komunikavimo gimtąja ir užsienio kalbomis bei tarpkultūrinė kompetencija labiausiai išplėta Filologijos fakultete.
- b. Tyrimo rezultatai iš dalies patvirtino hipotezę, kad gebėjimas kritiškai mąstyti išugdomas visuose fakultetuose. Stipriausiai gebėjimas išugdomas GMF, o mažiausiai EF.
- c. Studijų programų aprašų analizė patvirtino hipotezę, kad Vilniaus universitete labiausiai išplėtos yra mokslinė, vadybinė, IT ir gebėjimo mokytis kompetencijos, tačiau tyrimų rezultatai (anketinės apklausos) patvirtino tik mokslinės ir IT kompetencijos išugdymą.

REKOMENDACIJOS

Ekonomikos fakultetas. Studijų programų aprašuose dominuoja vadybinių kompetencijų plėtojimas, tačiau tyrimo duomenys parodė, kad visus šios grupės gebėjimus būtina tobulinti. Nors darbas komandoje ir nebuvo akcentuojamas aprašuose, tačiau EF studentai jį laiko svarbiausiu asmenybinės kompetencijos gebėjimu, todėl tai svarbi priežastis rekomenduoti ugdyti tokius gebėjimus. Apskritai tyrimas parodė, kad dauguma gebėjimų EF studentai, kitaip nei kiti, linkę daugiau gebėjimų vertinti kaip neišplėtotus. Rekomenduojame atkreipti dėmesį į teorinių žinių taikymą praktikoje, kadangi net 53 % studentų yra tuo nepatenkinti ir mano, kad gebėjimas nėra išplėtotas. O pagal svarbumą, šį gebėjimą tiriamieji linkę vertinti ganėtinai aukštais balais – skiria 2,86 balo.

Studentai svarbiais laiko ir visus komunikavimo užsienio kalbomis gebėjimus, ypač gebėjimą kalbėti įvairiomis temomis pirmąja užsienio kalba, todėl svarbu tuo susirūpinti, nes esant atviriems keliamis po Europos mokymo institucijas, aktualu yra mokėti bendrauti užsienio kalba bet kuria tema. Šio fakulteto studijų programose visai neakcentuojami tarpkultūrinės kompetencijos gebėjimai, tačiau Lietuvai integruojantis į Vakarų šalis, didėjant studentui mobilumui, svarbu tampa gebėti dirbti ir mokytis tarptautinėje komandoje, aplinkoje.

Gamtos mokslų fakultetas. Studijų programų aprašuose akcentuojamas gebėjimas mokytis. Tai reikštų, kad gebėjimas yra ugdomas aukštojoje mokykloje. Tačiau tyrimas parodė, kad teorinių žinių taikymas praktikoje nėra išplėtotas, nors jis apraše minimas kaip toks, kurį įgyja studentai, baigiantys universitetą: 7 % studentų mano, kad gebėjimas neišplėtotas, 74 % siūlo tobulinti, o 19 % teigia, kad išplėtotas. Taigi, rekomenduojame šį gebėjimą tobulinti ir plėtoti jį labiau.

Siūlome šiek tiek dar sustiprinti ir informacinių technologijų gebėjimus, tiksliau gebėjimą naudotis „Office“ programomis. Nors 29 % studentų gebėjimą laiko neišplėtotu, 32 % išplėtotu, tačiau daugiau nei trečdalis rekomenduoja tobulinti. Nors GMF lyginant su kitais fakultetais gebėjimas atlikti mokslinius tyrimus yra išugdomas labiausiai, tačiau vistiek nepakankamai, taigi rekomenduojame būtinai sustiprinti šio gebėjimo ugdymą, nes jis skatina kritiškai mąstyti, gebėti argumentuoti savo nuomonę ir pan. To pasekoje yra neišplėtoti ir gebėjimas argumentuoti savo nuomonę bei kritiškai mąstyti, nes tarp šių gebėjimų ir mokslinių tyrimų egzistuoja ryšys, t.y. priklausomybė vienas nuo kito. Gebėjimas organizuoti, kaip vadybinės kompetencijos elementas irgi minimas studijų programų aprašuose kaip ugdomas gebėjimas, tačiau 32 % respondentų jį laiko neišplėtotu, 28 % – išplėtotu, o net 40 % siūlo tobulinti. Rekomenduojame daugiau dėmesio skirti ir gebėjimui dirbti komandoje. Labai svarbiais studentai laiko visus komunikavimo užsienio kalbomis kompetencijos gebėjimus, tačiau labiausiai jiems stinga gebėjimo kalbėti įvairiomis temomis pirmąja užsienio kalba. Taigi, rekomenduojame būtinai sustiprinti užsienio kalbos

mokymą. Esant galimybei būtinai reiktų mokyti ir antros užsienio kalbos, kurią dauguma įvertino, kaip „labai svarbią“, tačiau išvis neplėtojamą jų fakultete.

Filologijos fakultetas. Svarbiu gebėjimu studentai laiko gebėjimą naudotis „Office“ programomis, įgalinančiomis kurti vaizdinę ir tekstinę medžiagą, tačiau ši gebėjimą rekomenduojame labiau ugdyti. Ypač rekomenduojame atkreipti dėmesį į vadybinių ir asmenybinių kompetencijų ugdymą (verslumo kompetenciją), kurios ugdomos mažiausiai šiame fakultete. Nors užsienio kalbos šiame fakultete išplėtos labiausiai, tačiau keblumų yra su antrąja užsienio kalba, kadangi ji nėra išplėta. Visumoje, FIF būtų skiriama mažiausiai rekomendacijų ir pasiūlymų, kadangi apskritai dauguma kompetencijų šiame fakultete yra išplėta, todėl galima teigti, kad aukštojo mokslo kokybė bendrųjų kompetencijų aspektu labiausiai palaikoma Filologijos fakultete.

Rekomenduojame plėtoti gebėjimą spręsti konfliktus, kadangi tiriamieji jį laiko svarbiausiu interpersonalinės kompetencijos grupės gebėjimu. Net 30 % mano, kad jis neišplėtotas, o 49 % – kad reikia tobulinti.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė R. Visuotinės kokybės vadybos formavimas Lietuvos universitetuose // daktaro disertacija. Vilnius, 2002.
2. Adomaitienė, Teresevičienė M. (2002). Veiklos pasaulio reikalavimai mokymo ir mokymosi metodų kaitai profesiniame rengime // Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos. Nr. 4, p. 58 – 73.
3. Ališauskas R. Kokybės samprata. Bendrojo lavinimo mokyklos audito metodika (projektas). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2000.
4. Baležentis A. Vadybos gebėjimų ir jų ugdymo poreikių analizė // Personalo vadyba, 2006, Nr. 1, p. 9 – 17.
5. Bergeno komunikatas, 2005 [žiūrėta 2005 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mruni.lt/padaliniai/sc/2.htm>.
6. Berlyno komunikatas, 2003 [žiūrėta 2005 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mruni.lt/padaliniai/sc/2.htm>.
7. Brunevičiūtė R. Bendrasis ugdymas aukštosios mokyklos profesiniame rengime // Socialiniai mokslai, 2000, Nr. 3, p. 123 – 127.
8. Bulajeva T. Aukštojo mokslo internacionalizavimas globalizacijos sąlygomis // Acta Paedagogica Vilnensia, 2005, Nr. 14, p. 179 – 185.
9. Commission of the European Communities. Proposal for a Recommendation of the European Parliament and of the council on key competences for longlife learning, Brussels, 2005 [žiūrėta 2005 m. lapkričio 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://europa.eu.int/comm/education/index_en.html
10. Čėsnaite B. Studijų kokybė: aukštųjų mokyklų absolventų vertinimai // Filosofija. Sociologija, Nr. 3, p. 27 – 33. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2002.
11. Čižas A. Bandymai nusmaigstyti tarptautines studijų gaires. Aukštojo mokslo sistemos ir didaktika. Konferencijos medžiaga. KTU, 2001, p. 83 – 87.
12. Ekonominio raštingumo ir verslumo ugdymo strategija. 2004, Nr. ISAK-835 [žiūrėta 2006 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/docs/Ekonominio_rastingumo_ir_verslumo_ugdymo_strategija.doc
13. Fullan M. Pokyčių jėgos. Skverbimasis į švietimo reformos gelmes (XX a. Pedagogikos klasika). Vilnius: Tyto Alba, 1998).
14. Gudaitytė D. Aukštojo mokslo tapimo masiniu tyrimo metodologiniai aspektai // Socialiniai mokslai. Kaunas: Technologija, 2001, Nr. 2 (28), p. 28 – 37.

15. Jotautienė M., Tidikis R. Profesinio rengimo sistemos kaita: kai kurių kontroversinių aspektų analizė // Socialiniai mokslai. Kaunas: Technologija, 2002, Nr. 3 (29), p. 53 – 61.
16. Jucevičienė P., Poškienė A., Kudirkaitė L., Damaskas N. Universiteto kultūra ir jos tyrimas. Kaunas: Technologija, 2000.
17. Kanopienė V., Tureikytė D. Vilniaus universiteto studentų požiūris į studijas // Filosofija. Sociologija, Nr. 1, 2002.
18. Komisijos komunikatas tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: Verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant // Europos bendrijų komisija. Briuselis, 2006 vasario 13. KOM (2006) 33 galutinis [žiūrėta 2006 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://europa.eu.int/eurlex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0033:FIN:LT:DOC>>
19. Kompetencijomis paremtas žmogiškųjų išteklių valdymas – bendrųjų veiksmų link [žiūrėta 2006 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.kompetencija.lt>>
20. Kučinskienė R., Kučinskas V. (2005). Studijų kokybės sistemos kūrimas ir valdymas // Acta Paedagogica Vilnensia. Nr. 14, p. 187 – 198.
21. Landsbergienė A. Education quality at Vilnius University: Student's Viewpoint // Master Degree Thesis. Vilnius University, 2001.
22. Lekavičienė R. (2001). Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimas. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas.
23. Lepaitė D. Kompetenciją plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija // Monografija. Kaunas: Technologija, 2003.
24. Lepaitė D., Kliminskas R. Bendrųjų kompetencijų plėtojimo situacijos tyrimo metodologija ir jos taikymas. Socialiniai mokslai, 2003, Nr. 2 (39), p. 82 – 91.
25. Lietuvos aukštojo mokslo sistemos 2006 – 2010 metų plėtros planas [žiūrėta 2005 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmt.lt/PROJEKTAI/TEKSTAI/LURK.doc>>
26. Lietuvos Respublikos Aukštojo mokslo įstatymas, 2000.
27. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas. Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų. Vilnius, 2003, Nr. IX – 1700, [žiūrėta 2005 m. lapkričio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt>>
28. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2003.
29. Lietuvos Respublikos Vilniaus universiteto statuto patvirtinimo įstatymas, 2002.
30. Linkytė A. Suaugusiojo mokymosi ypatumai // Magistro darbas. Vilnius, 2005.
31. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl bendrųjų reikalavimų studijų programoms“. Vilnius, 2005, Nr. ISAK – 1551, liepos 22 d.

32. Modernaus universiteto misija – teikti besimokantiems kokybiškas paslaugas, Šiaulių universitetas [žiūrėta 2006 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.smf.su.lt/index.php?pId=301&lang=lt>
33. Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2000 [žiūrėta 2005 m. lapkričio 24 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.euroguidance.lt>
34. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius, 2004.
35. Paulsen F. R., Travelstead Ch. C. Excellence: The Evolution Of a Concept. Higher Education - Dimensions and Directions. The University of Arizona Press: Tuscon Arizona, 1970.
36. Prahos komunikatas, 2001 [žiūrėta 2005 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.mruni.lt/padaliniai/sc/2.htm>
37. Pukelis K., Savickienė I. (2003). Studijų kokybės vertinimo sistemų lyginamoji analizė: pasaulinė patirtis. Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste. Konferencijos medžiaga. VDU. P. 15 – 46. ???
38. Ramsden P. Kaip mokyti aukštojoje mokykloje. Aidai MM, 2000.
39. Realising the European Higher Education Area. Konferencijos medžiaga. Berlin, 2003 [žiūrėta 2005-10-26]. Prieiga per internetą: <<http://www.bologna-berlin2003.de>.
40. Ruškus J. (2003). Studijų kokybės Šiaulių universitete struktūra ir kryptingumas. Šiaulių universitetas [žiūrėta 2005-11-20]. Prieiga per internetą:<
http://studijos.su.lt/projektas/etap/etap_2.doc.
41. Salamankos konvencija, 2001 [žiūrėta 2005 m. lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.mruni.lt/padaliniai/sc/2.htm>.
42. Stauffer T. M. Quality – Higher Education’s Principal Challenge. American Council on Education: Washington D. C., 1981.
43. Studijų procesų aukštosiose mokyklose tobulinimas ir parama studentams // Lietuvos mokslo taryba. Studijų komisijos darbo grupė, 2005 [žiūrėta 2005 m. lapkričio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmt.lt/STUDIJIOS/studijos.php>.
44. Švietimo gairės. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003 – 2012 metai. Projektas. Vilnius, 2002, p. 175.
45. The Bologna Declaration of 19 June 1999. Joint declaration of the European Ministers of Education, 1999 [žiūrėta 2005 m. lapkričio 24 d.]. Prieiga per internetą:
<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/bologna_declaration.pdf .
46. Tuning project 2000 – 2004. General presentation. The Tuning Methodology. Tuning Management Committee [žiūrėta 2005-11-17]. Prieiga per internetą: <<http://www.pfmb.uni-mb.si/aktivdid/kp6.pdf>.

47. Užsienio kalbų mokymo strategijos gairės 2004 – 2012 metai, 2003 [žiūrėta 2006 m. gegužės 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/veiklos_planai_ir_programos/docs/4UKstrat.doc>
48. Valiuškevičiūtė A., Druskytė R., Mikutavičienė I. Universitetinių studijų kokybės vertinimas: akademinės bendruomenės požiūris // Studijų kokybės užtikrinimo sistemos modeliavimas pasaulinės patirties kontekste. Konferencijos medžiaga. VDU, 2003, p. 39 – 45.
49. Vilniaus universiteto statusas (2002) [žiūrėta 2005-11-21]. Prieiga per internetą:<<http://www.vu.lt>>
50. Vilniaus universiteto studijų programų aprašų katalogas 2005 / 2006 [žiūrėta 2006 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą; <<http://klevas.vu.lt>>
51. Želvys R., Būdienė V., Zabulionis A. Švietimo politika ir monitoringas. Vilnius, 2003, p. 127.

PRIEDAI